

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»
ΤΟΜΕΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Ο θεσμός των σχολείων «πίστης» (Faith Schools) στο
εκπαιδευτικό σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου.
Οργάνωση, προγράμματα σπουδών και αξιολόγηση της πρότασης
ένταξης του θεσμού στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.**

Σπουδάστρια: Θεοδώρα – Κωνσταντίνα Παπαδημητρίου
Αρ. Μητρώου:16510

Επιβλέπων καθηγητής: Εμμανουήλ Περσελής
Ομότιμος Καθηγητής ΕΚΠΑ

Μέλη: Γεώργιος Φίλιας
Καθηγητής ΕΚΠΑ

Ιωάννα Κομνηνού
Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΚΠΑ

Αθήνα 2021

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος – Ευχαριστίες.	7
Εισαγωγή.	8
Κεφάλαιο Ι. Τα σχολεία πίστης και η λειτουργία τους.	12
1.1. Ιστορική αναδρομή.	12
1.2. Τα σχολεία πίστης μέσα στο ευρύτερο σχολικό σύστημα (Faith schools in the wider school system).	14
1.3. Αγγλικανικά σχολεία πίστης.	14
1.4. Εβραϊκά Σχολεία Πίστης.	16
1.5. Ινδουιστικά Σχολεία Πίστης.	18
1.6. Μουσουλμανικά Σχολεία Πίστης.	19
1.7. Ρωμαιοκαθολικά σχολεία πίστης.	23
1.8. Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών.	27
1.9. Ο ρόλος και το περιεχόμενο του μαθήματος των θρησκευτικών (religious education) στα κρατικά Βρετανικά σχολεία και στα faith schools.	28
1.10. Πολιτική ανταμοιβών και κυρώσεων.	35
1.11. Πολιτικές εισδοχής.	36
1.12 Τακτικοί έλεγχοι.	38
1.13 Το νομικό πλαίσιο λειτουργίας των σχολείων πίστης.	39
1.14 Επέκταση των σχολείων πίστης.	39
1.15 Τα οφέλη από ένα θρησκευτικό σχολείο.	41
1.15.1 Κοινωνική συνοχή.	44
1.15.2 Καλλιέργεια του ήθους και των διαχρονικών αξιών της κοινωνίας.	45
1.15.3 Καθιέρωση της θρησκευτικής αρμονίας στην κοινωνία.	45
1.15.4. Μια ισχυρή αίσθηση της κοινότητας.	46

1.15.5. Διαμόρφωση καλού κλίματος μέσα στην κοινότητα.....	46
1.15.6 Εξασφάλιση μιας ολιστικής εκπαίδευσης.....	47
1.15.7. Καθημερινή έκθεση προόδου.	47
1.15.8. Ποικιλομορφία.....	48
1.15.9 Ελεύθερη προσευχή μέσα στο σχολείο.	48
1.15.10. Η δημόσια αξία των σχολείων πίστης.	48
1.15.11. Οικογενειακό περιβάλλον.	49
1.15.12. Σταθερότητα.	49
1.15.13 Επιτυχημένα κριτήρια σχολείων.....	50
1.15.14. Ακαδημαϊκοί - υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικοί.....	50
1.15.15. Κοινό πρόγραμμα σπουδών.....	51
1.15.16. Αυτοπειθαρχία.	52
1.16. Τα μειονεκτήματα των σχολείων πίστης.....	54
1.16.1 Προσκόλληση στην οικεία θρησκεία.	54
1.16.2. Αποκλεισμός κοινωνικών – θρησκευτικών ομάδων.	55
1.16.3. Κατανομή σχολικού διδακτικού χρόνου.....	56
1.16.4 Εποπτεία και χρηματοδότηση.....	56
1.16.5. Η κατήχηση στα σχολεία πίστης.....	58
1.17. Οι απόψεις σύγχρονων εκπροσώπων και ερευνητών του παιδαγωγικού χώρου για τα faith schools του Ηνωμένου Βασιλείου.....	58
1.18. Το μέλλον των σχολείων πίστης.....	66
Κεφάλαιο II. Ο ρόλος των εκκλησιών στην εκπαίδευση. Τα εκκλησιαστικά σχολεία στην τρίτη χιλιετία.	68
2.1. Η έκθεση «Ο δρόμος προς τα εμπρός: Τα σχολεία της Εκκλησίας της Αγγλίας στη Νέα Χιλιετία».....	68

2.2. Εκκλησιαστικά σχολεία: Μια κριτική πολλών σημερινών πρακτικών.	73
2.3. Διακεκριμένο Χριστιανικό Ήθος.....	74
2.4. Η προσωπική οπτική του John Burn για τη λειτουργία των Χριστιανικών Κρατικών Σχολών.	75
2.5. Μελλοντικές κατευθύνσεις για τα σχολεία πίστης.....	77
2.5.1. Χριστιανική λατρεία και βιβλικός αναλφαβητισμός.	77
2.5.2. Τα σχολεία πίστης και η Χριστιανική Ηθική.....	78
2.5.3. Υψηλά ακαδημαϊκά πρότυπα στα σχολεία πίστης.	79
2.5.4. Επιλογή και κατάρτιση Χριστιανών εκπαιδευτικών.....	80
2.5.5. Η μελλοντική μορφή των σχολείων πίστης.....	82
Κεφάλαιο III. Αξιολόγηση της πρότασης ένταξης του θεσμού των σχολείων πίστης «faith schools» στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.	90
3.1. Η λειτουργία των Εκκλησιαστικών σχολείων στην Ελλάδα.....	90
3.2. Ο κατάλογος των δέκα δημοσίων Εκκλησιαστικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.....	91
3.3. Η δομή και η λειτουργία της Εκκλησιαστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Ν.3432/06 (ΦΕΚ 14/2006).....	92
3.3.1. Γενικές Διατάξεις. Άρθρο 1. Διάρθρωση της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.....	92
3.3.2. Άρθρο 2. Σκοπός της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.....	93
3.4. Η δευτεροβάθμια εκκλησιαστική εκπαίδευση και η Εκκλησιαστική εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας.	93
3.4.1. Άρθρο 19. Εκκλησιαστικά Γυμνάσια.....	93
3.4.2. Άρθρο 20. Ενιαία Εκκλησιαστικά Λύκεια.....	93
3.4.3. Άρθρο 21. Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας.....	94

3.4.4. Άρθρο 22. Δικαιώματα μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και Ιερατικών Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας.	95
3.4.5. Άρθρο 23. Εκπαιδευτικό Προσωπικό.	96
3.4.6. Άρθρο 24. Εποπτικό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.	98
3.4.7. Άρθρο 25. Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.	100
3.5 Προσωπικές επισημάνσεις - παρατηρήσεις περί του Ν.3432/06 (ΦΕΚ 14/2006).	102
3.6. Τα Ιδιωτικά εκπαιδευτήρια πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς.	104
3.7. Ο παράγοντας του κρατικού συγκεντρωτισμού στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.	106
3.8. Πρόταση εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής στα Ελληνικά faith schools.	109
3.9. Κυβερνητικοί στόχοι.	113
3.10. Νέος ρόλος για τις τοπικές αρχές.	114
3.11. Εστίαση στους γονείς.	114
3.12. Πιθανοί ιδρυτές σχολείων πίστης.	115
3.13. Πρόγραμμα σπουδών και αξιολόγηση.	116
3.14. Εισαγωγή – εγγραφή μαθητών.	116
3.15. Εκπαιδευτική διοίκηση.	118
3.16. Ίσες ευκαιρίες στα σχολεία πίστης.	118
3.17. Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.	119
3.18. Κοινοτική συνοχή.	119
3.19. Σχεδιασμός ίδρυσης ενός σχολείου πίστης.	120

3.20. Αναζήτηση περαιτέρω πληροφοριών.	121
3.21. Χαρακτηριστικά σχολείων με θρησκευτικό χαρακτήρα.....	121
3.22. Τρόποι προώθησης της συνοχής της κοινότητας.....	122
3.22.1. Διδασκαλία και εκμάθηση.	122
3.22.2. Αριστεία.....	123
3.22.3. Δέσμευση και ήθος.	123
3.23. Έρευνα ζήτησης και ενδιαφέροντος.....	124
3.24. Πληροφορίες για άλλα σχολεία της περιοχής.	125
3.25. Δημιουργία ιστότοπου.....	125
3.26. Γονείς και κοινότητα.	127
3.27. Άλλες ομάδες, φορείς ή πρόσωπα.	127
3.28. Χρηματοδότηση	128
3.29. Τα σχολεία εθελοντικής βοήθειας.	129
3.30. Επίδραση στα πρότυπα και συμβολή στην ποικιλομορφία.....	129
Επίλογος.	131
Βιβλιογραφία.	135

Πρόλογος – Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί το επιστέγασμα μιας δημιουργικής, απαιτητικής, διαρκούς και εποικοδομητικής προσπάθειας για την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Θεολογία και Κοινωνία» με ειδίκευση την Χριστιανική Αγωγή, του τομέα Χριστιανικής Αγωγής, Ποιμαντικής Θεολογίας και Επικοινωνίας του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Εμμανουήλ Περσελή για την σωστή καθοδήγησή του ώστε να επιλέξω το συγκεκριμένο αντικείμενο έρευνας και εργασίας, για την ενθάρρυνση και τη διακριτική αλλά ουσιαστική παρουσία του καθόλη τη διάρκεια ολοκλήρωσης αυτής της εργασίας.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος που διαμόρφωσαν ένα εξαιρετικό και δημιουργικό κλίμα κατά τη διάρκεια των μαθημάτων καθώς αποτέλεσε μια εμπειρία ζωής για εμάς τους μεταπτυχιακούς φοιτητές.

Εν κατακλείδι, θα ήθελα να εκφράσω τη βαθιά μου ευγνωμοσύνη στον σεβασμιώτατο μητροπολίτη Αργολίδος κ.κ. Νεκτάριο Αντωνόπουλο που με πατρική αγάπη ενίσχυσε και χρηματοδότησε τον μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών μου, στον διευθυντή του ραδιοφωνικού σταθμού της Ι. Μητροπόλεως Αργολίδος κ. Γεώργιο Καζά και τον ιδρυτή των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων «Αυτενεργώ» κ. Αλέξη Τότσικα για την αίσθηση συμπαράστασης και σιγουριάς που μου προσφέρουν καθημερινά και που βοήθησαν έμμεσα στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Εισαγωγή

Μπροστά στις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές, θρησκευτικές και εκπαιδευτικές αλλαγές και μετεξελίξεις, ο σημερινός άνθρωπος οφείλει να καλλιεργεί την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα του, ώστε να καθίσταται ικανός να αντιμετωπίσει τις ποικίλες προκλήσεις και τα καινούργια δεδομένα. Στον τομέα της πρωτοβάθμιας αλλά και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, έχει γίνει αντιληπτή η απαίτηση επαγρύπνησης και επικαιροποίησης των γνώσεων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων και ο ρόλος της σχολικής εκπαίδευσης κρίνεται σήμερα ως καταλυτικός. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο μαθητές που για διάφορους λόγους αντιμετωπίζουν κοινωνική περιθωριοποίηση, στιγματισμό, δυσκολίες στη φοίτηση, δυσμενείς βιολογικές συνθήκες και οικονομική ένδεια, έχουν βρεθεί στο περιθώριο με αποτέλεσμα την ελλιπή φοίτηση ή την οριστική διακοπή των σπουδών τους.

Η Εκκλησιαστική εκπαίδευση είναι ένα ιστορικό αλλά ταυτόχρονα ζωντανό μέρος της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Έχοντας ιστορία άνω των δύο αιώνων και δεδομένης της επικράτησης της Ορθόδοξης Ανατολικής Εκκλησίας στον ελλαδικό χώρο, η Εκκλησιαστική εκπαίδευση έπαιξε ρόλο στην εκπαίδευση των Ελλήνων, άλλοτε σημαντικό και άλλοτε ελλειμματικό. Η πολιτική ηγεσία αλλά και η εκκλησιαστική ηγεσία, σηματοδότησαν την πολιτική-εκκλησιαστική κατεύθυνση που ακολούθησε όλα αυτά τα χρόνια η εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Σκοπός της έρευνας μας είναι να αποδείξει πως υπάρχει η δυνατότητα υπέρβασης των δυσχερειών και της παροχής μιας ουσιαστικής ευκαιρίας στην προσωπική, κοινωνική και εκπαιδευτική αναβάθμιση των μαθητών που δίνεται μέσω της ίδρυσης των Σχολείων Πίστης (Faith Schools) στην Ελλάδα. Τα Σχολεία Πίστης εντάσσονται στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς ένας από τους βασικούς σκοπούς τους είναι η αντιμετώπιση της κοινωνικής συνοχής. Αντικείμενο αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας είναι η

διερεύνηση της λειτουργίας των σχολείων πίστης μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου. Μέσω της μελέτης του τρόπου οργάνωσης, της αποτελεσματικότητάς τους ως προς την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων και των προγραμμάτων σπουδών θα οδηγηθώ στην αξιολόγηση της πρότασης ένταξης αυτού του θεσμού στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία ασχολείται με τις προθέσεις και κυρίως τις επιλογές της ηγεσίας, πολιτικής και εκκλησιαστικής, και την εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόσθηκε στα Σχολεία Πίστης του Ηνωμένου Βασιλείου. Ερευνά όχι μόνο το θεωρητικό πλαίσιο λειτουργίας τους, αλλά αποτυπώνει επιπλέον τις απόψεις, τις στάσεις και τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής, των ηγετικών προσωπικοτήτων των θρησκευτικών κοινοτήτων και της Πολιτείας που ενεπλάκησαν στη διαμόρφωση αυτής. Για την εκπλήρωση του σκοπού μου, απαραίτητη κρίθηκε η διερεύνηση και άλλων παραγόντων όπως η θρησκευτική ταυτότητα του κάθε σχολείου πίστης, η περιοχή στην οποία δραστηριοποιείται όπως και οι απόψεις που έχουν δημοσιευτεί στον Βρετανικό τύπο για τα ενεργά σχολεία πίστης.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι ποιά είναι η ταυτότητα των Σχολείων πίστης του Ηνωμένου Βασιλείου και ποιό είναι το πλαίσιο λειτουργίας τους μέσα στο Βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα, η σχέση των επίσημων θρησκευτικών κοινοτήτων - Κράτους, ερευνάται η αποτελεσματικότητά των στόχων που ορίζονται από το νομικό πλαίσιο λειτουργίας τους, ο χαρακτήρας και η αποστολή αυτών των σχολείων μέσα στην σύγχρονη Βρετανική κοινωνία, το προφίλ των εκπαιδευτικών στελεχών σε σχέση με τις απαιτήσεις αυτού του ειδικού τύπου σχολείου και κατά πόσον τα κριτήρια επιλογής των μαθητών και μαθητριών, λειτούργησαν προς όφελος των ιδίων και των σκοπών ίδρυσης και λειτουργίας των Σχολείων Πίστης του Ηνωμένου Βασιλείου. Τέλος, αποτιμάται το σύνολο των πολιτικών και πρακτικών, κατά πόσον αυτές πέτυχαν τους στόχους τους αποτυπώνοντας τη σημερινή κατάσταση και το όραμα των ηγετών των

θρησκευτικών κοινοτήτων στο Ηνωμένο Βασίλειο. Μέσω της έρευνας αυτής επιδιώκεται ο επανακαθορισμός της ίδιας της έννοιας της Εκκλησιαστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, ακόμη και των θεωρητικών εννοιών που την αφορούν. Νέοι ερευνητές ίσως ασχοληθούν διεξοδικότερα με το «ηγείσθαι» και το «πράττειν» στην ειδικού σκοπού εκπαίδευση, όπως είναι η εκκλησιαστική.

Πιο αναλυτικά, η παρούσα εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο έχει ως θέμα τα σχολεία πίστης του Ηνωμένου Βασιλείου και τη λειτουργία τους. Αρχικά, επιχειρείται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην ίδρυσή τους, στη συνέχεια παρουσιάζονται οι πέντε βασικοί τύποι κρατικών σχολείων πίστης μέσα στο ευρύτερο Βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα και ακολούθως μελετούνται τα Αγγλικανικά, τα Μουσουλμανικά, τα Ινδουιστικά, τα Εβραϊκά και τα Καθολικά σχολεία πίστης. Αντικείμενο έρευνας αποτελεί το πλαίσιο λειτουργίας τους καθώς και τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της ύπαρξής τους. Τα κείμενα στα οποία στηρίζομαι για την άντληση πληροφοριών για τα Faith Schools στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι βασικά κείμενα και για αυτόν τον λόγο αναλύω διεξοδικά το περιεχόμενό τους. Είναι βασικά γιατί απηχούν απόψεις εκπροσώπων και μελετητών των θρησκευτικών κοινοτήτων στις οποίες λειτουργούν αυτά τα σχολεία και με τις αναλύσεις και τις προτάσεις που διατυπώνουν επιθυμούν τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας αυτών των σχολείων. Ο ρόλος της κατήχησης μέσα στα σχολεία πίστης εμφανίζεται πρωταγωνιστικός και το μέλλον τους στη Βρετανία φαίνεται ξεκάθαρο. Συνεχίζουν, μετά από πολλούς αιώνες, να παίζουν βασικό ρόλο στην εκπαίδευση των Βρετανών μαθητών και ευρύτερα μέσα στο σύγχρονο Βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στο ρόλο που ενδέχεται να έχουν οι Εκκλησίες στην εκπαίδευση της τρίτης χιλιετίας. Διαφωτιστική είναι η σχετική έκθεση «Ο δρόμος προς τα εμπρός: Τα σχολεία της Εκκλησίας της Αγγλίας στη νέα Χιλιετία» την οποία μελέτησα εκτενώς. Βασικά θέματα διαλόγου αποτελούν

το σχολικό χριστιανικό ήθος, η χριστιανική ηθική, η μορφή των μελλοντικών σχολείων πίστης και η βέλτιστη κατάρτιση του εκπαιδευτικού προσωπικού.

Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρώ να αξιολογήσω την πρόταση ένταξης του θεσμού των σχολείων πίστης στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, συνεκτιμώντας τα στοιχεία που συνέλεξα από την έρευνά μου. Κάνω μια συνοπτική αναφορά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αναφορικά με το θέμα της ήδη λειτουργίας εκκλησιαστικών σχολείων στη χώρα μας, προκειμένου να εισαχθεί ο αναγνώστης/αναγνώστρια της εργασίας μου στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, έτσι ώστε να είναι κατανοητή η σημασία της πρότασης μου για ίδρυση και λειτουργία και στην Ελλάδα Faith Schools, σύμφωνα με το πρότυπο των Faith Schools των θρησκευτικών κοινοτήτων του Ηνωμένου Βασιλείου. Στη συνέχεια επισημαίνω το ρόλο που παίζει ο παράγοντας του κρατικού συγκεντρωτισμού και η εφαρμογή της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να γεφυρωθούν όσα αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια με αυτά που συμπεριλαμβάνει η πρόταση μου. Κατανοώ από την αρχή ότι το θέμα είναι σύνθετο και πολυπαραγοντικό και χρήζει παρακολούθησης και μελέτης. Κατά τη γνώμη μου αξίζει να ερευνηθεί καθώς θα έχει επίδραση στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα γιατί θα αναβαθμίσει τα πρότυπα εκπαιδευτικών υπηρεσιών και θα συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα και την εκπαιδευτική ποικιλομορφία.

Κεφάλαιο Ι. Τα σχολεία πίστης και η λειτουργία τους

1.1. Ιστορική αναδρομή

Ιστορικά, η Αγγλία είναι μια χριστιανική χώρα και πολλοί από τους θεσμούς και τις παραδόσεις της έχουν τις ρίζες τους στη χριστιανική πίστη. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα σχολεία της καθώς η συντριπτική πλειοψηφία τους έχει χριστιανική βάση.

«Τα πρώτα γνωστά σχολεία στην Αγγλία ιδρύθηκαν στα τέλη του 6ου αιώνα και συνδέθηκαν με καθεδρικούς ναούς και μοναστήρια. Ο ρόλος τους ήταν να εκπαιδεύουν τα αγόρια για τη μοναστική ζωή και την ιεροσύνη. Από το 16ο αιώνα, οι θρησκευτικές οργανώσεις βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή παροχής εκπαίδευσης στην Αγγλία και μέχρι τον 19ο αιώνα όλοι οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι και πολλοί διευθυντές διατήρησαν το ρόλο τους. Μετά την Πράξη ομοιομορφίας (Act of Uniformity) το 1662, οι θρησκευόμενοι διαφωνούντες δημιούργησαν ακαδημίες για να καλύψουν τους μαθητές που δεν επιθυμούσαν να ασπαστούν τα άρθρα της Εκκλησίας της Αγγλίας. Το 1808, ο Joseph Lancaster, μαζί με τους συναδέλφους του Quakers, σχημάτισαν την Royal Lancasterian Society (η οποία στη συνέχεια έγινε η βρετανική και ξένη σχολική κοινωνία) για να παρέχουν σχολεία για τους φτωχούς. Ο Lancaster υποστήριξε ότι η εκπαίδευση πρέπει να είναι χριστιανική. Το 1811 η Εθνική Εταιρεία για την προώθηση της Εκπαίδευσης των Φτωχών στις Αρχές της Ιδρυμένης Εκκλησίας στην Αγγλία και την Ουαλία είχε σκοπό τη δημιουργία σχολείου σε κάθε ενορία στην Αγγλία και την Ουαλία. Μόλις το 1870 ιδρύθηκαν από το κράτος τα σχολεία των Διοικητικών Συμβουλίων (Board schools), δημιουργώντας έτσι το διπλό σύστημα κράτους και εκκλησιαστικά σχολεία τα οποία αργότερα ενσωματώθηκαν

στο νέο σύστημα τοπικής αρχής εκπαίδευσης (new Local Education Authority system) το 1902».¹

Στη δεκαετία του 1940, η Βρετανία ήταν κατά κύριο λόγο χριστιανική χώρα. «Το 1944 δημιουργήθηκε το νομοθετικό πλαίσιο (Education Act) λειτουργίας των πρώτων σχολείων πίστης. Ο νόμος για την εκπαίδευση του 1944 επέτρεπε στα σχολεία της πίστης να διατηρούνται είτε ως "maintained", είτε ως εθελοντικά ελεγχόμενα (voluntary -controlled), είτε ως εθελοντικά ελεγχόμενες σχολές εθελοντικής βοήθειας (voluntary - aided schools) με θρησκευτικό χαρακτήρα».² Κυρίως αυτά είναι της Εκκλησίας της Αγγλίας ή της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Σήμερα υπάρχουν σχεδόν 7.000 σχολεία πίστης στην Αγγλία και την Ουαλία από το σύνολο των σχολείων που ξεπερνούν τα 24.000. Περίπου 4.600 είναι τα σχολεία της εκκλησίας της Αγγλίας. Είναι ανοιχτά σε παιδιά όλων των θρησκειών και εξυπηρετούν τον τοπικό πληθυσμό, χωρίς να έχουν ως βάση τους αποκλειστικά το Αγγλικανικό δόγμα. Περίπου 2.000 είναι τα Ρωμαιοκαθολικά σχολεία πίστης. Ακολουθούν τα Ιουδαϊκά και τα ελάχιστα Μουσουλμανικά σχολεία πίστης, καθώς το 2017 είχαν καταγραφεί μόλις είκοσι επτά στην Αγγλία. Υπάρχει μόνο ένα ορθόδοξο Χριστιανικό σχολείο πίστης. Το δημοτικό σχολείο του Αγίου Κυπριανού στο Croydon ακολουθεί το εθνικό πρόγραμμα σπουδών, το οποίο υποστηρίζεται από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και της Χριστιανικής ορθόδοξης θρησκείας.³

¹ Scott S. & McNeish D. *Leadership and faith schools: issues and challenges*. Nottingham: National College for School Leadership. December 2012. Page 4

² Στο ίδιο, σελ.4

³ OFSTED. *Inspecting faith schools: briefing for section 5 inspection April 2014*. No. 100142. Page 7

1.2. Τα σχολεία πίστης μέσα στο ευρύτερο σχολικό σύστημα (Faith schools in the wider school system)

Υπάρχουν πέντε βασικοί τύποι κρατικών (state-maintained) σχολείων στην Αγγλία: ⁴

- Κοινοτικά σχολεία (community schools)
- Foundation and trust schools
- Εθελοντικά υποβοηθούμενα σχολεία (voluntary-aided schools)
- Εθελοντικά ελεγχόμενα σχολεία (voluntary-controlled schools)
- Ακαδημίες (academies)

Τα πρώτα τέσσερα είδη σχολείων λαμβάνουν χρηματοδότηση από τις τοπικές αρχές (local authorities). Οι ακαδημίες όμως έχουν ανεξάρτητη χρηματοδότηση.⁵ Ορισμένα σχολεία πίστης χρηματοδοτούνται κατά κάποιο ποσοστό από το κράτος και από την τοπική εκκλησία ή την αντίστοιχη θρησκευτική οργάνωση. Τα γήπεδα και τα κτίρια του σχολείου ανήκουν κατά κανόνα σε ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα που έχει συσταθεί από την θρησκευτική αρχή. Συνήθως ο διοικητής του ιδρύματος ή ο διευθυντής του σχολείου ορίζεται από την θρησκευτική αρχή που εκπροσωπεί το σχολείο, ώστε να έχει και το αντίστοιχο θρησκευτικό ήθος.

1.3. Αγγλικανικά σχολεία πίστης

Τα σχολεία της Εκκλησίας της Αγγλίας αποτελούν μέρος του εκπαιδευτικού πλάνου της Αγγλίας και της Ουαλίας για πολλούς αιώνες. Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν επιβιώνουν μόνο αλλά ανθούν και προοδεύουν. Στα πρώτα δέκα χρόνια του αιώνα μας σημειώθηκε η μεγαλύτερη αύξηση αριθμού παιδιών που φοιτούν στα Αγγλικανικά εκκλησιαστικά σχολεία. «Σκοπός της ίδρυσης αυτών των σχολείων

⁴ Scott S. & McNeish D. *Leadership and faith schools...* ό.π. σελ. 4

⁵ Στο ίδιο, σελ. 5

είναι η προώθηση της εκπαίδευσης των φτωχών στις αρχές και πρακτικές της Εκκλησίας της Αγγλίας, που πρέπει να επιτευχθεί με την συγκρότηση ενός ταμείου για την παροχή επιχορηγήσεων για την οικοδόμηση σχολείων. Ο απλός στόχος του Joshua Watson και των συνεργατών του ήταν να ιδρύσουν σχολή της Εκκλησίας της Αγγλίας σε κάθε ενορία στην Αγγλία και την Ουαλία».⁶

Ενώ ο στόχος αυτός δεν επιτεύχθηκε ποτέ πλήρως, η πρόοδος των πρώτων πενήντα ετών ήταν εξαιρετική, αφού για πρώτη φορά καθιερώθηκε μια συστηματική παροχή σχολικής εκπαίδευσης στους φτωχούς. Όχι μόνο δώδεκα χιλιάδες σχολεία χτίστηκαν, στελεχώθηκαν και συντηρήθηκαν αλλά η επακόλουθη κρατική παροχή σχολείων επηρεάστηκε άμεσα και καθορίστηκε από την ίδρυσή τους. Με την ίδρυση τόσων σχολείων υπήρχε ένα άμεσο πρόβλημα επάρκειας διδακτικού προσωπικού και το παλιό μοντέλο εκπαίδευσης αλληλοδιδασκαλίας που οι μεγαλύτεροι μαθητές δίδασκαν τους μικρότερους, αποδείχτηκε ανεπαρκές. Σαν πρώτη λύση ιδρύθηκαν ακαδημίες - κολέγια κατάρτισης δασκάλων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τις τοπικές επισκοπές. Στη συνέχεια η Εκκλησία της Αγγλίας ίδρυσε τα πρώτα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα που μπορούσαν να φοιτήσουν γυναίκες. Αυτό το δίκτυο εκπαίδευσης λειτουργών της αγγλικανικής εκπαίδευσης διατηρήθηκε ακμαίο έως και το χίλια εννιακόσια ογδόντα. Όμως όσο περνούσαν τα χρόνια οι ακαδημίες αυτές μειώνονταν, έκλειναν ή συγχωνεύονταν. Σήμερα υπάρχουν έντεκα πανεπιστήμια ή πανεπιστημιακά κολέγια της Εκκλησίας της Αγγλίας που εξακολουθούν να παρέχουν εκπαίδευση στους υποψήφιους εκπαιδευτικούς και χρηματοδοτούνται πλήρως από το κράτος.⁷

⁶ Loudon L. *Distinctive and Inclusive. The National Society and Church of England Schools 1811–2011*. Published 2012 by the National Society. Page 1

Retrieved from: <https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-12/2012%20Distinctive%20and%20Inclusive%20-%20The%20National%20Society%20and%20Church%20of%20England%20Schools%201811%20-%202011.pdf>

⁷ Στο ίδιο, σελ. 1

1.4. Εβραϊκά Σχολεία Πίστης

Η εβραϊκή κοινότητα έδινε πάντα μεγάλη έμφαση στην εκπαίδευση και στη λειτουργία των σχολείων πίστης. Το παλαιότερο σχολείο της στη Βρετανία, στο Λονδίνο, χρονολογείται από τον 18ο αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη ελεύθερη εβραϊκή σχολή ιδρύθηκε το 1732.⁸ Σήμερα υπάρχει μια σειρά εβραϊκών σχολείων. Περίπου τριάντα τέσσερα σχολεία Εβραϊκής πίστης και επτά ακαδημίες.⁹ Εκείνα που θεωρούνται συντηρητικά – αυστηρά και εκείνα που θεωρούνται φιλελεύθερα. Όπως συμβαίνει και με άλλα σχολεία πίστης, μερικές εβραϊκές σχολές έχουν και μη Εβραίους μαθητές. Υπάρχουν εβραϊκές σχολές στο Manchester, το Liverpool, το Birmingham και το βορειοανατολικό και βορειοδυτικό London.¹⁰ Ωστόσο, το είδος των σχολείων και η διατήρηση της χρηματοδότησης διαφέρει μεταξύ των κανονικών και των αυστηρά ορθόδοξων σχολείων. Όλα αυτά τα σχολεία καλύπτουν το εθνικό πρόγραμμα σπουδών, μαζί με μερικές επιπλέον εβραϊκές σπουδές.¹¹

«Τα εβραϊκά σχολεία επιδιώκουν κυρίως να προωθήσουν τη μετάδοση του Ιουδαϊσμού και το πρόγραμμα σπουδών μπορεί κατά συνέπεια να οργανωθεί διαφορετικά από ό, τι στα συμβατικά σχολεία. Στις περισσότερες εβραϊκές σχολές, υπάρχουν δύο πτυχές του προγράμματος σπουδών: *Limmudei Kodesh* (θρησκευτικές σπουδές) και *Limmudei Chol* (μη θρησκευτικές σπουδές). Σε μια ορθόδοξη εβραϊκή σχολή, το εβραϊκό στοιχείο σπουδών μπορεί να διδαχθεί το πρωί ενώ οι κοσμικές σπουδές διδάσκονται το απόγευμα ή αντίστροφα. Ωστόσο, αυτή η ρύθμιση μπορεί να ποικίλει ανάλογα με τα επιμέρους σχολεία. Τα φιλελεύθερα και μεταρρυθμισμένα σχολεία όπως η σχολή *Clore Shalom*, η *Clore*

⁸ Scott S. & McNeish D. *Leadership and faith schools...* ό.π. σελ. 4

⁹ OFSTED *Inspecting faith schools...* ό.π. σελ. 8

¹⁰ Scott S. & McNeish D. *Leadership and faith schools...* ό.π. σελ. 4

¹¹ OFSTED *Inspecting faith schools...* ό.π. σελ. 8

Τίκβα, τα σχολεία Ακίβα έχουν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών. Αυτό συνήθως σημαίνει ότι ο δάσκαλος της τάξης είναι επίσης ο καθηγητής εβραϊκών σπουδών. Ως εκ τούτου, το πρόγραμμα σπουδών θα είναι συχνά διττό, εκτός από τη σύγχρονη διδασκαλία ξένων γλωσσών, η οποία διδάσκεται από ειδικό. Η πλειοψηφία των Εβραϊκών εθελοντικών σχολών έχουν επιλέξει να διδάσκουν το Ivrite (μοντέρνα εβραϊκά) ως τη σύγχρονη ξένη γλώσσα τους. Οι εξωσχολικές δραστηριότητες ή / και οι δραστηριότητες εμπλουτισμού αντικατοπτρίζουν συχνά τα γεγονότα στο εβραϊκό ημερολόγιο. Για παράδειγμα, η εβδομάδα που οδηγεί στο Εβραϊκό Πάσχα μπορεί να οδηγήσει σε μια θεματική εβδομάδα μάθησης για να γιορτάσουν και να κατανοήσουν το νόημα της επερχόμενης γιορτής».¹²

Αξιοσημείωτο είναι ότι η σωματική επαφή απαγορεύεται μεταξύ των δύο φύλων. Δηλαδή «αποφεύγεται ακόμα και η χειραψία, ανάλογα βέβαια και με την αυστηρότητα του σχολείου. Συνήθως η πολιτική καθορίζεται από τον εκάστοτε διευθυντή και την επιβλέπουσα θρησκευτική Αρχή».¹³

Ένα ακόμη ενδεικτικό στοιχείο των Εβραϊκών σχολείων πίστης είναι η προσευχή, που λαμβάνει χώρα τρεις φορές την ημέρα. «Η πρωινή προσευχή είναι μεταξύ ανατολής και 10π.μ., η απογευματινή προσευχή είναι μεταξύ 12.30μ.μ. και 4μ.μ. και η βραδινή προσευχή είναι μετά το ηλιοβασίλεμα».¹⁴ Τέλος συνηθίζουν να έχουν εκπαιδευμένο προσωπικό ασφαλείας ώστε να υπάρχει επαρκής έλεγχος και να εποπτεύονται όλοι οι σχολικοί χώροι.¹⁵

¹² Στο ίδιο, σελ. 8

¹³ Στο ίδιο, σελ. 9

¹⁴ Στο ίδιο, σελ. 9

¹⁵ Στο ίδιο, σελ. 9

1.5. Ινδουιστικά Σχολεία Πίστης

«Η πρώτη κρατική (State - maintained) ινδουιστική σχολή άνοιξε τον Σεπτέμβριο του 2008 στο Harrow, στο δυτικό London. Το πρώτο κρατικό (state - funded) σχολείο Sikh, στο Hillingdon του London, άνοιξε το 1999».¹⁶

«Σήμερα λειτουργούν πέντε σχολεία Sikh. Υπάρχουν δύο ακαδημίες Sikh και υπάρχει ένα Sikh δωρεάν σχολείο, το δημοτικό σχολείο Nishkam του Birmingham, το οποίο άνοιξε τον Σεπτέμβριο του 2011. Οι περισσότεροι μαθητές είναι Βρετανοί Sikhs, συχνά δεύτερης γενιάς. Οι περισσότεροι από τους παππούδες τους προέρχονται από το Punjab, την Ανατολική Αφρική και πιο πρόσφατα από το Αφγανιστάν. Οι ηλικιωμένοι στην κοινότητα έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία αυτών των σχολείων πίστης. Μεταξύ αυτών των σχολείων παρέχεται εκπαίδευση πλήρους φοίτησης για μαθητές από τριών έως 18 ετών. Τα σχολεία αυτά βασίζονται στις θρησκευτικές διδασκαλίες του Γκουρού Νανάκ, ιδρυτή του Σικισμού. Πολλοί από το διδακτικό προσωπικό μπορεί να μην είναι πιστοί του Sikh και να εργάζονται και σε άλλα μη θρησκευτικά σχολεία. Τα σχολεία αυτά ακολουθούν το πλήρες φάσμα των θεμάτων του Εθνικού Προγράμματος Σπουδών. Η θρησκεία των Sikh διδάσκεται σύμφωνα με τον Rehat Maryada (τρόπος ζωής Sikh). Τα αγόρια και τα κορίτσια διδάσκονται σε μεικτές ομάδες φύλου στο μεγαλύτερο μέρος του προγράμματος σπουδών. Περιστασιακά τα κορίτσια χωρίζονται από τα αγόρια όταν διδάσκονται φυσική αγωγή και ομαδικά παιχνίδια. Το "Punjabi" διδάσκεται σε μαθητές ηλικίας από 3 έως 18 ετών. Συχνά η σχολική αίθουσα γίνεται χώρος προσευχής. Μπαίνοντας οι μαθητές αφαιρούν τα παπούτσια τους και καλύπτουν το κεφάλι τους. Στη συνέχεια διαβάζονται αποσπάσματα από το ιερό βιβλίο "Guru Granth Sahib". Επίσης τα αγόρια και τα κορίτσια κάθονται σε ξεχωριστές πλευρές της αίθουσας κατά τη διάρκεια της προσευχής. Ο επίσημος Sikh χαιρετισμός είναι το

¹⁶ Scott S. & McNeish D. *Leadership and faith schools...* ό.π. σελ. 4

“Sat Sri Akaal”. Αυτό λέγεται συνδέοντας τα χέρια σαν να προσεύχεται κάποιος και σημαίνει ότι « Η αλήθεια είναι Θεός». Όμως δεν πρέπει να χρησιμοποιείται από επισκέπτες του σχολείου που δεν ανήκουν στο συγκεκριμένο δόγμα».¹⁷

Υπάρχει μια ακόμη Ινδουιστική σχολή, στο Harrow, που ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2008, όπως προαναφέρθηκε. «Είναι ένα εθελοντικά υποβοηθούμενο δημοτικό σχολείο. Ο κύριος χορηγός του είναι το Ίδρυμα Anil Agarwal. Υπάρχει ένα ινδουιστικό δωρεάν σχολείο, το οποίο άνοιξε τον Ιανουάριο του 2011, το δημοτικό σχολείο Krishna - Avanti, Leicester. Μαζί με το Εθνικό Πρόγραμμα Σπουδών, η Σανσκριτική διδάσκεται ως κλασική γλώσσα. Ως αποτέλεσμα της ινδουιστικής κληρονομιάς, η γιόγκα διδάσκεται ως μέρος της φυσικής αγωγής μαζί με τις πιο παραδοσιακές δραστηριότητες. Τα μαθήματα μουσικής, χορού και δράματος περιλαμβάνουν ινδικά όργανα και στυλ, καθώς και αυτά που θεωρούνται δυτικά. Διδάσκονται οι παγκόσμιες θρησκείες με ιδιαίτερη έμφαση στην Ινδουιστική θρησκεία. Σε συνδυασμό με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους, τα γεύματα που παρέχονται από το σχολείο είναι χορτοφαγικά. Εξαιρούνται όλα τα κρέατα, τα ψάρια και τα αυγά (ή τα παράγωγά τους) και οτιδήποτε περιέχει κρεμμύδι, σκόρδο, ξίδι και αλκοόλ. Το Ινδουιστικό σχολείο διαθέτει ξεχωριστό χώρο για προσευχή, όπου οι μαθητές προσεύχονται καθημερινώς και σε αυτή την αίθουσα υπάρχει ιερό. Απαραίτητη προϋπόθεση για την είσοδο στο χώρο είναι η αφαίρεση των παπουτσιών. Ο επίσημος ινδουιστικός χαιρετισμός μέσα στο σχολείο είναι το “Namaste”. Αυτό λέγεται συνδέοντας τα χέρια σαν να προσεύχονται».¹⁸

1.6. Μουσουλμανικά Σχολεία Πίστης

«Ανεξάρτητα μουσουλμανικά σχολεία πίστης προέκυψαν στη δεκαετία του 1950 και του 1960 και ο αριθμός τους αυξήθηκε ραγδαία από το 1990. Τα δύο πρώτα

¹⁷ OFSTED *Inspecting faith schools...* ό.π. σελ. 13

¹⁸ Στο ίδιο, σελ. 13

μουσουλμανικά σχολεία (το ένα στο βόρειο London και το άλλο στο Birmingham) έγιναν κρατικά από το 1998. Από το 2001, τα μουσουλμανικά σχολεία με σύμμαχο την κυβέρνηση δέχονται χρηματοδοτική στήριξη στο Σωματείο Μουσουλμανικών Σχολών».¹⁹

Σύμφωνα με τα τρέχοντα δεδομένα, «υπάρχουν 12 μουσουλμανικές σχολές στην Αγγλία που έχουν λάβει χρηματοδότηση ως εθελοντικά βοηθούμενα σχολεία κατά τα τελευταία χρόνια και μία ακαδημία Μουσουλμανικής πίστης. Οι περισσότεροι μαθητές τους είναι Βρετανοί Μουσουλμάνοι με καταγωγή από την Ινδία, το Μπαγκλαντές ή το Πακιστάν. Η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών είναι υπήκοοι Βρετανίας δεύτερης ή τρίτης γενιάς. Μειονότητα είναι τα παιδιά όσων ασπάστηκαν πρόσφατα το Ισλάμ. Πιο πρόσφατα, μουσουλμάνοι από την Αφρική, ιδίως τη Σομαλία και την Ανατολική Ευρώπη, παρακολουθούν αυτά τα σχολεία. Μερικοί μαθητές από τη Δυτική Ευρώπη και τις Η.Π.Α. ή τον Καναδά παρευρίσκονται στα Μουσουλμανικά οικοτροφεία».²⁰

Είναι εμφανές πως τα σχολεία αυτά έχουν καθαρά δογματικό – κατηχητικό χαρακτήρα. «Όσοι μετέχουν σε αυτά τα σχολεία είναι συνειδητά μουσουλμάνοι και αναζητούν σε όλο το πρόγραμμα σπουδών να προωθήσουν το Ισλαμικό ήθος. Η καθημερινή προσευχή “salat” πέντε φορές την ημέρα υπαγορεύει τη μορφή της σχολικής ημέρας. Την Παρασκευή το μήκος της προσευχής μπορεί να ποικίλει και να είναι μεγαλύτερο από τις άλλες ημέρες. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα υπάρχουν δύο ευκαιρίες για προσευχή κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας και θα μειωθεί σε μία κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού, δραστηριότητες όπως η φυσική αγωγή μπορεί να περιοριστούν, καθώς πολλοί μαθητές νηστεύουν αυστηρά. Κατά τη διάρκεια της “Eids” και του “Muharram” πολλά σχολεία έχουν εορτασμούς για να επισημάνουν τη σημασία

¹⁹ Scott S. & McNeish D. *Leadership and faith schools...* ό.π. σελ. 4

²⁰ OFSTED *Inspecting faith schools...* ό.π. σελ. 10

αυτών των θρησκευτικών γιορτών. Τα αγόρια και τα κορίτσια μπορεί να διδάσκονται ή να κάθονται ξεχωριστά ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο, ιδίως κατά τη συλλογική λατρεία. Αυτό όμως δε λαμβάνεται ως ένδειξη ανισότητας μεταξύ των διαφορετικών φύλων. Τα περισσότερα σχολεία διαθέτουν στολή για αγόρια και κορίτσια. Τις περισσότερες φορές είναι τα παραδοσιακά ασιατικά ρούχα που αντιπροσωπεύουν την ισλαμική αρχή της σεμνότητας. Τα κορίτσια θα καλύψουν το κεφάλι τους με το "hijab" ή το μαντήλι. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό δεν είναι απαίτηση του σχολείου αλλά εφαρμόζεται κατόπιν αιτήματος του μαθητή. Οι μουσουλμάνοι μαθητές θεωρούν την ένδυση κομμάτι της ταυτότητάς τους και δέσμευση για τις πεποιθήσεις τους μέσα στο Ισλάμ. Τα αγόρια μπορούν απλά να φορούν ένα μικρό καπάκι. Το γυναικείο προσωπικό συχνά καλύπτει τα κεφάλια του και ορισμένοι φορούν την πλήρη επένδυση προσώπου "niqaab". Πολλά σχολεία είναι θυγατρικά της Ένωσης μουσουλμανικών σχολείων στο Ηνωμένο Βασίλειο».²¹

Στα σχολεία αυτά υπάρχουν μαθήματα καλλιτεχνικής – αισθητικής αγωγής και ξενόγλωσσα τμήματα. «Η παροχή σύγχρονων ξένων γλωσσών συνήθως διδάσκεται σε γλώσσα της Νότιας Ασίας, στα αραβικά και ενίοτε σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες. Η τέχνη και η μουσική μπορούν να περιοριστούν, αλλά εξακολουθούν να υποχρεώνονται να διδάσκουν αυτά τα μαθήματα ως μέρος του Εθνικού Προγράμματος Σπουδών. Στη μουσική, από μικρή ηλικία, διδάσκονται μέσω θρησκευτικών σεμιναρίων λατρείας: το tajweed (απαγγελία του Κορανίου), το τραγούδι των αραβικών τραγουδιών (nasheed), το παιχνίδι του Duff (τύμπανα) και το κάλεσμα στην προσευχή. Οι μουσουλμανικές σχολές δεν διδάσκουν καμία μορφή τέχνης που απεικονίζει την ανθρώπινη μορφή ή τα πλάσματα που ζουν. Ωστόσο, δεν υπάρχει περιορισμός στη διδασκαλία των αφηρημένων, γεωμετρικών ή αραβικών στυλ τέχνης. Στη φυσική αγωγή, τα μεγαλύτερα κορίτσια συνηθίζουν να φορούν αθλητικές φόρμες και να καλύπτουν

²¹ Στο ίδιο σελ. 11

τα κεφάλια τους. Οι μαθητές των δημοτικών σχολείων προπονούνται μαζί και διαχωρίζονται αργότερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ορισμένα σχολεία απαιτούν να διδάσκουν μόνο μουσουλμάνοι καθηγητές του ίδιου φύλου με τους μαθητές. Τα Μουσουλμανικά σχολεία πίστης έχουν μια αίθουσα προσευχής και τα παπούτσια πρέπει πάντα να αφαιρούνται πριν εισέλθουν σε αυτό το δωμάτιο. Μερικοί σχολικοί υπάλληλοι αλλάζουν τα παπούτσια τους εν ώρα εργασίας και φορούν παντόφλες. Αξιοσημείωτο είναι ότι ακόμα και οι επισκέπτες ή οι σχολικοί επιθεωρητές καλούνται να φέρουν μαζί τους παντόφλες ή να φορούν παχύτερες κάλτσες. Οι μουσουλμάνοι μαθητές χαιρετούν ο ένας τον άλλον με το "as - salamu alaykum" δηλαδή "ειρήνη είναι σε σας". Η απάντηση είναι "wa' alaykum as-salam" δηλαδή "η ειρήνη να είναι επίσης σε σας".²²

Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα²³ ο επικεφαλής της ισλαμικής σχολής στο Λονδίνο υποστήριξε ότι η αύξηση του αριθμού των κρατικών χρηματοδοτούμενων σχολών ενιαίας πίστης θα μπορούσε να αποτρέψει την επανάληψη των ταραχών και των διαμαρτυριών στη βορειοδυτική Αγγλία. Ο Αμπντουλάχ Τρέβαθαν, ο οποίος διευθύνει τη σχολή Islamia στο βόρειο London, δήλωσε ότι ένας μεγαλύτερος αριθμός κρατικών μουσουλμανικών σχολείων στο Bradford θα βοηθούσε στη βελτίωση των φυλετικών σχέσεων. Ο ίδιος δήλωσε στο πρόγραμμα HARDtalk του BBC: «Πιστεύω ότι εάν υπήρχε μια μουσουλμανική σχολή, η οποία να χρηματοδοτείται από το κράτος, με εθελοντική βοήθεια, "τα μουσουλμανικά παιδιά" θα είχαν εμπιστοσύνη, θα είχαν αυτοεκτίμηση και δεν θα βλέπαμε νεαρούς άνδρες σε ταραχές».

Υπάρχουν σήμερα 48 ανεξάρτητα χρηματοδοτούμενα σχολεία βασισμένα στην πίστη και ένα κρατικό χρηματοπιστωτικό μουσουλμανικό κολέγιο για κορίτσια στο Bradford. Περισσότερα από τα μισά παιδιά στα σχολεία της κεντρικής πόλης του

²² Στο ίδιο, σελ. 12

²³ Pros and cons of faith schools, BBC News Website, 6 February 2002 Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/1804427.stm

Bradford είναι μουσουλμάνοι. Συχνά δημιουργούνται αναταραχές από τους μαθητές των σχολείων. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι τα σχολεία πίστης άφησαν τα παιδιά εκτός κοινωνικής πραγματικότητας, με αποτέλεσμα να μην ασχοληθούν με την ζωή στη σύγχρονη Βρετανία. Δηλαδή θεωρούν ότι εάν οι μαθητές μετακινούνται από περιορισμένες κοινότητες σε ένα ενιαίο σχολείο πίστης, έχουν πολύ λίγη επαφή με εκείνους της κοινότητας της πλειοψηφίας. Ακόμη εκφράζουν την ανησυχία ότι τα παιδιά που διδάσκονται σε ένα μοναδικό σχολείο πίστης θα μπορούσαν να υιοθετήσουν μια συγκεκριμένη θρησκευτική πίστη ως "γεγονός" και αυτό θα είχε ουσιαστικά ως αποτέλεσμα την "πλύση εγκεφάλου".²⁴

1.7. Ρωμαιοκαθολικά σχολεία πίστης

Οι Ιρλανδοί μετανάστες συνέβαλαν ζωτικά στην ανάπτυξη της Καθολικής κοινότητας στην Αγγλία. Για περισσότερο από έναν αιώνα, η ιρλανδική μετανάστευση ήταν ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στην Ρωμαιοκαθολική αναγέννηση. «Ο καρδινάλιος Manning, γράφοντας το 1890, σημείωσε ότι οκτώ δέκατα του καθολικού πληθυσμού στην Αγγλία ήταν Ιρλανδοί. Ο αριθμός των Ιρλανδών ιερέων που είχαν έρθει να υπηρετήσουν στην Αγγλία αυξήθηκε σημαντικά όταν δημιουργήθηκαν νέες ενορίες που έβαλαν κυριολεκτικά το θεμέλιο της προόδου».²⁵

Σε γενικές γραμμές, οι Ιρλανδοί Ρωμαιοκαθολικοί εγκαταστάθηκαν αρχικά σε συγκεκριμένες περιοχές, ιδιαίτερα στο Λονδίνο και στις πολυσύχναστες βόρειες πόλεις και δέχτηκαν αξιοσημείωτες θρησκευτικές και φυλετικές διακρίσεις. Κατά τη διάρκεια του δέκατου ένατου αιώνα, μεγάλα τμήματα της Ρωμαιοκαθολικής κοινότητας συνέχισαν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες, ανασφάλεια και την

²⁴ Στο ίδιο

²⁵ Zipfel R. *Who do we serve and what do we offer? Race, equality and Catholic Schools*, in McLaughlin, T. H.; O'Keefe, J. and O'Keefe, B. (eds). *The Contemporary Catholic School: context, identity and diversity*. London. Falmer. 1996. Page 8

αδυναμία που γεννιέται από τη φτώχεια και την οικονομική ανασφάλεια. Οι νεόκτιστες εκκλησίες και τα σχολεία ήταν ζωτικής σημασίας για τη ζωή τους, στο μέτρο που προκάλεσαν μια ενίσχυση της ταυτότητας και της ομαδικής αλληλεγγύης. Αυτοί οι Ιρλανδοί μετανάστες του 19ου αιώνα έφεραν στην Εκκλησία της Βρετανίας πολύ περισσότερα από τη βαθιά ριζωμένη πίστη τους. Η αγροτική και αλλοδαπή προέλευσή τους ήρθε αντιμέτωπη με τον μορφωμένο αριστοκρατικό κύκλο της παλιάς αγγλικής Ρωμαιοκαθολικής τάξης.

Ένας μεγάλος αριθμός Ρωμαιοκαθολικών που γεννήθηκαν σε χώρες εκτός των Βρετανικών Νησιών, διέυρυνε την Ρωμαιοκαθολική κοινότητα. «Οι μεγαλύτεροι καθολικοί πληθυσμοί ήρθαν από την Ιταλία και την Πολωνία. Εκτιμάται ότι σήμερα υπάρχουν πάνω από 100.000 Καθολικοί από την Αφρική, από τη Δυτική Ινδία και τις ασιατικές χώρες. Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι υπάρχουν περίπου 460.000 μετανάστες δεύτερης γενιάς στο σύνολο του πληθυσμού».²⁶

Στα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα υπήρχαν ήδη Ρωμαιοκαθολικά σχολεία για την εκπαίδευση των παιδιών των ανώτερων τάξεων. Αυτά τα σχολεία, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, ήταν πολύ παλιά, με μακρά παράδοση και άκμασαν στην ηπειρωτική Ευρώπη. Ήταν σχολεία ενός μόνο φύλου. Για την ύπαρξή τους, αυτά τα σχολεία έπρεπε να εξαρτώνται από τα δίδακτρα, με συνέπεια να περιορίζονται σε εγγραφή μαθητών που είχαν οικογένειες με μεγάλη οικονομική επιφάνεια. Πολλά από αυτά τα σχολεία διέθεταν σημαντικό αριθμό μη Καθολικών μαθητών.

Η κρατική παρέμβαση στην καθολική εκπαίδευση εισήχθη το 1847 όταν το κράτος δημιούργησε μια Επιτροπή Καθολικών σχολείων για να βοηθήσει την ίδρυση νέων Καθολικών σχολείων. Η επιχορήγηση ήταν σημαντικό σημείο στην ιστορία και την εξέλιξη των Καθολικών σχολείων, καθώς αναγνώριζε την Καθολική σχολική εκπαίδευση, καθώς και ότι εκείνη αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής κρατικής εκπαίδευσης. «Τον επόμενο αιώνα, οι Καθολικοί

²⁶ Στο ίδιο, σελ. 9

έχτισαν 439 εκκλησίες και ο αριθμός των ιερέων σχεδόν διπλασιάστηκε σε 1.634. Ενώ το 1851 εκεί ήταν 99 στοιχειώδεις καθολικές σχολές με πληθυσμό μαθητών 7.769, το 1874 υπήρχαν 1.484 σχολεία και 100.372 μαθητές (Hughes, 1950, σελ. 20)».²⁷

Από την ίδρυσή τους τα Καθολικά δημοτικά σχολεία έθεσαν στόχο τη διατήρηση της θρησκευτικής κουλτούρας μεταξύ της ενορίας, του σχολείου και του σπιτιού, που βοήθησε την Εκκλησία στην αποστολή της «διατήρησης των πιστών» σε έναν κόσμο προστατευμένο από αλλοδαπές επιρροές. Η Εκκλησία πραγματοποίησε τον εκπαιδευτικό ρόλο της σε απομόνωση από το ευρύτερο κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το Καθολικό σχολικό σύστημα και η έμφαση στη θρησκευτική ενδογαμία (γάμοι μόνο μεταξύ Καθολικών) ήταν οι σημαντικότεροι μηχανισμοί με τους οποίους η καθολική κοινότητα διατήρησε την ταυτότητά της.

Αύξηση της οικονομικής υποστήριξης δόθηκε κατά την έκδοση του νόμου του 1870 που καθιέρωσε ένα εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο, το θέμα της κρατικής χρηματοδότησης για τα θρησκευτικά σχολεία, τόσο τα Αγγλικανικά όσο και τα Καθολικά, περιβάλλεται από έριδες και ιδεολογικές συγκρούσεις. Η διαφωνία αφορούσε κυρίως το περιεχόμενο της διδασκαλίας. Οι βασικοί ισχυρισμοί της Καθολικής Εκκλησίας για να το ξεχωριστό σχολικό σύστημά τους ήταν ο έλεγχος του θρησκευτικού προγράμματος σπουδών και η ηθική διδασκαλία. Για να το πετύχουν βασίστηκαν στα φυσικά δικαιώματα και τα καθήκοντα των γονέων να έχουν τα παιδιά τους εκπαιδευμένα σύμφωνα με τη συνείδησή τους. Επίσης ζητούσαν ισότιμη οικονομική μεταχείριση αφού η εκπαίδευση ενός παιδιού δεν έπρεπε να κοστίζει στον καθολικό γονέα περισσότερο από τους γονείς που έστειλαν τα παιδιά τους σε άλλα σχολεία. «Μέχρι το 1920, στα Καθολικά σχολεία εκπαιδεύονταν περίπου 400.000 παιδιά. Είναι σημαντικό ότι κατά την περίοδο αυτή παρατηρήθηκε μια αυξανόμενη

²⁷ Στο ίδιο, σελ. 10

αποδοχή των καθολικών εκπαιδευτικών απαιτήσεων για δημόσια χρηματοδότηση της Καθολικής εκπαίδευσης». «Ο νόμος του 1944 για την εκπαίδευση συνέβαλε σημαντικά στην οικοδόμηση ενός κλίματος κοινού ενδιαφέροντος και εντατικής συνεργασίας. Εδραιώθηκε μια νέα σχέση μεταξύ της Καθολικής Εκκλησίας και του Κράτους. Η θρησκευτική διδασκαλία στα καθολικά σχολεία ενίσχυσε τη διδασκαλία της καθολικής πίστης και ενθάρρυνε τους μαθητές να νιώθουν πλήρεις και να συμμετέχουν ως ενεργά μέλη στην Καθολική Εκκλησία. Ο Νόμος της Εκπαίδευσης του 1944 κατέστησε εφικτό το στόχο των καθολικών επισκόπων να δημιουργήσει ένα δίκτυο σχολείων, αρχικά σε πρωτοβάθμιο επίπεδο, αλλά αργότερα σε δευτεροβάθμια με ελάχιστη προσβολή στην αυτονομία της Εκκλησίας. Το 1974, ο Καθολικός πληθυσμός του σχολείου έφτασε στην κορυφή, με σχεδόν μισό εκατομμύριο παιδιά να φοιτούν στα δημοτικά σχολεία. Επιπλέον 352.642 μαθητές φοιτούσαν στα Καθολικά δευτεροβάθμια σχολεία».²⁸

Η Καθολική Εκκλησία επένδυσε τεράστιους πόρους, ανθρώπινο δυναμικό και οικονομικά κεφάλαια, στην ανάπτυξη ενός συστήματος Καθολικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. «Ωστόσο, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 μόνο το 60% των καθολικών παιδιών είχε πρόσβαση σε ένα καθολικό σχολείο. Στα τέλη της δεκαετίας του 1950, η διάλυση της παλιάς Καθολικής κουλτούρας της εργατικής τάξης, όταν οι νεότερες γενιές μετακινήθηκαν από τις κεντρικές πόλεις στα προάστια νέων κατοικιών, αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα που συνέβαλε στην αλλαγή του κλίματος μέχρι τη σημερινή ανθηρή Καθολική κοινότητα».²⁹

Με την ιδιαίτερη ιστορία τους, την αίσθηση ταυτότητας και την υποστήριξη της κοινότητας, τα Καθολικά σχολεία εισήλθαν σε μια νέα εποχή εκπαίδευσης. Συστηματικά οι Καθολικοί εστίασαν την προσοχή τους στους τρόπους με τους

²⁸ Στο ίδιο, σελ. 11

²⁹ Στο ίδιο, σελ. 12

οποίους τα καθολικά σχολεία σε εκείνη τη φάση της ιστορίας τους θα ανταποκρίνονταν στις σύγχρονες προκλήσεις που δημιουργήθηκαν από τις σαρωτικές και ευρείες αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα που ξεκίνησε με τον νόμο του 1988 για τη μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης. Η νομοθεσία της εποχής εκείνης είχε σκοπό την παροχή της μεγαλύτερης δυνατής ποικιλίας σχολείων, περισσότερη αυτονομία στα σχολεία και περισσότερες επιλογές για τους γονείς.

1.8. Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Σε σχέση με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, είναι σημαντικό να αναφερθούμε σε όλες τις ευκαιρίες μάθησης που προσφέρονται από ένα σχολείο. Δηλαδή τόσο τα επίσημα όσο και τα ανεπίσημα προγράμματα σπουδών, η ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων, οι αξίες που προωθούνται, οι πρόσθετες σπουδές, οι εξωσχολικές δραστηριότητες, οι μορφές διδασκαλίας και μάθησης και οι μαθησιακές διαδικασίες που επιδιώκουν να εκπληρώσουν τους στόχους και τους σκοπούς της εκπαίδευσης. Τα σχολεία πρέπει να προσπαθήσουν να ελαχιστοποιήσουν τις διαφορές μεταξύ του επίσημου προγράμματος σπουδών, του προγράμματος σπουδών που υλοποιείται και του προγράμματος σπουδών που τελικά παρακολουθούν όλοι οι μαθητές. Το σωστά σχεδιασμένο πρόγραμμα σπουδών είναι ζωτικής σημασίας για να επιτευχθεί υψηλό ποσοστό εκπαιδευτικής επιτυχίας. «Τα σχολεία πίστης πρέπει να ακολουθούν σε όλα τα μαθήματα το εθνικό πρόγραμμα σπουδών, που καθορίζει το οικείο υπουργείο παιδείας, αλλά μπορούν να επιλέξουν αυτόνομα το περιεχόμενο των θρησκευτικών σπουδών τους».³⁰ Ασκούν καθημερινές πράξης συλλογικής λατρείας και έχουν ως βάση τους την προαγωγή του οικείου τους θρησκευτικού ήθους.

³⁰ Types of school. Faith schools. GOV.UK website. Retrieved from: <https://www.gov.uk/types-of-school/faith-schools&prev=search>

1.9. Ο ρόλος και το περιεχόμενο του μαθήματος των θρησκευτικών (*religious education*) στα κρατικά Βρετανικά σχολεία και στα *faith schools*

Η Θρησκευτική Εκπαίδευση (Religious Education) είναι υποχρεωτικό μάθημα στο κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα στην Αγγλία, παρόλο που δεν αποτελεί μέρος του εθνικού προγράμματος σπουδών. Τα σχολεία πρέπει να διδάσκουν ένα πρόγραμμα θρησκευτικών σπουδών σύμφωνα με τις τοπικές και εθνικές οδηγίες.

Η Θρησκευτική Εκπαίδευση στην Αγγλία επιβάλλεται από το «Education Act» του 1944, όπως τροποποιήθηκε από το «Education Reform Act» του 1988 και το «School Standards and Framework Act» του 1998. Η παροχή θρησκευτικής εκπαίδευσης είναι υποχρεωτική σε όλα τα σχολεία που χρηματοδοτούνται από το κράτος, αλλά δεν είναι υποχρεωτικό για κανένα παιδί για να δηλώσει το μάθημα. Το μάθημα έχει πλουραλιστικό χαρακτήρα καθώς αποτελείται από τη μελέτη διαφορετικών θρησκειών, θρησκευτικών ηγετών και άλλων θρησκευτικών και ηθικών θεμάτων. Το πρόγραμμα σπουδών συμφωνείται τοπικά από ένα μόνιμο γνωμοδοτικό Συμβούλιο για τη Θρησκευτική Εκπαίδευση και μπορεί να αντικατοπτρίζει την κυρίαρχη θέση του Χριστιανισμού στη θρησκευτική ζωή, αλλά επίσης μπορεί να δώσει μια ισότιμη πλατφόρμα για όλες τις μεγάλες παγκόσμιες θρησκείες. Η Αρχή προσόντων και προγραμμάτων Σπουδών «The Qualifications and Curriculum Authority» έχει δημιουργήσει το μη καταστατικό εθνικό πλαίσιο για τη θρησκευτική εκπαίδευση, το οποίο παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την παροχή Religious Education σε όλα τα βασικά στάδια και μοντελοποιεί τα οκτώ επίπεδα όπως εφαρμόζονται στα μαθήματα του Εθνικού προγράμματος σπουδών της Αγγλίας.³¹ Συνοψίζοντας, καταλήγουμε στο

³¹ Qualifications and Curriculum Authority. *Religious Education: non-statutory framework*. National Curriculum. 2004. Retrieved from: <http://www.nc.uk.net/webdav/harmonise?Page%2F%40id=6004&Subject%2F%40id=7881>

συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει εθνικό πρόγραμμα σπουδών για τη θρησκευτική εκπαίδευση στα κρατικά σχολεία στην Αγγλία. Στην Αγγλία και την Ουαλία, το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών για τα κρατικά σχολεία συμφωνείται από τις τοπικές εκπαιδευτικές αρχές (LEAs), με την επικύρωση ενός μόνιμου συμβουλευτικού συμβουλίου για τη θρησκευτική εκπαίδευση (SACRE) που περιλαμβάνει μέλη διαφορετικών θρησκευτικών ομάδων, δασκάλους και τοπικούς συμβούλους.

Όλοι οι γονείς έχουν το δικαίωμα να εξαιρέσουν το παιδί τους από το πλουραλιστικό ή ομολογιακό μάθημα των θρησκευτικών και τη συλλογική σχολική λατρεία, πάντα με τη σχετική έγκριση του σχολείου. Οι γονείς δεν χρειάζεται να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους ζητούν απαλλαγή. Όμως για να αποφευχθεί οποιαδήποτε παρεξήγηση, ο διευθυντής του σχολείου μπορεί να ζητήσει διευκρινίσεις από το γονέα που αιτείται την απαλλαγή, για να εντοπίσει αν υπάρχουν θρησκευτικά ζητήματα που κάνουν το γονέα να αντιταχθεί, να τακτοποιηθούν τα πρακτικά ζητήματα της αποχώρησης του μαθητή από το μάθημα (όπως ποιος θα τον επιβλέπει εκείνη την ώρα και ποιό εναλλακτικό μάθημα μπορεί να παρακολουθεί) και τελικά αν θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν κάποια αιτήματα του γονέα ώστε το παιδί του να παρακολουθεί το μάθημα κανονικά.³²

Ακόμη, όλα τα σχολεία υποχρεούνται από το νόμο να παρέχουν μια καθημερινή πράξη συλλογικής λατρείας, καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους, εκ των οποίων τουλάχιστον το 51% πρέπει να είναι χριστιανικής βάσης, ενώ το υπόλοιπο 49% αφορά άλλες θρησκείες.³³ Αυτό είναι ξεχωριστό και δεν σχετίζεται με το μάθημα των θρησκευτικών. «Η καθημερινή συλλογική λατρεία είναι μια νομική

³² Recollective worship and the right to withdraw. Retrieved from:
<http://www.teachernet.gov.uk/management/atoz/r/recollectiveworshipandtherighttowithdraw/>

³³ Collective worship. Retrieved from:
<http://www.teachernet.gov.uk/management/atoz/c/collectiveworship/>

απαίτηση για τα σχολεία της Αγγλίας, αλλά μόνο το ένα τέταρτο των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμμορφώνεται πραγματικά, σύμφωνα με την επιθεώρηση εκπαίδευσης Ofsted... Η κυβέρνηση λέει ότι η συλλογική λατρεία προάγει το σχολικό ήθος και το πνεύμα της κοινότητας - μια άποψη που αμφισβητείται...».³⁴

Η Εθνική Ένωση Εκπαιδευτικών της Αγγλίας πρότεινε το 2008 ότι οι γονείς θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να παρέχουν στα παιδιά τους συγκεκριμένη ομολογιακή θρησκευτική σχολική εκπαίδευση βασισμένη στην πίστη τους και ότι οι ιμάμηδες, οι ραβίνοι και οι ιερείς πρέπει να κληθούν να προσφέρουν θρησκευτική διδασκαλία σε μαθητές όλων των κρατικών σχολείων. Αλλά η Εκκλησία της Αγγλίας διαφώνησε, λέγοντας πως η θρησκευτική διδασκαλία ανήκει στους θρησκευτικούς θεσμούς. Υποστήριξε τη θέση πως οι θρησκείες διδάσκουν την πίστη τους στους ανθρώπους και τα σχολεία διδάσκουν για τη θρησκεία.³⁵

Μεταξύ των ετών 2017-2020, μια έρευνα³⁶ του University of Birmingham εξέτασε τις προσωπικές προοπτικές και τις επαγγελματικές πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών RE στην Αγγλία. Ως αποτέλεσμα εντοπίστηκαν τρεις κυρίαρχες ηθικές παραδοχές των εκπαιδευτικών RE. Αυτές οι ηθικές υποθέσεις εξηγήθηκαν χρησιμοποιώντας τη μεταφορά ενός ριζώματος (metaphor of a rhizome), καθώς εμφανίζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα από την εποχή του νόμου για την εκπαίδευση του 1870. Η πρώτη είναι η καθολική υπόθεση, με πλουραλιστικού χαρακτήρα θρησκευτική διδασκαλία, δηλαδή ότι υπάρχουν καθολικές αλήθειες πίσω από όλες τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου και ότι η μελέτη της θρησκείας

³⁴ Wilkins L. *School worship: from sports to death*. BBC News website. 24-07-2005. Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4693129.stm

³⁵ Goff H. *Call to offer faith class choice*. British Broadcasting Corporation. BBC News website. 24-03-2008. Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/7311178.stm

³⁶ Moulin-Stožek D. & Metcalfe J. *Mapping the Moral Assumptions of Multi-faith Religious Education*. British Journal of Religious Education. 2018. 42 (3): 253–262

μπορεί να τις εντοπίσει και να τις παρουσιάσει στους μαθητές. Η δεύτερη είναι η εναλλακτική υπόθεση, που είναι η ιδέα ότι με τη διδασκαλία της θρησκείας, μπορεί κανείς να οικοδομήσει τις παγκόσμιες απόψεις των μαθητών και επομένως να θέσει τις δομές της ηθικής πίστης τους. Η τρίτη είναι η ορχηστρική υπόθεση, η οποία υποστηρίζει ότι μέσω της μελέτης της θρησκείας, οι μαθητές γίνονται οργανικά πιο ηθικοί με την πάροδο του χρόνου.

Υπήρχαν τέσσερα σημαντικά ευρήματα στην τελική έκθεση αυτής της έρευνας³⁷, βάσει 30 συνεντεύξεων και των 314 ερωτηθέντων στην συγκεκριμένη έρευνα. Πρώτον, οι προσωπικές απόψεις του κόσμου βρέθηκαν να ανανεώνουν το όραμα των εκπαιδευτικών RE για το ποιό θα πρέπει να είναι το θέμα του μαθήματος των θρησκευτικών, υποστηρίζοντας το κίνητρό τους να το διδάξουν. Ιστορικά υπήρξε συζήτηση σχετικά με το αν οι εκπαιδευτικοί RE πρέπει να προσπαθούν να είναι ουδέτεροι ή αμερόληπτοι στην τάξη. Ωστόσο, αυτό το εύρημα της έρευνας³⁸ υποδηλώνει ότι μια τέτοια θέση μπορεί να μην είναι καθόλου επιθυμητή για τον καθηγητή RE. Η έκθεση διευκρινίζει επίσης ότι οι καθηγητές RE βρέθηκαν σταθερά να έχουν δίκαιες και ανεκτικές απόψεις έναντι των άλλων θρησκειών και των παγκόσμιων απόψεων. Υπήρξε ισχυρή συμφωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών RE που συμμετείχαν στο δείγμα ότι η RE συμβάλλει στην ανάπτυξη χαρακτήρων, με το 97,7% των εκπαιδευτικών RE να συμφωνούν απόλυτα ή απλά να συμφωνούν με αυτό τη θέση. Οι καθηγητές RE με θρησκευτική πίστη είχαν περισσότερες πιθανότητες να πιστεύουν ότι οι ίδιες οι θρησκείες προωθούν τη δόμηση του καλού χαρακτήρα. Σε ένα μεταγενέστερα δημοσιευμένο άρθρο του περιοδικού εντοπίστηκαν επίσης διαφορές στον τρόπο

³⁷ Arthur J., Moulin-Stožek D., Metcalfe J., Moller F. *Religious Education Teachers and Character: Personal Beliefs and Professional Approaches* (Report). 2019.

³⁸ Grimmitt M. *When is 'commitment' a problem in religious education?* British Journal of Educational Studies. 1981. 29 (1): 42–53. doi:10.1080/00071005.1981.9973584

με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί στα σχολεία πίστης και στα μη θρησκευτικά σχολεία προσεγγίζουν την αρετή της γνώσης και της κατανόησης.³⁹

Ξεκάθαρο παράδειγμα ομολογιακής, κατηχητικής διδασκαλίας του μαθήματος των θρησκευτικών συναντιέται στα μουσουλμανικά σχολεία πίστης. Εκεί το ιερό κείμενο του Κορανίου θεωρείται ως λόγος του Θεού, μελετάται και αποτελεί κανόνα – γνώμονα προς την ισλαμική προοπτική. Η Εκπαίδευση εντός του μουσουλμανικού σχολείου βασίζεται στην πλήρη αποδοχή της δήλωσης «Οι αρχές είναι αποδεκτές επειδή είναι ο λόγος του Θεού», το οποίο είναι καθαρή ομολογία πίστης και αποτελεί κατήχηση.⁴⁰

Όμως οι κοινωνικές αλλαγές, οι νέες θεολογικές τάσεις, οι ραγδαίες εξελίξεις στην παιδαγωγική επιστήμη και την εκπαιδευτική ψυχολογία, που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στη Βρετανική κοινωνία έχουν ως αποτέλεσμα, αναπόφευκτα, να επηρεάζεται και το μάθημα των θρησκευτικών. «Κοινωνικοί, μορφωτικοί, παιδαγωγικοί και ψυχολογικοί λόγοι επέβαλαν τις νέες προσεγγίσεις για τον εκσυγχρονισμό της αγγλικής σχολικής θρησκευτικής αγωγής. Οι προσεγγίσεις αυτές αποτέλεσαν, εν πολλοίς, παράδειγμα και για άλλες ευρωπαϊκές χώρες για την αντιμετώπιση της διαμόρφωσης μιας αποτελεσματικής σχολικής θρησκευτικής αγωγής».⁴¹

³⁹ Metcalfe J., Moulin-Stožek D. *Religious Education Teachers. Perspectives on Character Education*. British Journal of Religious Education. 2020. 1–12. doi:10.1080/01416200.2020.1713049

⁴⁰ Hermansen M. K. *The conclusive argument from God*. Islamabad: Islamic Research Institute. 2003.

⁴¹ Περσελής Ε. *Τάσεις και κατευθύνσεις της αγγλικής σχολικής θρησκευτικής αγωγής από το 1960 μέχρι σήμερα. Σύντομη ανάλυση και κριτική αποτίμηση με βάση τα σύγχρονα δεδομένα της αντίστοιχης ελληνικής σχολικής θρησκευτικής αγωγής*. Πρακτικά συνεδρίου – 2ο διεθνές συμπόσιο προσχολικής παιδαγωγικής «Μετασχηματιστική Παιδαγωγική και Μάθηση στην Παιδική Ηλικία». Επιστημονική επιμέλεια έκδοσης: Μαρία Σακελλαρίου. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 15-17 Μαΐου 2015. Σελ. 164

Ανακτήθηκε από: http://e-pediobooks.gr/image/data/e-book/2o_diethnes_symposio.pdf

Ο κ. Ε. Περσελής μετά από μελέτη ερευνητικών δεδομένων ιδιαίτερα των δύο τελευταίων δεκαετιών στο χώρο της αγγλόφωνης σχολικής θρησκευτικής αγωγής προτείνει την οργάνωση των θρησκευτικών θεμάτων σε διακριτούς κύκλους, τόσο ως προς μια συγκεκριμένη θρησκεία, όσο και ως προς την ψυχοπαιδαγωγική ετοιμότητα των διδασκομένων να προσλάβουν και να αφομοιώσουν το προτεινόμενο διδασκόμενο θρησκευτικό υλικό. Επισημαίνει δε τον κίνδυνο σε πλουραλιστική θρησκευτική διδασκαλία, «η ανάμεικτη επιλογή και διάταξη διδακτικού υλικού, θρησκευτικού περιεχομένου, είναι δυνατόν να προκαλέσει αποδυνάμωση της προσπάθειας κατανόησης εκ μέρους των διδασκομένων των διαφορετικών προϋποθέσεων πάνω στις οποίες βασίζεται, κατανοείται και βιώνεται η κάθε μία θρησκεία χωριστά από τους πιστούς της».⁴² Παράλογο παρουσιάζεται το θεώρημα «τα περιστασιακά και επιλεκτικά στοιχεία από τις άλλες θρησκευτικές παραδόσεις, είναι δυνατόν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον στους εκπαιδευομένους, ώστε να παρακινηθούν να αρνηθούν την πίστη τους στην καθιερωμένη θρησκεία του τόπου μας ή να ασπαστούν μια από τις διδασκόμενες θρησκείες. Αλίμονο αν ήταν τόσο απλή και εύκολη υπόθεση η θρησκευτική μεταστροφή των εκπαιδευομένων από μία θρησκεία στην άλλη, μέσω της διδακτικής ύλης ενός μαθήματος, όπως είναι το ΜτΘ. Κάτι τέτοιο θα ακύρωνε τη δημοκρατική λειτουργία του σχολείου και θα το καθιστούσε όργανο ιδεολογικού διαποτισμού (indoctrination) και προπαγάνδας... Το σχολείο, σύμφωνα πάντοτε με τα αποτελέσματα έγκυρων εμπειρικών ερευνών, διευρύνει τη γνώση των εκπαιδευομένων γύρω από το φαινόμενο των θρησκειών ή μιας θρησκείας αλλά δεν ενισχύει την πίστη σε κάποια θρησκεία... Άρα θα πρέπει να αποκλειστεί ως μύθος ότι το σχολείο, μέσω τουλάχιστον του ΜτΘ, έχει την απεριόριστη δύναμη να επιτύχει τη χειραγώγηση των εκπαιδευομένων προς μια

⁴² Στο ίδιο, σελ. 170

συγκεκριμένη θρησκευτική πίστη».⁴³ Ο ίδιος τονίζει επίσης τη βαρύνουσα σημασία του διαλόγου, κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μεταξύ των διδασκόντων και των διδασκομένων, ώστε να συζητούνται οι ομοιότητες και οι διαφορές των διάφορων θρησκευτικών παραδόσεων.⁴⁴ Και καταλήγει προτείνοντας: «Για να τεθούν αποτελεσματικά κριτήρια για μια σύγχρονη σχολική θρησκευτική αγωγή, θα πρέπει να εγκαταλειφθεί κάθε ιδεολογική προκατάληψη και μονομέρεια που εμποδίζει την πολύπλευρη και ρεαλιστική θεώρηση του πλούσιου μορφωτικού περιεχομένου που ενυπάρχει όχι μόνο στην επικρατούσα θρησκευτική παράδοση της Ελλάδας, αλλά και σε όλες τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου».⁴⁵

Η Penny Thompson στο άρθρο της στο «Faith in Education...»⁴⁶ υποστηρίζει την ομολογιακή θρησκευτική διδασκαλία στα σχολεία ώστε από μέρους των πιστών μαθητών να προσλαμβάνονται, να κατανοούνται και να βιώνονται οι βασικές θρησκευτικές αρχές και τα ηθικά παραγγέλματα που διατυπώνει η διδασκόμενη θρησκεία. Η θέση της είναι κατά τη γνώμη μου συμβατή μόνο με τη θρησκευτική διδασκαλία εντός των ομολογιακών σχολείων πίστης. Εννοώ πως τα σχολεία πίστης που έχουν πολιτική εισδοχής αλλόθρησκων μαθητών, όπως τα Ρωμαιοκαθολικά και τα Αγγλικανικά θα έβρισκαν δυσκολίες να εφαρμόσουν ομολογιακή θρησκευτική διδασκαλία και συνεπακόλουθα να τελέσουν τις καθημερινές σχολικές λατρευτικές εκδηλώσεις όπως η προσευχή.

⁴³ Περσελής Ε. *Το μάθημα των Θρησκευτικών υπό το φως των αποφάσεων του Σ.τ.Ε. των ετών 2018-19 Παιδαγωγική προσέγγιση*. Νομοκανονικά Επιθεώρηση Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου. Τεύχος 1, Εκδόσεις Σακκουλά. Μάιος 2020. Σελ. 62-63

⁴⁴ Περσελής Ε. «*Τάσεις και κατευθύνσεις της αγγλικής σχολικής θρησκευτικής αγωγής...*», ό.π. σελ. 171

⁴⁵ Περσελής Ε. «*Το μάθημα των Θρησκευτικών υπό το φως των αποφάσεων του Σ.τ.Ε...*», ό.π. σελ. 67

⁴⁶ Burn J., Marks J., Pilkington P., Thompson P. *Faith in Education The role of the churches in education: a response to the Dearing Report on church schools in the third millennium*, Civitas: Institute for the Study of Civil Society London, September 2001

Το γενικότερο κλίμα που επικρατεί στην κρατική - δημόσια βρετανική σχολική θρησκευτική εκπαίδευση τις τελευταίες δεκαετίες έχει υιοθετήσει το πλουραλιστικό μοντέλο θρησκευτικής διδασκαλίας ώστε να ανταποκρίνεται στο κοινωνικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά ανομοιογενές μαθητολόγιο και την πολυπολιτισμική, πλουραλιστική βρετανική κοινωνία.

1.10. Πολιτική ανταμοιβών και κυρώσεων

Επίσης τα σχολεία πρέπει να αξιολογήσουν την πολιτική ανταμοιβών και κυρώσεων για να διαπιστώσουν αν είναι δίκαια. Είναι σαφές ότι αν ένα σχολείο αποκλείει μεγάλο αριθμό μαθητών, θα πρέπει να το αναθεωρήσει και να εξετάσει αν υπάρχουν παράγοντες μέσα στο ίδιο το σχολείο που συμβάλλουν στην απαράδεκτη συμπεριφορά των μαθητών. Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις όπου ο κανονισμός λειτουργίας του σχολείου ή οι κανόνες ενδοσχολικής συμπεριφοράς μένουν στα χαρτιά και δεν εφαρμόζονται. Ακόμα σε κάποιες περιπτώσεις οι αποφάσεις του συλλόγου διδασκόντων παραγκωνίζονται και δεν επιβάλλονται οι ανάλογες ποινές ή οι επιπλήξεις στους μαθητές, μετά από παρέμβαση της διοίκησης του σχολείου ή μετά από πιέσεις από το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων. Το ζήτημα της συμπεριφοράς πρέπει να τοποθετηθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συμπεριλαμβανομένης της σχολικής πολιτικής και της οργάνωσης, της πειθαρχίας, της συμμετοχής της σχολικής μαθητικής κοινότητας στη λήψη αποφάσεων ή και στην επιβολή καθώς και στη λήψη ευρύτερων αποφάσεων της σχολικής κοινότητας. Είναι σημαντικό τα σχολεία να συμπεριλάβουν συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης της οικογένειας των μαθητών, ώστε να υπάρχει πιο στενή συνεργασία με τους γονείς και να διασφαλιστεί ότι το αποτέλεσμα των σχολικών διεργασιών θα είναι πιο άμεσο και αποτελεσματικό.

1.11. Πολιτικές εισδοχής

Ορισμένες θρησκευτικές σχολές έχουν εξαιρετικά πολύπλοκες πολιτικές εισδοχής. Ο κώδικας μαθητικής εισδοχής λέει ότι τα σχολεία δεν πρέπει να «δίνουν προτεραιότητα στα παιδιά βάσει οποιασδήποτε πρακτικής ή οικονομικής υποστήριξης που μπορούν να δώσουν οι γονείς στο σχολείο ή σε οποιονδήποτε συνδεδεμένο οργανισμό, συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε θρησκευτικής αρχής» ή «να δίνουν προτεραιότητα στα παιδιά με βάση τα παρελθόντα ή τα τρέχοντα χόμπι ή τις δραστηριότητες των γονέων τους». Ωστόσο, πολλά σχολεία υψηλού προφίλ «πίστης» αναγκάστηκαν να αλλάξουν τις πολιτικές εισδοχής τους αφού έλαβαν υπόψη τις δραστηριότητες όπως: «διακόσμηση λουλουδιών στην εκκλησία», «βοήθεια συλλογής/μέτρησης χρημάτων», «καθαρισμός εκκλησιών», «Εκκλησιαστική συντήρηση» κ.α. «Μπορεί να έχουν ιδιαίτερα κριτήρια εγγραφής μαθητών, όπως και στελέχωσης της σχολικής τους μονάδας με διοικητικό και εκπαιδευτικό προσωπικό. Δηλαδή προτεραιότητα έχουν τα βαπτισμένα παιδιά της αντίστοιχης θρησκείας και τα παιδιά οικογενειών που έχουν ενεργή ενοριακή ζωή και δράση. Για τον παραπάνω λόγο συχνά απαιτείται κατά την εγγραφή του μαθητή πιστοποιητικό βαπτίσματος ή συστατική επιστολή από τον οικείο επίσκοπο της περιοχής».⁴⁷

«Δυστυχώς, δεδομένου ότι σε ολόκληρο το Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχουν ενδείξεις ότι ένας δυσανάλογος αριθμός μαύρων μαθητών, ιδίως μαύρων αγοριών, αποκλείεται από το σχολείο και σε ορισμένες περιπτώσεις δεν έρχεται σε ένα κανονικό σχολείο ή μπορεί να παραμείνει εκτός σχολείου για μεγάλες χρονικές περιόδους, οι αλλαγές στη ζωής τους είναι δραματικές. Αυτό ήταν ένα θέμα που απασχόλησε ιδιαίτερα τους συμμετέχοντες στο πρώτο συνέδριο των

⁴⁷ What is a faith school. 13-09-2021. Retrieved from: <https://www.theschoolrun.com/what-are-faith-schools>

Μαύρων Καθολικών στο Λονδίνο το 1990 (Καθολική Ένωση για το Φυλετική Δικαιοσύνη, 1990).⁴⁸

Η εκστρατεία «Fair Admissions» εξέτασε τις πολιτικές εισδοχής κάθε θρησκευτικού γυμνασίου στην Αγγλία. «Συνολικά, διαπιστώθηκε ότι 99,8% των θέσεων σε καθολικά σχολεία, το 100% των θέσεων σε εβραϊκές σχολές και το 94,9% των θέσεων σε μουσουλμανικά σχολεία υπόκεινται σε κριτήρια θρησκευτικών επιλογών. Στα σχολεία της Αγγλικανικής Εκκλησίας μόνο 49,7% των θέσεων υπόκεινται σε τέτοια κριτήρια. Συνολικά, η εκστρατεία εκτιμά ότι περίπου 1,2 εκατομμύρια θέσεις υπόκεινται σε κριτήρια θρησκευτικής επιλογής».⁴⁹

Μια ανάλυση της εφημερίδας «*The Independent*» έδειξε ότι: «ο αριθμός των αντιρρήσεων σχετικά με τη θρησκευτική επιλογή που έγιναν στον παρατηρητή εισόδου στο σχολείο αυξήθηκε κατά 10% τον περασμένο χρόνο. Από τον Φεβρουάριο του 2017 έως τον Ιανουάριο του 2018 υπήρχαν 23 αντιρρήσεις σχετικά με τις εισαγωγές με βάση την πίστη, από 21 αντιρρήσεις το προηγούμενο έτος. Κατά τη διάρκεια της διετούς περιόδου, 33 από τις 44 αντιρρήσεις της πίστης έγιναν δεκτές ή έγιναν μερικώς δεκτές. Εν τω μεταξύ, οι συμφωνίες αποδοχής βασισμένες στην πίστη ήταν οι σπουδαιότεροι λόγοι για παράπονα προς το γραφείο του Σχολικού Διευθυντή τους τελευταίους 12 μήνες».⁵⁰

⁴⁸ Zipfel R. *Who do we serve...*, ό.π. σελ. 208-209

⁴⁹ Thompson R. *Ten facts about faith schools*. 23-06-2014

Retrieved from: <http://humanistlife.org.uk/2014/06/23/ten-facts-about-faith-schools/>

⁵⁰ Busby E. *Faith schools: Complaints over admissions rise as number of selective religious schools set to increase*. Independent news website. 26-02-2018. Retrieved from: <https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/faith-school-admissions-selective-conservatives-cap-a8225796.html>

1.12 Τακτικοί έλεγχοι

Όπως και τα άλλα κρατικά σχολεία, τα σχολεία πίστης δέχονται τακτικούς ελέγχους από τους επιθεωρητές δημόσιας εκπαίδευσης του φορέα Ofsted.⁵¹ «Το Γραφείο για τα πρότυπα εκπαίδευσης, παιδικών υπηρεσιών και δεξιοτήτων (Ofsted) ρυθμίζει και επιθεωρεί για να επιτύχει την αριστεία στη φροντίδα των παιδιών και των νέων, καθώς και στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες για τους εκπαιδευόμενους όλων των ηλικιών. Ρυθμίζει και επιθεωρεί την παιδική μέριμνα και την κοινωνική φροντίδα των παιδιών, την Υπηρεσία Συμβουλευτικής και Υποστήριξης Οικογενειακού Δικαστηρίου (Cafcass), σχολεία, κολέγια, την εισαγωγική κατάρτιση εκπαιδευτικών, την εκπαίδευση ενηλίκων, την εκπαίδευση και κατάρτιση μέσα στις φυλακές»⁵². «Η Amanda Spielman, επικεφαλής επιθεωρητής σχολείων στην Αγγλία, δήλωσε ότι ιδιωτικές σχολές θρησκείας που διαχειρίζονται θρησκευτικοί συντηρητικοί “αντιδρούσαν εσκεμμένα” στις βρετανικές αξίες και νόμους περί ισότητας».⁵³ Εκτός από τους κρατικούς φορείς, τα σχολεία αυτά δέχονται ελέγχους και από επιθεωρητές της θρησκευτικής τους οργάνωσης, ώστε να διαπιστωθεί το αντίκτυπο του ήθους πίστης του σχολείου.

⁵¹ Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted). Είναι το γραφείο για τα πρότυπα στην εκπαίδευση, τις υπηρεσίες και τις δεξιότητες των παιδιών. Αποτελεί μη υπουργικό τμήμα της βρετανικής κυβέρνησης, αναφέρεται στο Κοινοβούλιο και είναι υπεύθυνο για την επιθεώρηση διάφορων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών σχολείων και ορισμένων ανεξάρτητων σχολείων. Επίσης, επιθεωρεί τη φροντίδα των παιδιών, την υιοθεσία και την ενίσχυση των οργανισμών και την αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και ρυθμίζει μια σειρά πρωτοβάθμιων και παιδικών υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας.

⁵² *Inspecting faith schools. Briefing for section 5 inspection.* The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted). No. 100142. 2014. Retrieved from: <https://www.secularism.org.uk/uploads/inspecting-faith-schools-2014-7.pdf>

⁵³ Grierson J. *Why are some people worried about faith schools? The Guardian news website.* 02-03-2018.

Retrieved from: <https://www.theguardian.com/education/2018/mar/02/why-are-some-people-worried-about-faith-schools>

1.13 Το νομικό πλαίσιο λειτουργίας των σχολείων πίστης

«Σήμερα η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα εγγυάται την ελευθερία της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών για τη δημιουργία και λειτουργία σχολών βασισμένων στην πίστη. Τα σχολεία αυτά απολαμβάνουν βασικές συνταγματικές εγγυήσεις στην Ευρώπη και η διαμάχη γύρω τους συχνά επικεντρώνεται κυρίως σε θέματα δημόσιας χρηματοδότησης, βαθμούς οργανωτικής και παιδαγωγικής αυτονομίας και εκπαιδευτικών πρακτικών και διαχείρισης».⁵⁴ «Δεδομένου ότι η δημόσια εκπαίδευση στη χώρα αυτή ξεκίνησε σε μεγάλο βαθμό από τις εκκλησίες, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα σχολεία της πίστης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δομή τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σε γενικές γραμμές αυτά τα σχολεία είναι δημοφιλή στους γονείς και έχουν καλά αποτελέσματα στις εξετάσεις».⁵⁵ Αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι του κρατικού σχολείου της Αγγλίας και ο θεσμός αυτός εξαπλώθηκε στην Ουαλία και την Σκωτία με μεγάλη απήχηση στην εκπαιδευτική κοινότητα και την κοινωνία.

1.14 Επέκταση των σχολείων πίστης

Επέκταση των σχολείων πίστης έχει προτείνει η Theresa May.⁵⁶ Έχουν επίσης ανακοινωθεί σχέδια ίδρυσης νέων σχολών πίστης στην Αγγλία. Αλλά αντί να διευκολύνουν τις θρησκευτικές ομάδες να ανοίξουν ελεύθερα σχολεία, οι υπουργοί θα καλέσουν συμβούλια σε σχολεία ανοιχτής πίστης από κοινού με

⁵⁴ Maussen M., Bader V. *Non-governmental religious schools in Europe: institutional opportunities, associational freedoms and contemporary challenges*. Comparative Education. Volume 51. Issue 1. Pages 1-21. 19-09-2014. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050068.2014.935581?journalCode=cced20>

⁵⁵ Jesson D. *Why faith schools top the tables*. The Telegraph news website. 06-12-2007. Retrieved from: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1571683/Why-faith-schools-top-the-tables.html>

⁵⁶ Grammar schools and faith schools get green light to expand. BBC News website. 11-05-2018. Retrieved from: <https://www.bbc.co.uk/news/education-44067719>

θρησκευτικές ομάδες, όπως έκαναν στο παρελθόν. Ο Αρχιεπίσκοπος Malcolm MacMahon,⁵⁷ μιλώντας εξ ονόματος του καθολικού εκπαιδευτικού τομέα, δήλωσε ότι η κυβέρνηση είχε «σπάσει μια υπόσχεση» σχετικά με τις αλλαγές στις ελεύθερες σχολικές εισόδους - αλλά οι Ανθρωπιστές του Ηνωμένου Βασιλείου περιέγραψαν τη διατήρηση του ανώτατου ορίου του 50% ως «νίκη για την ένταξη». Η Εκκλησία της Αγγλίας εξέφρασε την ικανοποίησή της για την ευκαιρία να ανοίξει νέα σχολεία και είπε ότι η άρση των σχεδίων αλλαγής των κανόνων στα ελεύθερα σχολεία δεν θα "επηρεάσει τη δέσμευση αυτή". «Τα παιδιά έχουν μόνο μια ευκαιρία στην εκπαίδευση και αξίζουν το καλύτερο, όπου και αν ζουν και ανεξάρτητα από το ιστορικό τους». «Δημιουργώντας νέα σχολεία όπου χρειάζονται τα περισσότερα και βοηθώντας όλα τα σπουδαία σχολεία να αναπτυχθούν, μπορούμε να δώσουμε στους γονείς μεγαλύτερη επιλογή για να δουν τα σχολεία που είναι κατάλληλα για την οικογένειά τους και να προσφέρουν σε όλα τα παιδιά πρόσβαση σε μια παγκόσμια εκπαίδευση».⁵⁸

Ο υπουργός Παιδείας της Αγγλίας Damian Hinds λέγεται ότι προωθεί τα σχέδια για την κατάργηση ενός ανώτατου ορίου στις νέες θρησκευτικές σχολές που τους εμποδίζει να επιλέξουν περισσότερους από τους μισούς μαθητές τους από τη θρησκεία τους. Υπό το πρίσμα των νέων ευρημάτων του «*The Independent*», οι επικριτές προειδοποίησαν ότι επιτρέποντας σε νέες σχολές πίστης να λαμβάνουν λιγότερους μαθητές από διαφορετικό υπόβαθρο θα επιδεινώσουν μια ήδη κακή κατάσταση. Ο κ. Conor Ryan, διευθυντής έρευνας και επικοινωνιών στο Sutton Trust, δήλωσε στο «*The Independent*» ότι δεν πιστεύει ότι πρέπει να αρθεί το κατώφλι των 50 τοις εκατό σε νέα θρησκευτικά σχολεία. «Πιστεύουμε ότι είναι σημαντικό τα νέα σχολεία πίστης να είναι ανοιχτά σε μια ευρύτερη ομάδα στην

⁵⁷ Στο ίδιο

⁵⁸ Στο ίδιο

κοινότητα. Ο κίνδυνος είναι ότι χάσατε την εστίαση της κοινότητας», προειδοποίησε ο ίδιος.⁵⁹

1.15 Τα οφέλη από ένα θρησκευτικό σχολείο

Η απόφαση να στείλει κάποιος το παιδί του σε θρησκευτική σχολή έχει πολλά οφέλη που δεν είναι μόνο θρησκευτικού χαρακτήρα. Υπάρχουν ακαδημαϊκά, πνευματικά, κοινωνικά και συναισθηματικά πλεονεκτήματα που έρχονται με την παρακολούθηση ενός θρησκευτικού σχολικού περιβάλλοντος.⁶⁰

Δεδομένου ότι η δημόσια εκπαίδευση στην Αγγλία ξεκίνησε σε μεγάλο βαθμό από τις εκκλησίες, όπως προαναφέραμε, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα σχολεία της πίστης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δομή τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι αυτά τα σχολεία παρέχουν μια εκπαίδευση που συμπληρώνει τη θρησκεία των μαθητών. Σε γενικές γραμμές, είναι δημοφιλή στους γονείς, επικρατεί ένα ακαδημαϊκό ήθος και οι μαθητές τείνουν να επιτυγχάνουν ικανοποιητικά αποτελέσματα εξετάσεων. Προφανώς προσφέρουν καλές μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης, μικρές, ολιγομελείς τάξεις και ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων εκτός προγράμματος σπουδών. Διαθέτουν κατάλληλο εξοπλισμό, δηλαδή σύγχρονα εποπτικά μέσα για να βοηθήσουν τα παιδιά να αναπτυχθούν και να μάθουν. Ακόμη υπάρχει μεγάλη έμφαση στην καθοδήγηση σταδιοδρομίας και εξέλιξη στο πανεπιστήμιο.

Οι κριτικοί υποδηλώνουν ότι αυτό συμβαίνει απλά επειδή επιλέγουν με αδιαφανή τρόπο και με υποκειμενικά κριτήρια τους μαθητές τους και έτσι δεν

⁵⁹ Busby E. *Faith schools: Complaints over admissions rise as number of selective religious schools set to increase*. Independent news website. 26-02-2018. Retrieved from: <https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/faith-school-admissions-selective-conservatives-cap-a8225796.html>

⁶⁰ Benefits of a religious school. Gilmour Academy. 13-09-2021. Retrieved from: <https://www.gilmour.org/page/faith/benefits-of-a-religious-school>

αντιπροσωπεύουν μια διατομή των κοινοτήτων που εξυπηρετούν. Δηλαδή μπορεί να είναι επιλεκτικοί και να εγγράφουν μόνο τους μαθητές που θα περάσουν τις εισαγωγικές εξετάσεις ή εκείνους των οποίων οι γονείς μπορούν να αντέξουν τα σχολικά δίδακτρα.

Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα⁶¹ «τα σχολεία μόνης πίστης ήταν πολύ καλύτερα από το κοσμικό τους ισοδύναμο με 11 δημοτικά σχολεία βασισμένα στην πίστη στο Λονδίνο, τα οποία ήταν μεταξύ των 100 κορυφαίων στη χώρα. Ο κ. Wood αποδίδει αυτή την ακαδημαϊκή επιτυχία στο γεγονός ότι τα σχολεία πίστης ήταν σε θέση να επιλέξουν επιτυχημένους υποψηφίους και δεν είχαν ευρεία διατομή μαθητών με ειδικές ανάγκες. Είπε ότι η θρησκεία πρέπει να είναι ένα "ιδιωτικό" ζήτημα και "δεν πρέπει να επιδοτείται από το κράτος". Ωστόσο, ο κ. Trevathan έρχεται σε αντίθεση με την άποψη του κ. Wood, υποδεικνύοντας ότι τα σχολεία ενιαίας πίστης πρέπει να είναι διαθέσιμα σε όλους στο Ηνωμένο Βασίλειο. Οι άνθρωποι επιθυμούν να έχουν το δικό τους πολιτισμό και θρησκευτική ταυτότητα στο εκπαιδευτικό σύστημα, ανέφερε».

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, όταν δόθηκε στα σχολεία μεγαλύτερη ελευθερία να καινοτομήσουν και να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη για τη δημόσια εικόνα τους, άρχισε να τίθεται το ζήτημα του σχολικού ήθους. Τι είναι αυτό που βοηθά να γίνει το σχολείο ένας τόπος όπου τα παιδιά "ανθίζουν"; Το σχολικό ήθος φαίνεται να βοηθιέται από την ανάπτυξη μιας εταιρικής ταυτότητας στην οποία τα μέλη γνωρίζουν ότι ανήκουν. Οι σχολικές στολές μοιάζουν να παίζουν σπουδαίο ρόλο εδώ, αν και είναι αξιοσημείωτο ότι πολλές από τις πιο ριζοσπαστικές περιπτώσεις σχολείων που αποτυγχάνουν έχουν επιλέξει σχολικές στολές.

⁶¹ Pros and cons of faith schools. BBC news website. 06-02-2002. Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/1804427.stm

Η φροντίδα και η ποιμαντική υποστήριξη είναι μια άλλη πτυχή που πολλά σχολεία της πίστης είναι σε θέση να αναπτύξουν, αλλά όχι όπως στον μύθο ότι η "φροντίδα" σημαίνει ανοχή στην κακή συμπεριφορά. Αντίθετα, πολλά σχολεία ασχολούνται αμείλικτα με την αυστηρότητα. Αυτοί οι παράγοντες δεν είναι μοναδικοί για τα σχολεία πίστης, αλλά σίγουρα βοηθούν. Η ίδια η πίστη μπορεί να είναι μέρος μιας πειθαρχημένης προσέγγισης της ζωής και αυτός είναι ένας χώρος όπου τα σχολεία αυτά φαίνεται να έχουν ένα πλεονέκτημα. Είναι σημαντικό να συνεχίσουν να θεωρούνται "ανοιχτά σε όλους" και να λάβουν μέτρα για να επιδείξουν και να αναπτύξουν την ποικιλομορφία τους και ταυτόχρονα να εξασφαλίσουν ότι οι μαθητές τους θα συνεχίσουν να επιτυγχάνουν πραγματικά εξαιρετικά αποτελέσματα εξετάσεων.⁶²

Δεν υπάρχει κανένα απόσπασμα αποδεικτικών στοιχείων ότι η επιτυχία των εκκλησιαστικών σχολών ή άλλων σχολών πίστης έχει οποιαδήποτε σχέση με τη θρησκευτική διδασκαλία, το ήθος ή την αρχή της ισότητας. Όλες οι έρευνες, κυρίως από το London School of Economics⁶³, δείχνουν ότι η φαινομενική επιτυχία των σχολείων εξηγείται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τα χαρακτηριστικά των μαθητών που τα παρακολουθούν. Τα παιδιά σε εθελοντικά υποβοηθημένα σχολεία πίστης, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τείνουν, σε σύγκριση με άλλα παιδιά στην τοποθεσία τους, να προέρχονται από εύπορα σπίτια και να έχουν υψηλό επίπεδο εσόδων. Κάποια σχολεία σκοπίμως και συνειδητά εξαλείφουν τα «ακατάλληλα» παιδιά, υποστηρίζοντας ότι οι οικογένειές τους δεν είναι επαρκώς αφοσιωμένες στο σχολικό ήθος. Υπάρχουν προκαθορισμένα κριτήρια εισδοχής, που μπορούμε να τα περιγράψουμε ως

⁶² Jesson D. *Why faith schools top the tables*. The Telegraph news website. 06-12-2007. Retrieved from: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1571683/Why-faith-schools-top-the-tables.html>

⁶³ Wilby P. *Not a question of faith. Control over admissions is what makes a difference to a school*. The Guardian News website. 06-01-2009. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/education/mortarboard/2009/jan/06/faith-schools-advantage>

ιδιαίτερα επιλεκτικά. Για παράδειγμα, η απαίτηση για τακτικό οικογενειακό εκκλησιασμό μπορεί να φαίνεται συνηθισμένη αλλά οι μεσαίες τάξεις είναι πιθανότερο να συμμετέχουν στην ενοριακή ζωή. Και οι γονείς που πάνε τα παιδιά τους στην εκκλησία κάθε Κυριακή είναι πιθανό να είναι αυτοί που φροντίζουν επίσης να γίνουν οι εργασίες στο σπίτι και να μην επιτρέπουν στα παιδιά τους να βγουν έξω στους δρόμους το βράδυ. Αυτό που είναι προσβλητικό είναι το συμπέρασμα ότι τα μη θρησκευτικά σχολεία είναι άβολα και μη αθώα. Η αλήθεια είναι ότι τα μη-θρησκευτικά σχολεία είναι τόσο πιθανό (ή απίθανο) όσο τα σχολεία πίστης να μην υιοθετούν ηθικές αξίες και ότι το μόνο μυστικό των σχολείων πίστης είναι οι επιλεγμένοι μαθητές και οι οικογένειες που δέχονται.⁶⁴

1.15.1 Κοινοτική συνοχή

Η Αγγλία είναι μια πιο διαφοροποιημένη χώρα όσον αφορά την εθνότητα και την πίστη από ποτέ. Αυτή είναι μια ευπρόσδεκτη και αναπόφευκτη αλλαγή. Υπάρχουν πολλά οφέλη και προκλήσεις από την ποικιλομορφία. Ωστόσο, η ποικιλομορφία αυτή πρέπει να εξισορροπηθεί με την ισότητα και τη συνοχή, προκειμένου να δημιουργηθεί μια επιτυχημένη, γόνιμη πολυεθνική κοινωνία. Σήμερα έχει ένα εκπαιδευτικό σύστημα που περιλαμβάνει και σχολεία πίστης. Αυτά τα σχολεία προχωρούν με τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζουν την ποικιλομορφία της θρησκείας και των πεποιθήσεων στην Αγγλία. Εδώ τίθεται το ερώτημα αν τα σχολεία πίστης μπορούν επίσης να προάγουν την ισότητα και τη συνοχή. Πολύ συχνά η συζήτηση για τα σχολεία πίστης στην Αγγλία βασίστηκε σε κενές ρητορείες, χωρίς ανεξάρτητες, επιστημονικές, αντικειμενικές και τεκμηριωμένες προσεγγίσεις. Δεδομένου ότι ο πολυπολιτισμικός διακανονισμός υπήρξε το πρότυπο μέχρι το 2001, συναντάται όλο και περισσότερο και ζητείται από τα σχολεία να ανταποκριθούν πιο έντονα στις συνεχιζόμενες ανισότητες, να διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο στις γειτονιές και τις κοινότητες τους και να

⁶⁴ Στο ίδιο

προετοιμάσουν τους νέους να είναι αποτελεσματικοί πολίτες στην αγορά εργασίας, ο ρόλος των σχολών πίστης έχει τώρα εξεταστεί και αναλυθεί περισσότερο. Έχει γίνει ένα βήμα προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ισορροπίας μεταξύ της διαφορετικότητας, της ισότητας και της συνοχής, μια λύση που συμβάλλει στην επίτευξη ενός κοινού στόχου μιας επιτυχημένης πολυεθνικής κοινωνίας.⁶⁵

1.15.2 Καλλιέργεια του ήθους και των διαχρονικών αξιών της κοινωνίας

Η θρησκεία υπήρξε ανέκαθεν καθοδηγητική δύναμη για την ενδυνάμωση των καλύτερων ηθικών και κοινωνικών αξιών. Η θρησκεία έχει επίσης ενσωματωθεί στη διαμόρφωση της κουλτούρας του κάθε πολιτισμού στον κόσμο. Σε μια εποχή που αυξάνονται ραγδαία οι εθισμοί, η βία και πολλά άλλα κοινωνικά προβλήματα, η εισαγωγή της σχολικής θρησκευτικής αγωγής ή κάποιων θρησκευτικών διδασκαλιών που σχετίζονται με αυτά τα θέματα μπορεί να είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να περιοριστεί το πρόβλημα. Οι σχολικές συνέπειες ή τιμωρίες συχνά δεν έχουν αποτέλεσμα. Τα δημόσια σχολεία θα μπορούσαν να ενσταλάξουν καλύτερα τα ήθη και τις πολιτιστικές αξίες στα παιδιά με τη συμβολή της θρησκευτικής αγωγής.

1.15.3 Καθιέρωση της θρησκευτικής αρμονίας στην κοινωνία

Ένα επιχείρημα που προβάλλουν οι κριτικοί της θρησκευτικής εκπαίδευσης μέσα στο σχολείο είναι το γεγονός ότι το κράτος και η εκκλησία ή οποιαδήποτε θρησκευτική οντότητα πρέπει να παραμείνει διαχωρισμένη. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τον θρησκευτικό αναλφαβητισμό των μαθητών καθώς οι μαθητές δε θα γνωρίζουν για τις θρησκείες των συμμαθητών τους που συνυπάρχουν στο

⁶⁵ Berkeley R. with research by Vij S. *Right to Divide? Faith Schools and Community Cohesion. A Runnymede Trust Report Summary*. December 2008.

ίδιο σχολικό περιβάλλον, έχοντας άγνοια των άλλων θρησκειών του κόσμου. Ένας από τους καλύτερους τρόπους για να εδραιωθεί η θρησκευτική αρμονία στην κοινωνία είναι να ενσταλάξει τις αξίες της θρησκευτικής ανοχής και αποδοχής άλλων ανθρώπων που μπορεί να είναι διαφορετικοί αλλά με πολλά κοινά σημεία. Η θρησκευτική αρμονία δεν επιτυγχάνεται με την παραβίαση ή τον αποκλεισμό της θρησκείας, αλλά με την δημοκρατική αναγνώριση όλων των θρησκειών και τον σεβασμό του προσωπικού χώρου και πίστης.

1.15.4. Μια ισχυρή αίσθηση της κοινότητας

Οι μαθητές που φοιτούν σε ένα σχολείο που βασίζεται στην πίστη, έχουν τη θρησκεία ως θεμέλιο για τη δημιουργία φιλίας από τη στιγμή της εγγραφής τους. Αξιοσημείωτο είναι πως τα παιδιά σε αυτό το περιβάλλον μπορούν να μάθουν ακόμα και τις κατάλληλες δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να διαχειριστούν την όποια αναπηρία τους, μέσα σε μια κοινότητα αλληλεγγύης. Επιπροσθέτως και οι γονείς και κηδεμόνες συμμετέχουν στον ομώνυμο σύλλογο δημιουργώντας φιλίες, συνεργασίες μεταξύ ενηλίκων και οικογενειών και δημιουργώντας δεσμούς δια βίου. Η συμμετοχή των γονέων στις εκδηλώσεις του σχολείου και της οικοδόμησης της κοινότητας είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να γνωρίσουν άλλες οικογένειες με τις οποίες πιθανότατα έχουν πολλά κοινά.

1.15.5. Διαμόρφωση καλού κλίματος μέσα στην κοινότητα

Τα αστικά σχολεία πίστης αντιμετωπίζουν σήμερα πολλές προκλήσεις. Δέχονται συνεχείς δημοσιονομικές πιέσεις αφού εν μέρει εξαρτώνται από κρατικούς φορολογικούς πόρους αλλά και από τα γονεϊκά δίδακτρα που πρέπει να παραμένουν χαμηλά και ανταγωνιστικά. Ακόμη, καταβάλλουν προσπάθεια να προσαρμόζονται στις εκάστοτε κοινωνικές, κοινοτικές, οικονομικές συνθήκες αφού τώρα εκπαιδεύουν μια πολύ ευρεία διατομή μαθητών, διαφορετικής φυλής, εθνότητας, κοινωνικής και οικονομικής τάξης. Επομένως σήμερα τα σχολεία πίστης είναι πολύ διαφορετικά από το παρελθόν. «Η διδασκαλία αντικατοπτρίζει

την ευρύτερη δημοκρατική ζωή μέσα στο πλαίσιο μιας μεταμοντέρνας κοινωνίας. Πολλά από αυτά τα σχολεία βρίσκονται σε πολύ μειονεκτικές κοινότητες και υποβαθμισμένες περιοχές. Συνεπώς παίζουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση ενός καλού κλίματος συνεργασίας και εξυπηρετούν το κοινό καλό μέσα στην κοινότητά τους».⁶⁶

1.15.6 Εξασφάλιση μιας ολιστικής εκπαίδευσης

Η θρησκεία και η επιστήμη μπορούν να συνυπάρξουν και να συνεργαστούν. Η απουσία της θρησκείας από το σχολείο μπορεί να διαταράξει την ισορροπία της ψυχοσωματικής ανάπτυξης και καλλιέργειας των μαθητών. Με την εκπαίδευση επιδιώκεται η ισόρροπη ανάπτυξη των γνωστικών, συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών.

1.15.7. Καθημερινή έκθεση προόδου

Οι τάξεις θρησκευτικής εκπαίδευσης μία φορά την εβδομάδα, που εφαρμόζεται στα γενικά σχολεία, δεν μπορούν να ταιριάζουν με την καθημερινή έκθεση προόδου που έχει το παιδί με τη συμμετοχή του σε μια θρησκευτική σχολή. Οι ακαδημαϊκού επιπέδου εκπαιδευτικοί παρέχουν υψηλού επιπέδου διδασκαλία, που δίνει στο παιδί μια μοναδική και ισχυρή κατανόηση της πίστης του. Θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης, ηθικές ευθύνες και άλλα θέματα θρησκευτικής και πνευματικής σημασίας είναι μια πτυχή της καθημερινής ζωής και εκμάθησης όταν το παιδί παρακολουθεί αυτό το είδος σχολείου. Οι υψηλοί γνωστικοί στόχοι και η μάθηση βασισμένη στην πίστη αλληλεπιδρούν για την απόλυτη μαθησιακή εμπειρία.

⁶⁶ Zipfel R. *Who do we serve...* ό.π. σελ. 45

1.15.8. Ποικιλομορφία

Τα σύγχρονα σχολεία πίστης αντιλαμβάνονται την πολυπολιτισμικότητα της Βρετανικής κοινωνίας τροποποιούν τα κριτήρια εισαγωγής νέων μαθητών. Δηλαδή δέχονται συγκεκριμένα ποσοστά αλλόθρησκων, σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας του σχολείου τους. Για παράδειγμα παρατηρούμε τον Καθολικισμό που εμπεριέχει μια ποικιλομορφία με αποτέλεσμα αυτό να αποτυπώνεται και στον μαθητικό πληθυσμό των σύγχρονων Καθολικών σχολείων. «Μερικοί μαθητές είναι ενεργοί Καθολικοί, άλλοι περιστασιακά αδρανείς και άλλοι είναι τυπικά, κατ' όνομα μόνο Καθολικοί. Επίσης όλο και περισσότερο Καθολικά σχολεία εγγράφουν αλλόθρησκους μαθητές. Αυτό απαιτεί κατάλληλη κατάρτιση του εκπαιδευτικού προσωπικού ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στην εθνική και πολιτιστική ποικιλομορφία της σύγχρονης κοινωνίας».⁶⁷

1.15.9 Ελεύθερη προσευχή μέσα στο σχολείο

Οι μαθητές είναι ελεύθεροι να ασκήσουν την πίστη τους ακόμα και εντός του σχολικού προγράμματος. Μπορούν να επιδοθούν σε ένα συγκεκριμένο τελετουργικό ή να ασκήσουν συγκεκριμένα έθιμα χωρίς να επηρεάσουν τους άλλους συμμαθητές τους. Εξάλλου το σύνταγμα εγγυάται σε κάθε πολίτη το δικαίωμα στη θρησκευτική ελευθερία.

1.15.10. Η δημόσια αξία των σχολείων πίστης

Τα σχολεία πίστης έχουν θεωρηθεί από ορισμένους ως ένα απαραίτητο αντίδοτο στην επέκταση του δημόσιου σχολικού μονοπωλίου. Πουθενά δεν ήταν ο ρόλος της θρησκευτικής εκπαίδευσης πιο κρίσιμος από ότι στις πόλεις, όπου οι φτωχές οικογένειες υπέστησαν οικονομική απομόνωση και είχαν ελάχιστες εκπαιδευτικές επιλογές για τα παιδιά τους. Τα περισσότερα θρησκευτικά σχολεία αποδέχτηκαν αυτή την πρόκληση. Προσφέρουν υψηλού επιπέδου εκπαίδευση με

⁶⁷ Στο ίδιο, σελ. 22

χαμηλά, προσιτά διδάκτρα, αυξάνουν τον εκπαιδευτικό ανταγωνισμό και αποφορτίζουν τα ήδη πολυπληθή δημόσια σχολεία. Όμως όσο περισσότερο δέχονταν εγγραφές οικονομικά αδύναμων μαθητών τόσο περισσότερο χρειάζονταν κυβερνητική βοήθεια για την αντιστάθμιση του κόστους. Συχνά τη λαμβάνουν, υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που θρησκευτικά σχολεία κλείνουν λόγω οικονομικής ασφυξίας.⁶⁸

1.15.11. Οικογενειακό περιβάλλον

Τα σχολεία πίστης διατηρούν τις παλαιές αξίες παρόλο που θεωρούνται σύγχρονα. Συχνά αναλαμβάνουν τον οικογενειακό ρόλο αφού οι μαθητές χρειάζονται ψυχολογική υποστήριξη, λειτουργικά πρότυπα και καθοδήγηση με δομή, κατεύθυνση και ευθύνη. «Ειδικά τη σημερινή εποχή που ο θεσμός της οικογένειας βρίσκεται σε παρακμή. Εξήντα πέντε τοις εκατό των παιδιών που γεννήθηκαν στις μεγαλύτερες πόλεις του έθνους γεννιούνται από νεαρές μητέρες και σε σπίτια χωρίς πατέρες».⁶⁹

1.15.12. Σταθερότητα

Πολλοί από αυτούς τους τύπους σχολείων παρέχουν σταθερότητα που τα άλλα σχολεία δεν μπορούν να δώσουν. Η παρακολούθηση του ίδιου σχολείου από την πρώιμη παιδική ηλικία έως το γυμνάσιο επιτρέπει στους μαθητές να αισθάνονται άνετα και ασφαλή στο σχολικό τους περιβάλλον και να νιώθουν ότι είναι μέλη όχι μόνο του σχολείου αλλά και της ίδιας οικογένειας. Η άνεση και η φροντίδα που μπορούν να παρέχουν αυτά τα σχολεία για τα παιδιά είναι ανεκτίμητη.

⁶⁸ Στο ίδιο, σελ. 50-51

⁶⁹ Στο ίδιο, σελ. 57

1.15.13 Επιτυχημένα κριτήρια σχολείων

Είναι απαραίτητο για τα σχολεία πίστης να επεξεργαστούν τι πρέπει να γίνει για να γίνουν κατάλληλα σχολεία για όλους τους μαθητές τους. Οι τοπικές αρχές έχουν αναπτύξει κριτήρια επιτυχημένων σχολείων που επισημαίνουν τον αριθμό των χαρακτηριστικών που είναι πιθανό να συμβάλλουν στην επιτυχή μάθηση μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, σε ένα αποτελεσματικό σχολείο η διοίκηση δίνει έμφαση στις κοινές αξίες, στη δημοκρατική διαβούλευση, στην ομαδική εργασία και στην ομαδικότητα, μαζί με την υπευθυνότητα και την συνεχή ανησυχία για την επίτευξη της ποιότητας. Η αποτελεσματική εταιρική σχέση με τους γονείς είναι επίσης ένα ουσιαστικό στοιχείο ενός αποτελεσματικού σχολείου. Η ποιότητα της μάθησης των μαθητών βρίσκεται στο επίκεντρο της αποτελεσματικής διαχείρισης. Είναι σημαντικό να παρακολουθούνται οι στόχοι και το ήθος του σχολείου, το πρόγραμμα σπουδών της σχολικής μονάδας, η διοικητική οργάνωση και η εφαρμογή του προγράμματος σπουδών. Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι «η εισαγωγή καθοδήγησης και αξιολόγησης των καθηγητών στα σχολεία του Ηνωμένου Βασιλείου, που συνδέονται με ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα ανάπτυξης προσωπικού, θα πρέπει να ενισχύσει τις δεξιότητες των εκπαιδευτικών».⁷⁰

1.15.14. Ακαδημαϊκοί - υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικοί

Οι θρησκευτικές σχολές συχνά έχουν να επιδείξουν εκπαιδευτικούς υψηλότερης ποιότητας από ό, τι οι δημόσιες σχολικές μονάδες. Πολλές θρησκευτικές σχολικές μονάδες προσφέρουν ένα διπλό πρόγραμμα σπουδών ή ένα ολοκληρωμένο μοντέλο προγραμμάτων σπουδών όπου οι μαθητές έχουν ένα αυστηρό γενικό πρόγραμμα σπουδών καθώς και χρόνο ή τάξεις για θρησκευτική διδασκαλία και προσευχή. Η θρησκευτική εκπαίδευση μπορεί να προσφέρει πλεονεκτήματα πολύ

⁷⁰ Στο ίδιο, σελ. 207

πέρα από μια ισχυρή αίσθηση πίστης. Οι υψηλού επιπέδου ακαδημαϊκοί – εκπαιδευτικοί, μια κοινότητα φίλων, δασκάλων και κληρικών με την ίδια ηθική βάση και ένα σταθερό περιβάλλον για να μαθαίνουν, να μεγαλώνουν και να ευδοκιμούν, καθιστούν μια θετική και εμπνευσμένη σχολική εμπειρία.

1.15.15. Κοινό πρόγραμμα σπουδών

Τα σχολεία πίστης θεωρούνται μοντέλα υψηλού «κοινωνικού κεφαλαίου», καθώς έχουν ισχυρή υποστήριξη της κοινότητας και της ενορίας τους και η αυτονομία τους φαίνεται να λειτουργεί καταλυτικά σε σύγκριση με το γραφειοκρατικό δημόσιο σύστημα.

Ειδικά η απλότητά τους είναι τόσο οργανωτική όσο και διδακτική. Για παράδειγμα τα Καθολικά σχολεία έχουν ένα κοινό πρόγραμμα σπουδών στο εξωτερικό: όλοι οι μαθητές διδάσκονται άλγεβρα, σε σύγκριση με μόνο το εξήντα τοις εκατό στα δημόσια σχολεία, κυρίως επειδή οι Ρωμαιοκαθολικές σχολές δεν έχουν την πολυτέλεια να προσφέρουν εναλλακτικές επιλογές μαθημάτων όπως κάνουν πολλά μεγάλα, πλουσιότερα δημόσια σχολεία. «Έρευνες διαπίστωσαν ότι ο πιο καθοριστικός παράγοντας των σπουδαστών που συνεχίζουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν εάν οι μαθητές είχαν πρόσβαση στην άλγεβρα (και έτσι στη φυσική και στη χημεία, ανώτερα μαθηματικά, όπως η γεωμετρία, η τριγωνομετρία)».⁷¹ Προφανώς και όλα τα θρησκευτικά σχολεία θα μπορούσαν να προσφέρουν όλα αυτά τα επίπεδα μαθηματικών και επιστημών εάν είχαν την ανάλογη χρηματοδότηση.

⁷¹ Στο ίδιο, σελ. 58

1.15.16. Αυτοπειθαρχία

Ένα βασικό πλεονέκτημα των σχολείων πίστης είναι η αυτοπειθαρχία. Στη Νέα Υόρκη μια εθνική μελέτη⁷² που δημοσιεύτηκε στις 31 Μαΐου 2018 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα Καθολικά σχολεία διδάσκουν την αυτοπειθαρχία καλύτερα από τα δημόσια σχολεία. Το Ινστιτούτο Thomas B. Fordham διαπίστωσε ότι οι Καθολικοί μαθητές, σε σύγκριση με τους μαθητές δημοσίων σχολείων, ήταν λιγότερο ενοχλητικοί και είχαν περισσότερο αυτοέλεγχο. Έδειξαν περισσότερη αυτοπειθαρχία, ανεξάρτητα από το υπόβαθρο. Η Theresa Bivona, διευθύντρια της Ρωμαιοκαθολικής Σχολής του Αγίου Clare της Assisi στο Μπρονξ της Νέας Υόρκης, δεν εξεπλάγη από τα αποτελέσματα της έρευνας. «Διδάσκουμε το παιδί ως όλον. Τα δημόσια σχολεία διδάσκουν όλα τα ακαδημαϊκά θέματα: ανάγνωση, γραφή, αριθμητική. Διδάσκουμε και αυτά, αλλά διδάσκουμε επίσης τα πνευματικά θέματα. Πιστεύουμε ότι όλοι έχουν φτιαχτεί «κατ' εικόνα» και «καθ' ομοίωση Θεού». «Διδάσκουμε σεβασμό για τον εαυτό και τους άλλους », δήλωσε η Bivona. Όταν ρωτήθηκε αν είχε δει ποτέ μια μαθητική μετεγγραφή από το δημόσιο σχολείο με θέματα συμπεριφοράς και βελτίωση του μαθητή μετά τη φοίτησή του στο καθολικό σχολείο, η Bivona είπε ότι "το βλέπει όλη την ώρα".

Η μελέτη Fordham⁷³ ισχυρίζεται ότι δεν γνωρίζει πολλά για το πώς οι Ρωμαιοκαθολικοί εκπαιδευτικοί καλλιεργούν μη γνωστικές δεξιότητες, όπως η αυτοπειθαρχία. Ωστόσο, οι περισσότερες πιθανές εξηγήσεις εμπίπτουν σε μία από τις δύο κατηγορίες: Πρώτον, η βελτιωμένη αυτοπειθαρχία που παρατηρείται θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια σαφή και προσυμφωνημένη εστίαση του σχολείου σε θέματα που σχετίζονται με την αυτοπειθαρχία στους ευρύτερους χώρους του σχολείου ή μέσα στην τάξη. Δεύτερον, υψηλότερα επίπεδα αυτοπειθαρχίας

⁷² Ferrisi S. *Self-Discipline: The Catholic School Advantage*. *National Catholic Register website*. 28-06-2018. Retrieved from: <http://www.ncregister.com/daily-news/self-discipline-the-catholic-school-advantage>

⁷³ Στο ίδιο

μπορεί να προωθηθούν σιωπηρά. Για παράδειγμα, οι έρευνες δείχνουν ότι το καθολικό προσωπικό του σχολείου επιδεικνύει μια «ηθική φροντίδας» που ενισχύει τις ισχυρότερες κοινοτικές αξίες στα σχολεία και φαίνεται πολύ πιθανό ότι είναι και μοντέλα αυτοπειθαρχίας».⁷⁴

Οι Καθολικοί εκπαιδευτικοί που πήραν συνέντευξη για αυτή την ιστορία πιστεύουν ότι η αυτοπειθαρχία προέρχεται από διάφορους παράγοντες: τον βαθμό εμπλοκής των γονέων, τον τρόπο με τον οποίο ενθαρρύνεται η πειθαρχία, τον κώδικα ενδυμασίας και την αυθεντική καθολική ταυτότητα του σχολείου. «Δεσμευόμαστε όχι μόνο οι μαθητές, αλλά και οι γονείς», δήλωσε ο Michael Moynihan, διευθυντής του ανώτερου σχολείου στο The Heights στο Potomac, Maryland. «Οι γονείς είναι οι κύριοι εκπαιδευτικοί του παιδιού τους. Αν θέλετε να βοηθήσετε το παιδί, πρέπει να συνεργαστείτε με τις οικογένειες». Στα σχολεία πίστης, το σχολείο έχει ένα πρόγραμμα εκούσιας δημιουργίας σχολών γονέων: μηνιαίες συναντήσεις με τον διευθυντή, μια σειρά μαθημάτων γονέων, κοινωνικές εκδηλώσεις για τους γονείς και τους δασκάλους και κάτι που ονομάζουν "Φόρουμ των Heights", έναν ηλεκτρονικό οδηγό με άρθρα, ιστοσελίδες, κριτικές βιβλίων και άλλα εμπνευσμένα εργαλεία για γονείς. «Οι προσπάθειες αυτοπειθαρχίας καθίστανται συνεργασία μεταξύ των γονέων και του σχολείου», δήλωσε ο Moynihan. Όταν πρόκειται για πειθαρχία, η Elizabeth Mitchell, διευθύντρια και καθηγήτρια στην Ακαδημία Trinity στο Pewaukee, Wisconsin, πιστεύει ότι η προσέγγιση δεν μπορεί να είναι αντιδραστική. Στην Ακαδημία Trinity, οι μαθητές γνωρίζουν τι αναμένεται από αυτούς με προσοχή και σεβασμό. «Θεωρούνται ως ομότιμοι και ενήλικες. Έχουν σεβασμό πρώτα απ' όλα και αυτό μεταφράζεται στη συνέχεια σε μια υπέροχη συμπεριφορά», δήλωσε η Μίτσελ. Στην θρησκευτική Ακαδημία Trinity, δεν υπάρχει σύστημα αποδιοργάνωσης ή σύστημα ποινών. «Έχουμε πραγματικά καλοπροαίρετους μαθητές: στο βαθμό που τους παίρνουμε

⁷⁴ Στο ίδιο

κάθε χρόνο στη Ρώμη για προσκύνημα και δεν είχαμε ποτέ προβλήματα», δήλωσε η Μίτσελ.⁷⁵

1.16. Τα μειονεκτήματα των σχολείων πίστης

Η θρησκεία είναι ένα ευαίσθητο θέμα στη σημερινή κοινωνία, καθώς μέσα στη σύγχρονη πολυσύνθετη πραγματικότητα μπορεί εύκολα κάποιος να κατηγορηθεί για "φυλετική διάκριση". Έτσι, η θρησκευτική εκπαίδευση στα σχολεία είναι ένα ακόμη από τα πλέον πολυσυζητημένα θέματα, καθώς αφορά την εκπαίδευση της μελλοντικής μας γενιάς και κατά συνέπεια της μελλοντικής κοινωνίας. Οι ευρωπαϊκές κοινωνίες γίνονται θρησκευτικά ολοένα και πιο διαφορετικές και «λιγότερο θρησκευτικές» ταυτόχρονα, ο ρόλος των θρησκευτικών σχολείων όλο και περισσότερο αμφισβητείται. Είναι γεγονός πως κάποια θρησκευτικά σχολεία μπορούν να εμποδίσουν τους μαθητές να κοινωνικοποιηθούν με φοιτητές από άλλες θρησκείες και να δώσουν μια λανθασμένη αντίληψη της κοινωνίας στην οποία ζούμε. Σήμερα έχουν προκύψει σοβαρές εντάσεις μεταξύ εκείνων που υποστηρίζουν θερμά τις θρησκευτικές σχολές με διάφορες μορφές και εκείνους που τους αντιτίθενται.⁷⁶

1.16.1 Προσκόλληση στην οικεία θρησκεία

Η προσκόλληση στο θρησκευτικό σχολείο εμποδίζει τους μαθητές να αλληλεπιδρούν με τους μαθητές άλλων θρησκειών. Δεν έχουν ιδέα πώς να συναναστραφούν με ανθρώπους άλλων θρησκειών ή ακόμη και με ανθρώπους που δεν έχουν καθόλου θρησκεία. Η παροχή επιλογής φοίτησης σε θρησκευτικές σχολές διαχωρίζει τους μαθητές και τους επιτρέπει να φοιτήσουν σε διαφορετικά

⁷⁵ Στο ίδιο

⁷⁶ Maussen M. & Bader V. *Non-governmental religious schools in Europe... ό.π. σελ. 1-21*

σχολεία με διαφορετικό κοινωνικό υπόβαθρο ευνοώντας έτσι τη διάκριση και την κατηγοριοποίησή τους.

Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Εκτελεστικού Διευθυντή της Εθνικής Κλασσικής Εταιρείας, Keith Porteous Wood⁷⁷ για το θέμα αυτό. Υποστηρίζει ότι : «τα σχολεία πίστης άφησαν τα παιδιά μη διαθέσιμα ώστε να ασχοληθούν με τη ζωή στην επικρατούσα Βρετανία. Εάν μετακινούνται από περιορισμένες κοινότητες σε ένα ενιαίο σχολείο πίστης, έχουν πολύ λίγη επαφή με εκείνους της κοινότητας της πλειοψηφίας. Και ξαφνικά, όταν είναι 16 ετών, βγαίνουν στην πλειοψηφική κοινότητα για πρώτη φορά και στο χώρο εργασίας. Ανησυχώ για τις συνέπειες αυτού του γεγονότος».⁷⁸ Εξέφρασε επίσης την ανησυχία ότι τα παιδιά που διδάσκονται σε ένα μοναδικό σχολείο πίστης θα μπορούσαν να υιοθετήσουν μια συγκεκριμένη θρησκευτική πίστη ως "γεγονός" και είπε ότι αυτό θα είχε ουσιαστικά ως αποτέλεσμα την "πλύση εγκεφάλου". Ακόμη, υποστήριξε ότι η θρησκεία πρέπει να είναι ένα "ιδιωτικό" ζήτημα και "δεν πρέπει να επιδοτείται από το κράτος". Σε απάντηση ο Αμπντουλάχ Τρέβαθαν, ο οποίος διευθύνει τη σχολή Islamia στο Βόρειο Λονδίνο, δήλωσε: «Τα σχολεία ενιαίας πίστης πρέπει να είναι διαθέσιμα σε όλους στο Ηνωμένο Βασίλειο. Οι άνθρωποι επιθυμούν να έχουν το δικό τους πολιτισμό και θρησκευτική ταυτότητα στο εκπαιδευτικό σύστημα».⁷⁹

1.16.2. Αποκλεισμός κοινωνικών – θρησκευτικών ομάδων

Ακόμη και οι πολιτικές εισδοχής ενδέχεται να αποκλείουν ορισμένες ομάδες παιδιών. Εγγράφουν μόνο τους μαθητές που θα περάσουν τις εισαγωγικές εξετάσεις ή εκείνους των οποίων οι γονείς μπορούν να αντέξουν τα σχολικά δίδακτρα. Έτσι αποθαρρύνεται η ανάμειξη μαθητών, αφού τα σχολεία πίστεως

⁷⁷ Στο ίδιο

⁷⁸ *Pros and cons of faith schools*. BBC news website. 06-02-2002. Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/1804427.stm

⁷⁹ Στο ίδιο

συχνά ενθαρρύνουν τον διαχωρισμό αυτό, έχοντας την τάση να εγγράφουν μαθητές από παρόμοιο υπόβαθρο και να υποβοηθούν την αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας, την ένταση των ταξικών διαιρέσεων και την μη επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Ως αποτέλεσμα, οι μαθητές είναι λιγότερο εκτεθειμένοι στην κοινωνία στην οποία ζουν και δεν είναι πλήρως προετοιμασμένοι να ζουν σε μια τέτοια κοινωνία στο μέλλον. Οι ξεχωριστές θρησκευτικές σχολές θεωρούνται αντιθετικές με την πολυπολιτισμικότητα.

1.16.3. Κατανομή σχολικού διδακτικού χρόνου

Επιπλέον, ο πολύτιμος χρόνος που χρησιμοποιείται για τις προσευχές και τις θρησκευτικές σπουδές σε σχολεία πίστης μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε άλλα χρήσιμα μαθήματα στο σχολείο. Επιπροσθέτως παρατηρείται ότι μπορούν να βάλουν τους μαθητές κάτω από μεγάλη πίεση για να ανταγωνιστούν και να αποδώσουν καλά. Οι θρησκευτικές σπουδές που δεν υποστηρίζουν εφαρμογές πραγματικής ζωής ίσως θα πρέπει να είναι ένα ιδιωτικό θέμα που συμβαίνει πριν ή μετά τις σχολικές ώρες. Τα σχολεία μπορούν να οργανώνουν θρησκευτικές σχολικές δραστηριότητες στη μεσημεριανή ευέλικτη ζώνη και οι σπουδαστές που ενδιαφέρονται μπορούν να συμμετέχουν σε αυτές τις προαιρετικές ομάδες για να μάθουν περισσότερα για τη θρησκεία τους. Επομένως τα σχολεία πίστης μπορούν να προσπαθήσουν να μειώσουν το χρόνο που δαπανάται για προσευχές και να οργανώσουν θρησκευτικούς συλλόγους και δραστηριότητες εκτός σχολικής χρονιάς ή εκτός ωρολογίου προγράμματος. Έτσι οι μαθητές που επιθυμούν να συμμετάσχουν θα μπορούν να έχουν επαρκή χρόνο για λατρευτικές εκδηλώσεις, ενώ οι υπόλοιποι μαθητές μπορούν να έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο για αθλήματα, κατασκευές ή άλλες δημιουργικές απασχολήσεις.

1.16.4 Εποπτεία και χρηματοδότηση

Η τοπική αρχή εκπαίδευσης είναι υπεύθυνη για το πρόγραμμα σπουδών, τις σχολικές εγγραφές και για το σύνολο των λειτουργικών δαπανών των σχολών

εθελοντικής βοήθειας. Σημαντική είναι η χρηματοδοτική συνεισφορά των Εκκλησιών. «Οι εκκλησίες είναι υπεύθυνες για την κάλυψη του μισού κόστους των κεφαλαιουχικών δαπανών. Δηλαδή τα σχολικά κτίρια, τις βελτιώσεις και τις εξωτερικές επισκευές και το υπόλοιπο μισό του κόστους καλύπτεται από δημόσιους πόρους. Αυτή η δημόσια συνεισφορά αυξήθηκε από πενήντα σε εβδομήντα πέντε τοις εκατό το 1959 , σε ογδόντα τοις εκατό το 1967 και στο ογδόντα πέντε τοις εκατό το 1975».⁸⁰ Μία μερίδα φορολογούμενων πολιτών διαφωνούν με τη (συν)χρηματοδότηση των θρησκευτικών σχολικών μονάδων. Είναι γεγονός ότι πολλοί από τους δασκάλους στα ιδιωτικά σχολεία έχουν εκπαιδευτεί με δημόσιες δαπάνες και συγκεκριμένα λειτουργικά έξοδα καλύπτονται από τους εκάστοτε δήμους. Κάποιοι υποστηρίζουν πως γίνονται διακρίσεις στην πρόσληψη εργαζομένων στα σχολεία πίστης ή προωθούνται άτομα του προσωπικού για θρησκευτικούς λόγους, χωρίς να τηρούνται διάφανες αξιολογικές διαδικασίες.

Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν γίνεται εμφανές ότι δε θα τερματιστεί αυτή η διαμάχη των υποστηρικτών των σχολείων πίστης με τους αντιφρονούντες, αλλά σίγουρα μπορούν να γίνουν βελτιώσεις. Για παράδειγμα, τα θρησκευτικά σχολεία μπορούν να προσπαθήσουν να διοργανώσουν περισσότερες επισκέψεις σε δημόσια σχολεία και να αφήσουν τους θρησκευόμενους μαθητές να συνδιαλεχθούν με τους μαθητές των δημοσίων σχολείων. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις θα επιτρέψουν στα θρησκευόμενα παιδιά να έχουν καλύτερη εικόνα της κοινωνίας. Μέσα στο δημόσιο σχολείο θα εκτεθούν σε άλλες θρησκείες και πολιτισμούς και τελικά θα μάθουν να δέχονται τους άλλους. Η διαφορά μεταξύ των διαφορετικών θρησκειών μπορεί να εξαλειφθεί μέσω της γόνιμης αλληλεπίδρασης των μαθητών μέσα σε μια ενιαία σχολική τάξη. Δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος από το να αφήσουμε τους σπουδαστές διαφορετικών θρησκειών να γνωρίσουν ο ένας τον άλλον μέσα από κοινές δραστηριότητες,

⁸⁰ Zipfel R. *Who do we serve...* ό.π. σελ. 25

κοινό περιβάλλον συνεργασίας και συνύπαρξης με σεβασμό και αλληλοπεριχώρηση.

1.16.5. Η κατήχηση στα σχολεία πίστης

Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την κατήχηση ή το δογματισμό που εφαρμόζεται στα σχολεία πίστης. Υποστηρίζεται ότι η κατήχηση εμποδίζει την κριτική σκέψη των μαθητών, την υποκειμενική τους άποψη περί του καλού και του κακού, τον τρόπο ζωής τους και τις θρησκευτικές επιλογές τους. Υπονοείται έτσι ότι κάνουν υποσυνείδητες επιλογές καθορισμένες από μια παθητική στάση ζωής, που καθορίζεται από την ιερά παράδοση και τη θρησκευτική πίστη αντί να επιλέγουν συνειδητά και ελεύθερα τα βήματά τους μέσα σε ένα φιλελεύθερο εκπαιδευτικό σύστημα.⁸¹

Από την πλευρά των γονέων και κηδεμόνων είναι εμφανές ότι στην πλειοψηφία τους στέλνουν το παιδί τους σε αυτόν τον τύπο σχολείου για να λάβουν ηθικές αρχές και αξίες και να αποκτήσουν συγκεκριμένη θρησκευτική αγωγή (π.χ. Χριστιανική, Μουσουλμανική, Ινδουιστική κ.α.). Κατά πλειοψηφία θέλουν τα παιδιά τους να ζουν σε μια ομοιόμορφη κοινότητα που έχει παρόμοιες πεποιθήσεις και αξίες και να παρέχουν στα παιδιά τους ανατροφή σύμφωνα με αυτές τις πεποιθήσεις. Λιγότερο φαίνεται να τους απασχολεί ο παράγοντας της τοποθεσίας του σχολείου, της αριστείας ή της κοινωνικής κατάστασης του μαθητικού δυναμικού της σχολικής μονάδας.

1.17. Οι απόψεις σύγχρονων εκπροσώπων και ερευνητών του παιδαγωγικού χώρου για τα *faith schools* του Ηνωμένου Βασιλείου

Όπως προανέφερα στην εισαγωγή, τα κείμενα στα οποία στηρίζομαι για την άντληση πληροφοριών για τα Faith Schools στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι βασικά

⁸¹ Levinson M. *The Development of Autonomy in the Demands of Liberal Education*. Oxford: Oxford University Press. 2002. Pages 36-63

κείμενα γιατί απηχούν απόψεις εκπροσώπων και έμπειρων μελετητών των θρησκευτικών κοινοτήτων στις οποίες λειτουργούν αυτά τα σχολεία και με τις αναλύσεις και τις προτάσεις που διατυπώνουν επιθυμούν τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας αυτών των σχολείων.

Πέρα όμως από αυτή την ανάλυση, υπάρχουν θέματα που σχετίζονται με την ανάγκη ή μη λειτουργίας των Faith Schools στο Ηνωμένο Βασίλειο. Υπήρξαν δηλαδή στο πρόσφατο παρελθόν ερευνητές του παιδαγωγικού χώρου οι οποίοι έθεσαν ένα προβληματισμό, κυρίως με άρθρα τους σε διάφορα παιδαγωγικά περιοδικά, για το εάν η ύπαρξη και η λειτουργία των Faith Schools στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι συμβατή με τις γενικότερες σύγχρονες αρχές της δημοκρατικής παιδείας και της φιλελεύθερης παράδοσης στο χώρο της βρετανικής εκπαιδευτικής εμπειρίας. Ακολουθώ αναφέρω ορισμένους πρωταγωνιστές – εκπροσώπους αυτής της επιστημονικής συζήτησης και συνοπτικά, κάποια από τα βασικά επιχειρήματα τους

Ο Michael Hand έχει την άποψη ότι τα σχολεία πίστης πρέπει να καταργηθούν με το σκεπτικό ότι κάνουν κατήχηση στους μαθητές τους χωρίς να υπάρχει κάποια λογική βεβαιότητα ότι οι πεποιθήσεις του δόγματος αληθεύουν. Υποστηρίζει ότι ο κύριος στόχος των σχολών πίστης είναι να μεταβιβάζουν μία θρησκευτική πίστη στις επόμενες γενιές και αυτό απλά ανοίγει μια πόρτα για την κατήχηση.⁸²

Ο John Burn πιστεύει ότι τα σχολεία πίστης πρέπει να προσφέρουν μια ξεχωριστή χριστιανική εκπαίδευση αφιερωμένη στην προώθηση των υψηλότερων δυνατών προτύπων συμπεριφοράς για όλους τους μαθητές. Αυτόν τον στόχο προσπάθησε και ο ίδιος να επιτύχει ως επικεφαλής δύο σχολείων από το 1979 έως το 1998. Μάλιστα εισήγαγε μια καθημερινή πράξη Χριστιανικής λατρείας, ένα

⁸² Hand M. *A Philosophical Objection to Faith Schools*, Theory and Research in Education, University of London, SAGE Publications. March 2003. Pages 89-99

ενισχυμένο σχολικό ωρολόγιο πρόγραμμα θρησκευτικής εκπαίδευσης για τον Χριστιανισμό, ένα πρόγραμμα προσωπικής και κοινωνικής εκπαίδευσης που παρουσίασε θετικά τη διδασκαλία της Βίβλου για τη σεξουαλική αγωγή, την οικογένεια και το γάμο.⁸³

Ο John Marks τίθεται υπέρ των σχολείων πίστης λόγω κυρίως των καλύτερων επιδόσεων των μαθητών στα περισσότερα γνωστικά πεδία. Μάλιστα προτείνει την επέκταση των Αγγλικανικών σχολείων πίστης αφού τα θεωρεί ιδιαίτερα αποτελεσματικά.⁸⁴

Ο Peter Pilington επισημαίνει ότι ο σκοπός της ίδρυσης και της λειτουργίας των Αγγλικανικών σχολείων πίστης είναι ξεκάθαρα να διδάσκουν το δόγμα της Αγγλικανικής εκκλησίας.⁸⁵

Η Penny Thompson υποστηρίζει την ομολογιακή θρησκευτική διδασκαλία στα σχολεία πίστης και μελετά την ερμηνεία του ισχύοντος νόμου περί θρησκευτικής εκπαίδευσης στη Μ. Βρετανία, ώστε να διδάσκεται μια συγκεκριμένη πίστη θέτοντας τα θεμέλια για πραγματική πνευματική ανάπτυξη των μαθητών.⁸⁶

Οι Daniel Moulin και James Robson αναφέρουν ότι η επιβολή μιας επιστημολογική άποψης «epistemological view» ως βοηθητική για έρευνα σε θρησκευτικές και μη θρησκευτικές πεποιθήσεις δεν είναι δίκαιη και ισοδυναμεί με επιβολή συστήματος πεποιθήσεων στους μαθητές. Όπου μια πράξη χριστιανικής συλλογικής λατρείας επιβάλλεται ως ελευθερία πίστης διακυβεύεται από το γεγονός ότι μερικοί μαθητές μπορεί να υποχρεωθούν να συμμετάσχουν σε πρακτικές που είναι εντελώς αντίθετες με τις κοσμοθεωρήσεις και τις αξίες τους.

⁸³ Burn J., Marks J., Pilkington P., Thompson P. "*Faith in Education. The role of the churches in education...*", ό.π. σελ. 39

⁸⁴ Στο ίδιο, σελ. 27-28

⁸⁵ Στο ίδιο, σελ. 52

⁸⁶ Στο ίδιο, σελ. 74

Αναγνωρίζουν πως οι επιβλητικές πράξεις λατρείας θέτουν σε κίνδυνο την ελευθερία πίστης και πως η πιο δίκαιη ρύθμιση των ανισοτήτων απαιτεί την ύπαρξη σχολών πίστης αλλά τη μη ύπαρξη υποχρεωτικών πράξεων συλλογικής λατρείας. Κατά την άποψή τους, το να αποφασίσουμε να διδάξουμε Θεό στην εκπαίδευση με δίκαιο τρόπο είναι καλύτερη και περισσότερο λογική επιλογή από την απομάκρυνση του Θεού εντελώς από την εκπαίδευση βάσει της «αντικειμενικότητας».⁸⁷ Καταλήγοντας, αξίζει να αναφέρουμε τη γνώμη τους πως η μη ύπαρξη σχολείων πίστης μπορεί να αποτελέσει μειονέκτημα για τους θρησκευόμενους γονείς και τα παιδιά τους που επιθυμούν ένα σχολικό περιβάλλον όπου η πίστη τους θα προωθείται ενεργά.⁸⁸ Έτσι, η απουσία σχολείων πίστης θα περιορίζει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και πρακτικές τους, καθώς και την επιλογή σχολείου.

Ο Mark Pike θεωρεί ότι όχι μόνο οι δάσκαλοι των σχολών πίστης αλλά και όλοι οι δάσκαλοι και οι καθηγητές, συμπεριλαμβανομένων των κοινών σχολείων, είναι κατηχητές και κατ' επέκταση δηλώνει ότι όλα τα σχολεία είναι σχολεία πίστης επειδή η σχολική εκπαίδευση δεν μπορεί να είναι ουδέτερη από πλευράς αξιών αφού στηρίζεται από τις έννοιες των στόχων, της προέλευσης, του σκοπού και του πεπρωμένου ακόμη και αν αυτά είναι κρυμμένα. Υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση των χαρακτήρων είναι σημαντική στο πλαίσιο της χριστιανικής παράδοσης, αλλά τείνει να αντιμετωπίζεται με καχυποψία από τους εκπαιδευτικούς που έχουν την αυτονομία ως στόχο μιας φιλελεύθερης εκπαίδευσης. Αιτιολογεί την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης χαρακτήρων και καταδεικνύει ότι τα σχολεία πίστης που έχουν χριστιανικό ήθος μπορούν να προωθήσουν την αυτονομία των μαθητών τους σε θέματα θρησκείας, παρέχοντας ταυτόχρονα την κατάλληλη εκπαίδευση χαρακτήρων που τους

⁸⁷ Moulin D., Robson J. *Doing God in a liberal democracy*. Oxford Review of Education. Volume 38. Issue 5. October 2012. Pages 4-9

⁸⁸ Στο ίδιο, σελ. 546

επιτρέπει να επιλέγουν σωστά. Έτσι προάγεται ένα ανεκτικό, με σεβασμό και χωρίς αποκλεισμούς σχολείο και ευρύτερα μια τέτοια κοινωνία. Τελικά προτείνεται η αναγνώριση και η εκτίμηση της αξίας της χριστιανικής παράδοσης στην εκπαίδευση χαρακτήρων και στο σχολείο που οδηγεί στο να είναι κάποιος όχι μόνο χριστιανός αλλά και να έχει καλό χαρακτήρα.⁸⁹

Ο Rob Berkeley και η Savita Vij εκφράζουν την άποψη πως η πίστη πρέπει να συνεχίσει να παίζει σημαντικό ρόλο στο Βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Τα σχολεία πίστης πρέπει να παραμείνουν σημαντικό μέρος του Βρετανικού εκπαιδευτικού συστήματος, προσφέροντας πολυμορφία στο σχολικό σύστημα ως μέσο βελτίωσης των προτύπων, προσφέροντας επιλογές στους γονείς και την ανάπτυξη αποτελεσματικών απαντήσεων – προτάσεων σε τοπικές, εθνικές και παγκόσμιες προκλήσεις στην εκπαίδευση εντός μίας πολυεθνικής και πολυθρησκευτικής κοινωνίας.⁹⁰

Οι Sara Scott και Di McNeish επικεντρώνονται στα Ρωμαιοκαθολικά και στα Αγγλικανικά σχολεία πίστης και διαπιστώνουν ότι αυτά δεν αποτελούν έναν ομοιογενή τομέα, αλλά ότι εκπροσωπούν διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις. Τα θεωρούν σημαντικά και προτείνουν τη βελτίωση της πολιτικής εισδοχής μαθητών άλλων θρησκειών ή άθεων, την εξισορρόπηση της παροχής υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης και πίστης, τις συνεργασίες εντός και εκτός της θρησκευτικής κοινότητας και τη συμβολή στην κοινωνική συνοχή και την ικανοποίηση των προσδοκιών της τοπικής κοινότητας.⁹¹

Η Charlene Tan ασχολήθηκε με τη θέση της κατήχησης στη σχολική εκπαίδευση και τις συνέπειες της στην εκπαίδευση αξιών. Παρατηρεί ότι πολλοί άνθρωποι

⁸⁹ Pike M. *Christianity and character education: faith in core values?* Journal of Beliefs and Value. Studies in Religion & Education. Volume 31. Issue 3. December 2010. Pages 311-321

⁹⁰ Berkeley R. with research by Vij S. *“Right to Divide? Faith Schools and ...”*, ό.π. σελ. 3-6

⁹¹ Scott S., McNeish D. *Leadership and faith schools: issues and challenges*. Nottingham: National College for School Leadership. December 2012

στην Ευρώπη είναι πολύ επιφυλακτικοί για τη θρησκευτική κατήχηση. Πιστεύεται ότι η κατήχηση γίνεται κατά τη διδασκαλία των δογμάτων και πως συχνά οι θρησκευτικές πεποιθήσεις καθορίζουν τη συμπεριφορά των οπαδών τους. Παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη, καλά δομημένη και διαφωτιστική έρευνα για το πρόβλημα της κατήχησης όπως εκδηλώνεται σε επιστημονικούς, ηθικούς, θρησκευτικούς και κοινωνικούς τομείς στο πλαίσιο ενός φιλελεύθερου και δημοκρατικού περιβάλλοντος. Η ίδια μας ειδοποιεί για τους κρυμμένους κινδύνους της κατήχησης γιατί θεωρεί ότι δεν υπάρχει τίποτα πιο αξιολύπητο και ανησυχητικό από έναν δογματικό φιλελεύθερο δημοκράτη, είτε στο ύψος είτε στην ουσία. Τέλος έχει εκφράσει στο έργο της την άποψη ότι υπάρχει μία ακόμη δυνατότητα διδασκαλίας των θρησκειών, δηλαδή «διδασκαλία μέσα από τις θρησκείες», υποστηρίζει τα άφοβα ερωτήματα και τις αμφισβητήσεις εντός των ορίων μιας κοινότητας μάθησης, όπως τα σχολεία, όπου όλοι αναγνωρίζουμε ότι είμαστε ταυτόχρονα μαθητές και δάσκαλοι.⁹²

Από τη δική μου οπτική γωνία ανάλυσης όλου του θέματος των Faith Schools κρίνω τις ανησυχίες των παραπάνω ερευνητών - μελετητών της εκπαίδευσης δικαιολογημένες, καθώς μελετούν τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα των σχολείων πίστης επί σειρά ετών. Χαίρομαι που ακούγονται αντικρουόμενες απόψεις γιατί αποτελούν κίνητρο για γόνιμες αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία αυτών των σχολείων και προκαλούν δημιουργικό, αμερόληπτο διάλογο μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Όσοι αντιτίθενται κάθετα, απόλυτα στις σχολικές λατρευτικές πράξεις, όπως η ομαδική προσευχή, την κατήχηση ή την ομολογιακή θρησκευτική διδασκαλία σε ορισμένα faith schools, παραβλέπουν ότι είναι επιλογή του γονέα – κηδεμόνα που αποφασίζει για τη σχολική φοίτηση και την αγωγή που θα λάβει το παιδί του σε μια σχολική μονάδα που λειτουργεί υπό

⁹² Tan C. *Teaching without indoctrination: Implications for Values education*. Sense Publishers. Rotterdam. 2008. Retrieved from: https://www.academia.edu/16528024/Teaching_without_Indoctrination_Implications_for_Values_Education

την αιγίδα του Βρετανικού Υπουργείου Παιδείας και των τοπικών Εκκλησιών. Προσωπικά πιστεύω ότι πρέπει να συνεχίζουν να ιδρύονται και να λειτουργούν Faith schools καθώς το δικαίωμα στην επιλογή των σχολείων πίστης είναι δημοκρατικό δικαίωμα των γονέων – κηδεμόνων και πρέπει να συνεχιστεί μέσα στο πλαίσιο της σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας που ζούμε. Βέβαια προτείνω το πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας τους να μπορεί να αναμορφωθεί κατάλληλα σύμφωνα με τις τρέχουσες, διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες των μαθητών, των εκπαιδευτικών, των γονέων, της κοινωνίας. Έτσι θα μπορούν να αντιμετωπιστούν και οι ενστάσεις των προαναφερόμενων μελετητών που είναι ενάντιοι στη λειτουργία αυτών των σχολείων, ενώ θα έπρεπε κατά τη γνώμη μου, να επισημαίνουν τις δυσλειτουργίες ή τα προβλήματα και να προτείνουν λύσεις, όχι να ακυρώνουν τη χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητα όλης της σχολικής μονάδας. Για εμένα είναι πρωτεύουσας σημασίας η καθημερινή σχολική πράξης λατρεία, η πιστή εφαρμογή του προγράμματος θρησκευτικής εκπαίδευσης και του προγράμματος κοινωνικής εκπαίδευσης στα σχολεία πίστης, τα οποία διαμορφώνουν το σχολικό ήθος και την ταυτότητα του σχολείου. Εν κατακλείδι πιστεύω πως αυτό το διαρκές, δημιουργικό, αναμορφωτικό, καινοτόμο έργο πρέπει να το αναλάβει η κάθε θρησκευτική κοινότητα, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, τις κατά τόπους Πανεπιστημιακές Θεολογικές Σχολές, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, τους σχολικούς συλλόγους γονέων και κηδεμόνων και τις δημοτικές - περιφερειακές αρχές.

«Οι υπερεθνικές και συνταγματικές υποχρεώσεις απαιτούν από τα φιλελεύθερα δημοκρατικά κράτη να εγγυώνται την ελευθερία της εκπαίδευσης για τα θρησκευτικά σχολεία. Ακόμη και κράτη που χαρακτηρίζονται από το μονοπώλιο των κυβερνητικών σχολείων, όπως η Σουηδία, η Νορβηγία, η Βουλγαρία, η Ιταλία και τα περισσότερα Ελβετικά καντόνια, έχουν αναγνωρίσει όλο και περισσότερο το δικαίωμα στην ελευθερία της εκπαίδευσης, το οποίο ως επί το πλείστον ερμηνεύεται ως δικαίωμα των γονέων να επιλέξουν έναν συγκεκριμένο τύπο

σχολείου για τα παιδιά τους και το δικαίωμα δημιουργίας και λειτουργίας σχολείων που βασίζονται στην πίστη».⁹³

Η απαίτηση των γονέων για μη κυβερνητικά θρησκευτικά σχολεία δεν καθοδηγείται μόνο από θρησκευτικά ζητήματα, αλλά παρακινείται και από ανησυχίες σχετικά με τα εκπαιδευτικά προφίλ αυτών των σχολείων, την επιθυμία για κοινωνική διάκριση και καλύτερη απόδοση. Γονείς από διαφορετικά δόγματα και συστήματα πεποιθήσεων (αγνωστικιστές, βουδιστές, χριστιανοί, μουσουλμάνοι, οι κοσμικοί ανθρωπιστές κ.λπ.) συμφωνούν, αν και από διαφορετικές απόψεις, σε πολλά από τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών παροχών των σχολείων πίστης. Για παράδειγμα, τα σχολεία αυτά έχουν υψηλά πρότυπα υγιεινής και ασφάλειας καθώς και υψηλού εκπαιδευτικού-ακαδημαϊκού επιπέδου εκπαιδευτικό προσωπικό. Όλοι θα συμφωνούσαν στις βασικές εκπαιδευτικές αρχές, παρά τις διαφορετικές θειστικές και αθειστικές απόψεις τους, πως πρέπει τα σχολεία ενθαρρύνουν την προσωπική ανάπτυξη, τις κοινωνικές δεξιότητες και την κατανόηση των επιστημών, των τεχνών και των ανθρωπιστικώς επιστημών κ.λπ.

Πρόκληση τόσο για τα δημόσια όσο και για τα σχολεία πίστης του Ηνωμένου Βασιλείου είναι να αναπτύξουν τρόπους για να έχουν μια συμπληρωματική συνύπαρξη ως παράλληλα συστήματα και να εφαρμόζουν διαδραστικά προγράμματα σπουδών που συνεργάζονται και αλληλεπιδρούν. Ένα σύστημα που προκαλεί συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων θρησκευτικών και κοσμικών δημόσιων σχολείων θα παρέχει μία αμοιβαία ευκαιρία για ανάπτυξη και μάθηση. «Η κοσμική ευρωκεντρική εκπαίδευση στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν μπορεί πλέον να μεταμφιέζεται ως ένας ιδεολογικά ουδέτερος χώρος όταν επιβεβαιώνει συγκεκριμένες ταυτότητες και διαλέξεις και περιθωριοποιεί κάποιους άλλους. Αναγνωρίζοντας τον θρησκευτικό πλουραλισμό ως θετική και εγγενής πτυχή της

⁹³ Maussen M. & Bader V. *Non-governmental religious schools in Europe... ό.π. σελ. 6*

κοινωνίας, ένα πραγματικά περιεκτικό σχολικό σύστημα που επικεντρώνεται στη γνώση και την εμπειρία των κοινοτήτων θα αντιμετώπιζε γόνιμα τις προκλήσεις της κοινωνικής διαίρεσης και θα προωθούσε τη φυλετική και θρησκευτική ανοχή».⁹⁴

1.18. Το μέλλον των σχολείων πίστης

Ο δρόμος προς το μέλλον φαίνεται ξεκάθαρος στη Βρετανία: τα θρησκευτικά σχολεία θα συνεχίσουν να παίζουν βασικό ρόλο στην εκπαίδευση των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος που χρηματοδοτείται από το δημόσιο. Νέα είδη θρησκευτικών σχολών επιδιώκουν να ενταχθούν στο σύστημα αυτό, συμπεριλαμβανομένων αυτών που υποστηρίζονται από την αυξανόμενη ισλαμική κοινότητα. Με την πάροδο του χρόνου, η κυβέρνηση θα προωθήσει τη δημιουργία νέων θρησκευτικών σχολείων, δίνοντάς τους πλήρη χρηματοδότηση για τις επιχειρήσεις και ένα ποσοστό του κόστους κατασκευής. Το μικρό τους μέγεθος, οι αυστηροί κανόνες, το σφιχτό και επικεντρωμένο πρόγραμμα σπουδών και το πιο σημαντικό, η ασφάλειά τους καθιστά τα σχολεία πίστης ως ιδανικό μέρος φοίτησης.

Συγκεκριμένα, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έχει δεσμευτεί να εργαστεί για να στηρίξει τους φτωχούς, ακόμα και όταν πολλοί Ρωμαιοκαθολικοί ενορίτες έχουν απομακρυνθεί από την ενορία τους. Δεδομένου ότι οι φτωχοί δεν μπορούν να πληρώσουν επαρκή δίδακτρα, τα σχολεία για να αντισταθμίσουν το κόστος έχουν αγωνιστεί να κρατήσουν τα δίδακτρα προσιτά, τα κτίρια ανοιχτά, τις εγγραφές οικονομικές και το κόστος χαμηλό. Υπάρχει όμως πάντα ο κίνδυνος της συγχώνευσης ή της πτώχευσης. «Τα Ρωμαιοκαθολικά σχολεία που επιβιώνουν έχουν ένα ισχυρό ρεκόρ: Ενενήντα πέντε τοις εκατό οι Ρωμαιοκαθολικοί μαθητές γυμνασίου της Υόρκης αποφοιτούν, το ογδόντα πέντε τοις εκατό συνεχίζουν το

⁹⁴ Ameen R., Hassan N. *Are faith schools educationally defensible?* Research in teacher education. Vol. 3, No. 1. April 2013. Pages 11–17

πανεπιστήμιο και στο πανεπιστήμιο απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος των υποτροφιών. Εμφανώς αυτά τα καθολικά σχολεία είναι οργανωμένα, επικεντρωμένα, φθηνά και αποτελεσματικά. Αλλά για πόσο θα μπορούν να επιβιώνουν αυτά τα σχολεία; Αν συνεχιστούν οι συγχωνεύσεις ή οι πτωχεύσεις θα υπάρχουν ολέθρια αποτελέσματα. Οι οικογένειες θα έχουν λιγότερες επιλογές, δε θα υπάρχει βιώσιμος εκπαιδευτικός ανταγωνισμός και η δημόσια εκπαίδευση θα επιβαρυνθεί τόσο που το πιθανότερο είναι να οδηγηθεί σε χειρότερες επιδόσεις, υπεράριθμα τμήματα, σχολική διαρροή και τελικά σε ανεπάρκεια λειτουργίας. Οι Βρετανοί κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου: «Πρέπει να σώσουμε τα Ρωμαιοκαθολικά μας σχολεία. Κανένα άλλο μοντέλο εκπαίδευσης δεν λειτουργεί τόσο καλά. Τα δημόσια σχολεία έχουν μεγαλύτερα προβλήματα. Σίγουρα σε μερικά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε εθνικό επίπεδο, ένα δελτίο φοίτησης μαθητή, μία φορολογική απαλλαγή, κάποια επιχορήγηση ή κάποια άλλη επιλογή θα νομοθετηθεί. Αλλά θα έρθει εγκαίρως για να στηρίξει τα αστικά Καθολικά σχολεία που ασφυκτιούν; Έχουμε την πίστη ότι η πολιτεία και οι κυβερνήσεις θα αναγνωρίσουν την κοινή αξία των σχολείων που σχετίζονται με τη θρησκεία και θα τα υποστηρίξουν».⁹⁵

⁹⁵ Zipfel R. *Who do we serve...* ό.π. σελ. 59-61

Κεφάλαιο II. Ο ρόλος των εκκλησιών στην εκπαίδευση. Τα εκκλησιαστικά σχολεία στην τρίτη χιλιετία.

«When there was no education, Church schools led the way till the nation followed; now that there is bad education, it is for the Church schools again to lead».

«Όταν δεν υπήρχε εκπαίδευση, τα εκκλησιαστικά σχολεία οδήγησαν τον δρόμο μέχρι να ακολουθήσει το έθνος. Τώρα που υπάρχει κακή εκπαίδευση, είναι και πάλι ώρα να ηγηθούν τα σχολεία της Εκκλησίας».

Samuel Barnett, 1885

2.1. Η έκθεση «Ο δρόμος προς τα εμπρός: Τα σχολεία της Εκκλησίας της Αγγλίας στη Νέα Χιλιετία»

Η έκθεση «Ο δρόμος προς τα εμπρός: Τα σχολεία της Εκκλησίας της Αγγλίας στη Νέα Χιλιετία» είναι μια έκδοση για την εμπλοκή της εκκλησίας της Αγγλίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στη χώρα αυτή. Ανατέθηκε από το Συμβούλιο Αγγλικανών Αρχιεπισκόπων με τους όρους «να αναθεωρήσουν τα επιτεύγματα των σχολείων της εκκλησίας της Αγγλίας και να υποβάλουν προτάσεις για τη μελλοντική τους ανάπτυξη». Μια έκθεση διαβούλευσης δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2000 και η έκταση της απάντησης ήταν «σχεδόν συντριπτική, αλλά ενθαρρυντική».⁹⁶ Η έκθεση, η οποία είναι εκλεπτυσμένη, διεξοδική, ισορροπημένη και καλά υποστηριζόμενη, καλύπτει όλες τις πτυχές του θέματος και παρουσιάζει όχι λιγότερες από 79 συστάσεις, με συστάδες συστάσεων που αφορούν κατά ποικίλο τρόπο το συμβούλιο των Αρχιεπισκόπων, τις επισκοπές, τις ενορίες και τους μετανάστες, τους σχολικούς διοικητές, τα εκκλησιαστικά κολέγια, τα θεολογικά κολέγια, τα μαθήματα και τα

⁹⁶ Archbishops' Council Church Schools Review Group. *The Way Ahead: Church of England schools in the new millennium, (Dearing Report)*. London: Church House Publishing. 2001. P. 1

προγράμματα, το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο της Εκκλησίας της Αγγλίας, την Εθνική Εταιρεία, την κυβέρνηση και τις κυβερνητικές υπηρεσίες.⁹⁷

Η έκθεση αυτή βασίζεται σε τρεις βασικές υποθέσεις:

- i) Ότι η ζήτηση θέσεων σε εκκλησιαστικά σχολεία υπερβαίνει κατά πολύ την υπάρχουσα παροχή,
- ii) ότι σε ορισμένες σημαντικές πόλεις της Αγγλίας όπως το Newcastle, το Norwich, το Plymouth, το Sunderland και το Sheffield, δεν υπάρχουν διατηρημένα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης «maintained Church of England secondary schools» και
- iii) Ότι τα εκκλησιαστικά σχολεία βρίσκονται στην καρδιά της αποστολής της Εκκλησίας.

Ανταποκρινόμενη σε μια τέτοια εκτίμηση, η πιο ενδιαφέρουσα πρόταση της έκθεσης είναι η αύξηση του αριθμού των θέσεων στα εκκλησιαστικά σχολεία, που ισοδυναμεί με τη δημιουργία επιπλέον 100 δευτεροβάθμιων σχολείων κατά τα επόμενα επτά χρόνια, πράγμα που θα απαιτούσε από την Εκκλησία να αυξήσει την επιχορήγηση κατά 25 εκατομμύρια λίρες στερλίνες την περίοδο αυτή. Η Βρετανική κυβέρνηση συνεργάστηκε με την Εκκλησία για τις προτάσεις αυτές, όπως και με τα δύο άλλα βασικά πολιτικά κόμματα. Από έναν τόσο γόνιμο διάλογο παρατηρούμε ότι δημιουργείται μια μοναδική ευκαιρία για την Εκκλησία της Αγγλίας να συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση των πνευματικών, ηθικών και ακαδημαϊκών ευκαιριών για τα παιδιά της Μ. Βρετανίας.

Υπάρχουν όμως σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η εφαρμογή των συστάσεων της έκθεσης. Σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν δυσκολίες, ενώ σε

⁹⁷ Burn J., Marks J., Pilkington P., Thompson P. *Faith in Education...* ό.π. σελ. 9

άλλες η έκθεση είναι αρκετά τολμηρή. Η έκθεση θέτει τέσσερα βασικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν, και συγκεκριμένα:⁹⁸

- i) τι αποτελεί το διακριτικό χαρακτήρα ενός εκκλησιαστικού σχολείου
- ii) η έννοια της εταιρικής σχέσης μεταξύ της Εκκλησίας και της κυβέρνησης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση,
- iii) η εκπαίδευση και η πρόσληψη χριστιανών εκπαιδευτικών και
- iv) το ζήτημα των πόρων και της χρηματοδότησης.

Επίσης οι χριστιανικές αξίες και αρχές πρέπει να διατρέχουν κάθε περιοχή της σχολικής ζωής. Το σχολείο της εκκλησίας είναι μια κοινότητα πίστης που παρέχει μια πνευματική και ηθική βάση για την ανάπτυξη ολόκληρου του ατόμου και ένα σίγουρο «θεμέλιο» για προσωπικές και κοινωνικές αξίες βασισμένες στο πρόσωπο και τη διακονία του Χριστού. Την ίδια στιγμή η προσέγγιση είναι χαρακτηριστικά Αγγλικανή παρά Ρωμαιοκαθολική ή αυτή των ανεξάρτητων ευαγγελικών σχολών.

Στην πράξη, μια αγγλικανική προσέγγιση έχει δύο σημαντικές συνέπειες: πρώτον, ότι η Εκκλησία της Αγγλίας με εκούσια ενισχυμένα σχολεία θα έχει πολιτική εισδοχής ανοικτή σε όλους όσοι ζουν στην ενορία, συμπεριλαμβανομένων ανθρώπων άλλων θρησκειών ή χωρίς πίστη και δεύτερον, ότι η Εκκλησία δεν θα χρησιμοποιήσει το σχολείο για να προσηλυτίσει. Ταυτόχρονα, για να είναι μια εκκλησιαστική σχολή ένας ξεχωριστός χριστιανικός θεσμός, πρέπει να έχει χριστιανικό πυρήνα. Τι ακριβώς πρέπει να συμπεριληφθεί σε αυτόν τον πυρήνα είναι ένα ανοιχτό θέμα συζήτησης. Η έκθεση δίνει έμφαση σε κάποια βασικά σημεία. Ότι ο διευθυντής θα πρέπει να δεσμευτεί να διατηρήσει τον χριστιανικό χαρακτήρα του σχολείου στις καθημερινές του δραστηριότητες και στο πρόγραμμα σπουδών, ότι πρέπει να υπάρχει μια πραγματική πράξη χριστιανικής λατρείας κάθε μέρα, ότι ο χαρακτήρας και η ποιότητα της

⁹⁸ Στο ίδιο, σελ. 10

θρησκευτικής εκπαίδευσης πρέπει να αφορούν ιδιαίτερα τον διευθυντή και τα διοικητικά όργανα, ότι η σχολική ζωή ενσωματώνει τις αξίες της χριστιανικής πίστης (με ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία ενός ήθους ειλικρίνειας, ανοίγματος, πολιτιστικής και εθνοτικής ποικιλομορφίας και συγχώρεσης), ότι το σχολείο διδάσκει πώς γίνεται η προσευχή και η Θεία Λειτουργία και ότι διατηρεί μια ενεργό σχέση με την ενοριακή εκκλησία.⁹⁹ Η σύνταξη αυτής της έκθεσης αποτελεί ένα τεράστιο βήμα προς τα εμπρός αλλά δεν διακρίνεται καθαρά αν η έμφαση δίνεται στο να είναι το σχολείο πίστης μία απλή λειτουργική κοινότητα ή ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα που ασχολείται με τη Χριστιανική αλήθεια.

Γενικότερα, η έκθεση άνοιξε μια συζήτηση σχετικά με τις βασικές απαιτήσεις για ένα εκκλησιαστικό σχολείο ως ζωτικής σημασίας χριστιανικό ίδρυμα, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα ότι τα σχολεία σε διαφορετικές κοινότητες θα διαπιστώσουν ότι πρέπει να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των περιοχών τους. Ακόμη, η Αγγλικανική Εκκλησία μπορεί να έχει πολλά να μάθει από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Μεγάλη πρόκληση αποτελεί η πρόταση δημιουργίας 100 νέων σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και για την υλοποίηση αυτού του μεγάλου σχεδίου θα χρειαστεί η στενή συνεργασία της Εκκλησίας με την κεντρική κυβέρνηση.¹⁰⁰ Ο Canon Peter Pilkington παρατηρεί ότι η Εκκλησία από παλιά έως σήμερα τείνει να δέχεται την εκπαιδευτική πολιτική που καταρτίζεται από την κυβέρνηση, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο και κατορθώνει να υπάρχει μία καλή εταιρική σχέση μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαίδευση.

Καθοριστική για την ανάπτυξη των χριστιανικών σχολείων είναι επίσης η εκπαίδευση και η πρόσληψη χριστιανών εκπαιδευτικών. Η βασική πρόκληση είναι να υπάρχει επαρκής αριθμός χριστιανών εκπαιδευτικών για να στελεχωθούν την

⁹⁹ Church Schools Review Group. *The Way Ahead*. 2001. P. 20, 4:6.

¹⁰⁰ Burn J. Marks J. Pilkington P. Thompson P. *Faith in Education...* ό.π. σελ.12

σταδιακή επέκταση των χριστιανικών σχολείων. Η Εκκλησία έχει ένα σημαντικό κίνητρο για να εξασφαλίσει ότι οι εκπαιδευτικοί θα αμείβονται πολύ καλύτερα από ό, τι σήμερα και ότι θα υποστηρίζονται περισσότερο από τα δημόσια σχολεία σε θέματα πειθαρχίας. Επί του παρόντος παρατηρούμε ότι υπάρχει ένα ανεπαρκές ενδιαφέρον για καριέρα διδασκαλίας στα εκκλησιαστικά σχολεία και έλλειψη νέων ανθρώπων στο επάγγελμα.¹⁰¹

Μείζον θέμα είναι η χρηματοδότηση που απαιτείται για τη χρηματοδότηση αυτής της επέκτασης των Βρετανικών σχολείων πίστης. Η έκθεση αποδίδει στις προτάσεις της ένα ποσό 25 εκατομμυρίων λιρών στερλινών (εξαιρουμένου του κόστους εγκαθίδρυσης των νέων ακαδημιών), αν και αποκαλύπτει ότι θα μπορούσε να είναι και περισσότερο. Λόγω της μεγάλης επίδρασης της Αγγλικανικής Εκκλησίας στη Βρετανική κοινωνία και εφόσον τα εκκλησιαστικά της σχολεία εξυπηρετούν ολόκληρη την κοινότητα, είναι δυνατόν η Εκκλησία να συγκεντρώσει σταδιακά αυτό το ποσό. Ιδιαίτερα αν θεωρηθεί ότι είναι μια διαχρονική επένδυση για τα παιδιά της τοπικής κοινωνίας. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας που κατόρθωσε να αυξήσει τα δευτεροβάθμια σχολεία της έξι φορές από το 1950, παρά τις πολυπαραγοντικές δυσκολίες.¹⁰²

Καταλήγοντας, θα λέγαμε ότι η έκθεση που μελετάμε παρουσίασε μια οπτική οράματος για το πώς η Εκκλησία της Αγγλίας μπορεί να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των παιδιών, των οικογενειών τους και των κοινοτήτων τους σε αυτή τη χώρα στη νέα χιλιετία, δημιουργώντας περισσότερα εκκλησιαστικά σχολεία και ενισχύοντας τα υπάρχοντα. Ορθώς τονίζει τον ιδιαίτερο ρόλο που θα μπορούσε έχει η επιστροφή σε μια πιο ορθόδοξη κατανόηση και διδασκαλία της χριστιανικής πίστης. Επισημαίνει πως πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος, αν τα σχέδια δεν

¹⁰¹ Στο ίδιο, σελ. 14

¹⁰² Στο ίδιο, σελ. 14

εφαρμοστούν σωστά, να κατηγορηθούμε από μια μελλοντική γενιά για παραλείψεις, κακοδιαχείριση και για μη υπεύθυνες ενέργειες ως διαχειριστές της χριστιανικής μας κληρονομιάς.

Ο John Burn δίνει έναν προσωπικό απολογισμό για το πώς δύο ακαδημαϊκά πολύ επιτυχημένα κρατικά ολοκληρωμένα σχολεία λειτουργούν από έναν διευθυντή ο οποίος είναι αφοσιωμένος χριστιανός. Περιγράφει πώς το χαρακτηριστικό χριστιανικό ήθος, το οποίο αυτός και το προσωπικό του ήταν σε θέση να ενσταλάξουν στα σχολεία τους, διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο τόσο στην ακαδημαϊκή όσο και στην ποιμαντική επιτυχία των σχολείων. Υποστηρίζει ότι το μέλλον για τα εκκλησιαστικά σχολεία έγκειται στην ανάπτυξη ενός τόσο ξεχωριστού χριστιανικού ήθους και στην παροχή μιας εκπαίδευσης διαφορετικής από εκείνη που υπάρχει στα μη εκκλησιαστικά σχολεία. Ο ίδιος έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με:

- τη χριστιανική λατρεία
- τη σχέση ανάμεσα στη θρησκευτική εκπαίδευση και την ταυτότητα
- άλλα σημαντικά ηθικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής αγωγής.

Έχει επίσης συγγράψει αρκετές μελέτες και άρθρα σχετικά με προτάσεις που θα βοηθήσουν τα εκκλησιαστικά σχολεία να προσλάβουν, να εκπαιδεύσουν και να διατηρήσουν χριστιανούς δασκάλους.¹⁰³

2.2. Εκκλησιαστικά σχολεία: Μια κριτική πολλών σημερινών πρακτικών

Η Εκκλησία της Αγγλίας ανησυχεί για την άνιση κατανομή των εκκλησιαστικών σχολείων, τόσο εντός των επισκοπών όσο και μεταξύ μιας επισκοπικής και μιας

¹⁰³ Στο ίδιο, σελ. 2-3

άλλης μητροπολιτικής σχολής. Υπάρχει επίσης ανομοιογενής διάθεση θέσεων εγγραφής μαθητών. Στα δημοτικά σχολεία υπάρχουν πενταπλάσιες θέσεις σε σύγκριση με τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ακόμη επικρατεί ιδιαίτερη ανησυχία για την πλήρη απουσία σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Αγγλία σε επτά μητροπόλεις. Ορισμένες σημαντικές πόλεις σε αστικές περιοχές, όπως το Sunderland, το Sheffield, το Newcastle upon Tyne, το Plymouth και το Norwich, δεν έχουν Αγγλικανικά σχολεία πίστης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η Εκκλησία της Αγγλίας είναι πρόθυμη να δημιουργήσει ανάλογα σχολεία σε συνεργασία με τις τοπικές εκπαιδευτικές αρχές και άλλους φορείς. Είναι αξιοσημείωτο ότι η Ρωμαιοκαθολική εκκλησία έχει τώρα διπλάσια σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από την Εκκλησία της Αγγλίας και ότι κατά την πεντηκονταετή περίοδο από το 1950 ο αριθμός των ρωμαιοκαθολικών δευτεροβάθμιων σχολείων έχει εξαπλασιαστεί, ενώ ο αριθμός των Αγγλικανικών δευτεροβάθμιων σχολείων έχει μειωθεί.¹⁰⁴

2.3. Διακεκριμένο Χριστιανικό Ήθος

Προτεραιότητα αποτελεί η δημιουργία περισσότερων σχολείων με ξεκάθαρο χριστιανικό ήθος. Πρόκληση για τους χριστιανούς θα είναι η αντιμετώπιση της πλήρους ανάπτυξης του συνόλου του ατόμου-σώματος, νου και πνεύματος. Θα χρειαστεί συνεργασία της Εκκλησίας της Αγγλίας με τις οικογένειες με κοινό στόχο την υποστήριξη και την ευημερία των παιδιών. Πολλά σχολεία της Εκκλησίας της Αγγλίας είναι δημοφιλή στους γονείς λόγω της δέσμευσής τους για πειθαρχία, για τις ηθικές αξίες τους και για τα καλά ακαδημαϊκά αποτελέσματα. Κατά μέσο όρο, τα εκκλησιαστικά σχολεία ξεπερνούν τα υπόλοιπα σχολεία σε εθνικές εξετάσεις προγράμματος σπουδών.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σελ. 37

¹⁰⁵ Στο ίδιο, σελ. 38

2.4. Η προσωπική οπτική του John Burn για τη λειτουργία των Χριστιανικών Κρατικών Σχολών

Ο σύμβουλος εκπαίδευσης John Burn με πολυετή εμπειρία στο χώρο της γενικής αλλά και της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης προτείνει την υιοθέτηση των αρχών και των μεθόδων που εφάρμοσε στις θέσεις ευθύνης που ανέλαβε στην καριέρα του. Διευκρινίζει ότι πάντα βασιζόταν σε υπόβαθρο χριστιανικού ήθους και υψηλά ακαδημαϊκά κριτήρια. «Πιστεύω ότι τα εκκλησιαστικά σχολεία πρέπει να προσφέρουν μια ξεχωριστή χριστιανική εκπαίδευση που να αφιερώνεται στην προώθηση των υψηλότερων δυνατών προτύπων συμπεριφοράς και ικανοτήτων για όλους τους μαθητές - έναν στόχο τον οποίο επιδίωξα να επιτύχω ως επικεφαλής δύο σχολείων από το 1979 έως το 1998. Ήμουν για 14 χρόνια 1979-93 επικεφαλής ενός κρατικού σχολείου στο Longbenton, σε μια περιοχή του North Tyneside που χαρακτηρίζεται από υψηλή ανεργία και χαμηλό εισόδημα. Όταν ανέλαβα υπεύθυνος, κληρονόμησα μια κατάσταση που ήταν ευρέως γνωστή. Δεν υπήρξε θρησκευτική εκπαίδευση στο πρόγραμμα σπουδών του, δεν υπήρχε πράξη λατρείας και δεν υπήρχαν βιβλιοθήκες στο σχολείο. Σταδιακά ήμουν σε θέση να αλλάξω την κατάσταση προς το καλύτερο, καθώς προσπάθησα να δημιουργήσω έναν θεσμό ποιότητας ο οποίος έλαβε σοβαρά υπόψη τις απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας εισάγοντας:

- μια καθημερινή πράξη λατρείας που ήταν γενικά και κυρίως χριστιανική
- ένα πρόγραμμα θρησκευτικής εκπαίδευσης που έδωσε ουσιαστικό χρόνο στον Χριστιανισμό
- ένα πρόγραμμα προσωπικής και κοινωνικής εκπαίδευσης που παρουσίαζε θετικά τη διδασκαλία της Βίβλου για τη σεξουαλική ηθική, την οικογένεια και τον γάμο.

Η εισαγωγή μιας καθημερινής λατρευτικής πράξης και της διδασκαλίας του Χριστιανισμού μέσα στη θρησκευτική εκπαίδευση είχε επίσης ευεργετική επίδραση σε ολόκληρο το ήθος του σχολείου.»¹⁰⁶

Ακόμη, επισημαίνει ότι έδωσε προτεραιότητα στην παροχή ευκαιριών στους νέους ώστε να έχουν ακαδημαϊκές επιτυχίες, να διανθίζονται πνευματικά και ηθικά με προοπτική να γίνουν ενεργοί και ενδιαφερόμενοι πολίτες. Καταθέτει τις εμπειρίες ζωής του μέσα από την πολυετή σταδιοδρομία του στην εκπαίδευση με σκοπό να αξιοποιηθεί από όσους έχουν θέση ευθύνης σε εκκλησιαστικά ή θρησκευτικά σχολεία. Θεωρεί βάση του Χριστιανικού σχολείου την ζώσα χριστιανική πίστη.¹⁰⁷

«Ένα περιβάλλον στο οποίο διδάσκεται το σωστό και το λάθος και το οποίο προσφέρει νόημα και σκοπό στη ζωή, οδηγεί τους νέους να είναι θετικοί στις δικές τους δυνατότητες και να αναπτύσσονται ακαδημαϊκά, ηθικά και πνευματικά στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Ένα τέτοιο χριστιανικό περιβάλλον είναι πιθανό να είναι πειθαρχημένο και να θέτει σαφή όρια στη συμπεριφορά. Πρόκειται για ένα περιβάλλον στο οποίο η συνεπής τιμωρία και η επακόλουθη αποκατάσταση είναι πιθανό να είναι ισχυρά και συμπληρωματικά χαρακτηριστικά. Ένα τέτοιο περιβάλλον είναι ασφαλές και μέσα σε αυτό τα παιδιά και οι νέοι μπορούν να επικεντρωθούν στην αυθεντική μάθηση. Στη συνέχεια, η διδασκαλία και η εκμάθηση γίνονται καθημερινές δυνατότητες και όχι η "εξημέρωση των λιονταριών", η οποία είναι ό, τι μπορούν να πετύχουν οι εκπαιδευτικοί εάν το σχολικό περιβάλλον στερείται τάξης και δομής - ένα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο σε πολλά σχολεία σήμερα. Τα χριστιανικά σχολεία πρέπει επίσης να δώσουν έμφαση στην αξία κάθε ατόμου μοναδικά φτιαγμένου "κατ' εικόνα" του Θεού. Να δοθεί προτεραιότητα στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη κάθε

¹⁰⁶ Στο ίδιο, σελ. 39

¹⁰⁷ Στο ίδιο, σελ. 40

παιδιού, ώστε εκείνα να εκπληρώνουν στο μέγιστο βαθμό τις ακαδημαϊκές τους δυνατότητες. Όμως στην προσπάθεια για υψηλό ακαδημαϊκό επίπεδο, είναι σημαντικό να τεθούν ρεαλιστικά υψηλοί στόχοι για κάθε άτομο. Αν αυτό γίνει καλά, τότε οι θεσμικοί στόχοι θα επιτευχθούν φυσιολογικά και θα ξεπεράσουν τις προσδοκίες.»¹⁰⁸ Ανακεφαλαιώνοντας ο John Burn επισημαίνει την πρωτεύουσα σημασία της καθημερινής πράξης λατρείας, της εφαρμογής του προγράμματος θρησκευτικής εκπαίδευσης και του προγράμματος κοινωνικής εκπαίδευσης στα σχολεία πίστης.

2.5. Μελλοντικές κατευθύνσεις για τα σχολεία πίστης

2.5.1. Χριστιανική λατρεία και βιβλικός αναλφαβητισμός

Όπως προαναφέρθηκε θεωρείται δεδομένη η καθημερινή πρακτική της θείας λατρείας μέσα στα σχολεία πίστης όπως και η εφαρμογή της εθνικής εκπαιδευτικής νομοθεσίας για να υπάρχει νόμιμη και ομαλή λειτουργία. Δίνεται έμφαση στη διδασκαλία της επικρατούσας θρησκείας αλλά και των παγκόσμιων θρησκειών. Για να διασφαλιστεί ότι οι μεγάλες θρησκείες διδάσκονται σωστά πρέπει να δημιουργηθεί ένα σχολικό περιβάλλον πραγματικού και γνήσιου αμοιβαίου σεβασμού, με επικρατέστερη την ανοχή παρά το φανατισμό και τη μισαλλοδοξία. Επιπλέον, έντονο είναι το πρόβλημα του βιβλικού αναλφαβητισμού σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που παρατηρείται σε πλήθος χωρών. Τα εκκλησιαστικά σχολεία πρέπει να θέσουν ως έναν από τους βασικούς στόχους τους τη μελέτη της Αγίας Γραφής ή των αντίστοιχων ιερών κειμένων των άλλων θρησκειών ώστε να υπάρχει το υπόβαθρο κατανόησης βασικών εννοιών. Έτσι θα αντισταθμιστεί η άγνοια των μαθητών πρωτοβάθμιας αλλά και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη Χριστιανική Ηθική αλλά και τη Χριστιανική Πίστη. Ακόμη θα υπάρχει σαφής πληροφόρηση περί των μεγάλων θρησκειών του κόσμου με αποτέλεσμα το σεβασμό του άλλου, σε όποια

¹⁰⁸ Στο ίδιο, σελ. 41

θρησκεία και να ανήκει. Έτσι διαμορφώνονται ενεργοί, λειτουργικοί πολίτες, που αγαπούν τους συμπολίτες τους σαν τον εαυτό τους, καθώς τους αντιμετωπίζουν σαν «εικόνα Θεού».

Εποικοδομητική είναι επίσης η πρόταση να δοθεί σε όλα τα σχολεία η ελευθερία είτε να ακολουθήσουν το «τοπικά» συμφωνηθέν πρόγραμμα σπουδών (π.χ. σε επίπεδο δήμου, νομού ή περιφέρειας), είτε να δημιουργήσουν ένα αποκλειστικά δικό τους πρόγραμμα σπουδών με βάση τις ιδιαιτερότητες της περιοχής του και το μαθητικό δυναμικό τους. Στη συνέχεια μπορούν να ζητήσουν από το Υπουργείο Παιδείας να επιθεωρήσει αυτό το πρόγραμμα σπουδών ώστε να διασφαλίσει ότι συμβαδίζει με την ισχύουσα εκπαιδευτική νομοθεσία.

2.5.2. Τα σχολεία πίστης και η Χριστιανική Ηθική

Τα σχολεία πίστης μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να καταλάβουν τις ηθικές συνέπειες της χριστιανικής πίστης για πολλά θέματα που αντιμετωπίζουν σήμερα, όπως η έκτρωση, η ευθανασία, η κλωνοποίηση, η γενετική έρευνα, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα κ.ά. Στη σύγχρονη εποχή υπάρχει μεγάλη ανησυχία για το υψηλό ποσοστό εφηβικής εγκυμοσύνης και φαίνεται ότι η διδασκαλία των ασφαλών σεξουαλικών επαφών έχει αποσιωπηθεί από τους γονείς, τους καθηγητές και τους πνευματικούς και έχει μετατεθεί στα σχολεία. Ίσως θα έπρεπε να ήταν μέλημα και των υγειονομικών αρχών σε συνεργασία με την οικογένεια, την ενορία και το σχολείο. Η συστηματική συνεργασία όλων των παραπάνω παραγόντων θα μπορούσε να φέρει τα βέλτιστα αποτελέσματα. Πολλοί υποστηρίζουν ότι το πρόβλημα δεν είναι η έλλειψη πληροφόρησης, αλλά η έλλειψη προσοχής στην ηθική ανάπτυξη των νέων στα σχολεία.¹⁰⁹

Τα σχολεία πίστης που αντικατοπτρίζουν τη βιβλική βάση της χριστιανικής πίστης έχουν μια ευκαιρία να παρουσιάσουν θετικά τη σεξουαλική αποχή και τη

¹⁰⁹ Στο ίδιο, σελ. 45

συζυγική ερωτική σχέση μέσα στο γάμο. Είναι σε θέση να προσφέρουν στους μαθητές μια ριζικά διαφορετική προσέγγιση βασισμένη στην πίστη στην κοινωνική εκπαίδευση. Σύμμαχο αποτελεί και η Εκκλησία που προσφέρει μια πνευματική και ηθική βάση για την ανάπτυξη της ανθρώπινης ολότητας και μια σίγουρη βάση για την ανάπτυξη των προσωπικών και των κοινωνικών αξιών, βασισμένες στο πρόσωπο και τη διακονία του ίδιου του Χριστού. Πάνω σε αυτή την ηθική βάση πρέπει να αρθρωθεί και να στηριχθεί το κοινωνικό – ηθικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα των εκκλησιαστικών σχολείων. Είναι μια βάση που υποστηρίζεται σε σημαντικό βαθμό από τις μεγάλες μονοθεϊστικές θρησκείες, αφού έχουν βαρυσήμαντο κώδικα αξιών.

2.5.3. Υψηλά ακαδημαϊκά πρότυπα στα σχολεία πίστης

Οι προσδοκίες των μαθητών, του εκπαιδευτικού προσωπικού και των γονέων συνεχώς αυξάνονται. Η συνειδητοποίηση της ηθικής δικαιοσύνης, της τιμωρίας για την παράβαση, η θέσπιση από τους δασκάλους της επακόλουθης συνέπειας και η αποκατάσταση της τάξης παράγει ένα περιβάλλον στο οποίο οι μαθητές μπορούν να αναβαθμιστούν πνευματικά και ηθικά και έτσι να βελτιώσουν τις εκπαιδευτικές επιδόσεις τους. Είναι αλήθεια ότι γενικά τα σχολεία πίστης ανά τον κόσμο έχουν καλά αποτελέσματα στις εθνικές εξετάσεις. Υπάρχει μια σχετική ανομοιομορφία αποτελεσμάτων ανάλογα με την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα της περιοχής του κάθε σχολείου.¹¹⁰ Τα Χριστιανικά σχολεία πίστης μπορούν να γίνουν φάροι αριστείας και παραδείγματα αληθινής ολιστικής εκπαίδευσης. Οι γονείς και οι μαθητές περιμένουν τα σχολεία να βοηθήσουν το κάθε παιδί να αποκτήσει τα υψηλότερα δυνατά προσόντα ως εφόδια για το μέλλον του. Αυτή η φιλοδοξία για όλα τα παιδιά θα είναι ο καρπός της προσωπικής, πνευματικής και ηθικής ανάπτυξής τους. Για την επίτευξη αυτού του στόχου απαιτούνται εργαλεία όπως η συγκριτική αξιολόγηση και ο καθορισμός

¹¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 46

στόχων. Καθώς τα παιδιά αναπτύσσονται από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση έως την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, θα πρέπει να δίνεται ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση στην παροχή σημαντικών εκπαιδευτικών στόχων. Η οργάνωση πρέπει επίσης να είναι σε θέση να βοηθήσει τα παιδιά να συναντήσουν και αν είναι δυνατόν να υπερβούν τους στόχους αυτούς. Αυτό επιτυγχάνεται με αντικειμενικότητα, ακρίβεια και καθορισμό ρεαλιστικών στόχων προς όφελος της ανάπτυξης όλων των παιδιών, ειδικά για τα παιδιά που βρίσκουν δύσκολη τη διαδικασία μάθησης λόγω μαθησιακών δυσκολιών ή στερούνται υποστήριξης στο σπίτι. Μέσω του σχολείου τα παιδιά και οι γονείς τους πρέπει να λάβουν μια ειλικρινή εκτίμηση για το πού βρίσκονται μαθησιακά και για τα μέτρα που πρέπει να λάβουν για να τα βοηθήσουν να επιτύχουν. Με ένα τακτικό σύστημα αναφοράς θα πρέπει να υποδεικνύονται στους γονείς και κηδεμόνες οι στόχοι και τα πρακτικά βήματα που αναμένεται να αναλάβουν τα παιδιά, με την υποστήριξη και την ενθάρρυνση των γονέων και των εκπαιδευτικών τους, προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι. Αυτό, φυσικά, πρέπει να γίνεται με ευαισθησία, με θετικό τρόπο και με μια προσδοκία επιτυχίας.¹¹¹

2.5.4. Επιλογή και κατάρτιση Χριστιανών εκπαιδευτικών

Αδιαμφισβήτητα όλα τα σχολεία – εκκλησιαστικά ή μη - βρίσκουν πολύ δύσκολο να βρουν και να προσλάβουν καλό προσωπικό. Υπάρχει έλλειψη επαγγελματιών εκπαιδευτικών και μεγάλη ανάγκη για χριστιανούς εκπαιδευτικούς. Τα σχολεία πίστης αποτελούν ασφαλείς χώρους εκπαίδευσης για τους μαθητές, καθώς διαθέτουν σαφείς διαδικασίες και σταθερή πειθαρχία. Αυτό το κλίμα θεωρείται ελκυστικό και για τους εκπαιδευτικούς αφού επιζητούν ένα υγιές, αξιοπρεπές και πολιτισμένο χώρο εργασίας.

Οι τοπικές επισκοπές βαρύνονται συνήθως με την υποχρέωση να διαλέξουν το κατάλληλο εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολείων πίστης, μέσω αξιολόγησης των

¹¹¹ Στο ίδιο, σελ. 47

βιογραφικών των υποψηφίων και με τις επακόλουθες συνεντεύξεις. Αντικειμενικά όμως θα λέγαμε ότι εκτός από τα τυπικά προσόντα και την αξιοπρεπή εμφάνιση είναι δύσκολο να αξιολογηθεί το χριστιανικό ήθος του εκπαιδευτικού.¹¹² Δυσκολότερη είναι η επιλογή ηγετικών προσωπικοτήτων στην εκπαίδευση, όπως η επιλογή των διευθυντών των εκπαιδευτικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κομβικό σημείο αποτελεί και η συνεχής επιμόρφωση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση των εκπαιδευτικών λειτουργών. Στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα χρειάζονται πια πολλαπλές δεξιότητες ειδικής διδακτικής, πληροφορικής, διοίκησης σχολικών μονάδων, εκπαιδευτικής νομοθεσίας κ.α. Επομένως, μόνο με συνεχείς ενδοϋπηρεσιακές επιμορφώσεις μπορούν οι εκπαιδευτικοί να συνεχίσουν να είναι παραγωγικοί και αποτελεσματικοί στο έργο τους. Έτσι θα έχουν ένα διαρκές κίνητρο βελτίωσης, ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, της αυτοεικόνας τους, εμπλουτισμό του ατομικού portfolio τους και μισθολογικές προαγωγές. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί εκτός από τη μετάδοση γνώσεων, εμπειριών, βιωμάτων και τεχνογνωσίας αποτελούν ζωντανό παράδειγμα ήθους για τους μαθητές τους. Η τελική πρόκληση για τα σύγχρονα και τα μελλοντικά σχολεία πίστης είναι να διαδώσουν το Χριστιανικό ήθος μέσα στα σχολεία και να διαμορφώσουν ένα σχολικό κλίμα εμπιστοσύνης, δικαιοσύνης και αγάπης.

Σημαντική παράμετρος είναι η χρηματοδότηση των επιμορφώσεων των εκπαιδευτικών και η κάλυψη των λειτουργικών εξόδων των σχολείων πίστης. Για παράδειγμα «η εκκλησία της Αγγλίας αντιμετωπίζει σήμερα οικονομικές δυσκολίες και είναι δύσκολο να βρει πόρους για να αυξήσει τα δευτεροβάθμια σχολεία της. Θα πρέπει να βρεθούν εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης. Η κυβέρνηση αντιμετώπισε μεγάλη δυσκολία στην εξεύρεση ιδιωτικών δωρητών για τα κολέγια τεχνολογίας της πόλης και οι τοπικές αρχές ενδέχεται να μην είναι

¹¹² Στο ίδιο, σελ. 49

διατεθειμένες να δώσουν χρήματα για τη δημιουργία σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έχει κάνει μεγάλες θυσίες για να διατηρήσει τα σχολεία της, αλλά είναι αμφίβολο εάν θα υπάρξει συναίνεση στην Εκκλησία της Αγγλίας για παρόμοια θυσία».¹¹³

2.5.5. Η μελλοντική μορφή των σχολείων πίστης

Μια καλή ερώτηση: Τα σχολεία της πίστης έχουν μέλλον; Αρχικά ας δούμε την άποψη των εκπαιδευτικών λειτουργών.

Ο Επίσκοπος της Οξφόρδης και πρόεδρος του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου της Εκκλησίας της Αγγλίας Rt Revd John Pritchard έχει την άποψη πως τα σχολεία πίστης εξυπηρετούν ολόκληρη την κοινότητα. «Λίγο πριν από τα Χριστούγεννα, η εφημερίδα *"The Telegraph"* ξεκίνησε ένα άρθρο που έλεγε: Ο Επίσκοπος της Οξφόρδης Rt Revd John Pritchard, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την εκπαίδευση ενός εκατομμυρίου παιδιών ... - δεν είναι περίεργο που αισθάνομαι κουρασμένος! Αλλά κατά κάποιο τρόπο είναι αλήθεια. Υπάρχει ένα εκατομμύριο παιδιά στα σχολεία της εκκλησίας της Αγγλίας το πρωί της Δευτέρας. Το ένα τέταρτο όλων των δημοτικών σχολείων είναι στην ευθύνη της Εκκλησίας της Αγγλίας. Παρέχουμε 22.500 κυβερνήτες των ιδρυμάτων και ο κλήρος μας διαθέτει εκατομμύρια ώρες υπηρεσίας στα σχολεία κάθε χρόνο. Είναι μια τεράστια δέσμευση. Τα σχολεία μας δεν είναι στην πραγματικότητα "σχολεία πίστης" όπως τα φαντάζονται γενικά. Δεν υπάρχουν μόνο προς όφελος των παιδιών της πίστης μας. Είναι "διακριτικά και χωρίς αποκλεισμούς" στη φρασεολογία - απρόσκοπτα χριστιανικά και είναι εκεί για να εξυπηρετήσουν ολόκληρη την κοινότητα. Αυτή η δέσμευση χρονολογείται από το 1811, όταν ο Joshua Watson από την Hackney ίδρυσε την Εθνική Εταιρεία για την Εκπαίδευση των Φτωχών, με στόχο να έχει ένα σχολείο σε κάθε πόλη και χωριό της χώρας. Κάποτε, υπήρχαν πάνω από 12.000. Το κράτος έφθασε μόνο για να συμπληρώσει τα σχολεία μας το 1870,

¹¹³ Στο ίδιο, σελ. 56

που επισημοποιήθηκε από το νόμο του 1944 για την εκπαίδευση που καθιέρωσε το "διπτό σύστημα" σχολείων εκκλησιών και τοπικών αρχών. Αυτό το διπλό σύστημα καταρρέει με την έλευση των ακαδημιών και των ελεύθερων σχολείων, τα οποία είναι πραγματικά ανεξάρτητα σχολεία με σύμβαση με το Τμήμα Εκπαίδευσης. Το 60% των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι τώρα ακαδημίες. Αλλά, αυτή είναι μια εποχή ευκαιρίας, καθώς και μια πρόκληση για τα εκκλησιαστικά σχολεία. Έχουμε την εμπειρία και τη σοφία που χρειάζονται άλλοι σε αυτόν τον γενναίο νέο κόσμο. Έτσι, τα σχολεία πίστης έχουν μέλλον; Απολύτως. Είναι αποτελεσματικά και δημοφιλή, με περισσότερα από αυτά να έχουν χαρακτηριστεί ως "καλά" ή "εξαιρετικά" από το Ofsted ¹¹⁴ από τα μη εκκλησιαστικά σχολεία. Προσφέρουν μια ολιστική εμπειρία που αντικατοπτρίζει καλά αυτό που είπε η WB Yeats για την εκπαίδευση, ότι δεν είναι "να γεμίσει κανείς ένα κουβά, αλλά να φωτίσει μια φωτιά". Προσφέρουν ένα πλαίσιο αξιών... Ορισμένα από τα σχολεία μας έχουν σχεδόν 100% μουσουλμανικά παιδιά. Έχουμε το ίδιο ποσοστό παιδιών με δωρεάν σχολικά γεύματα και το ίδιο ποσοστό μαύρων παιδιών και εθνικών μειονοτήτων. Αλλά, πάνω απ' όλα, προσφέρουμε αυτό που ο John Milton ονομάζει "πλήρης και γενναιόδωρη εκπαίδευση", που τιμά τη μοναδικότητα κάθε μαθητή ως ανεκτίμητου παιδιού του Θεού». ¹¹⁵

Η Marilyn Mason, πρώην σύμβουλος εκπαίδευσης της British Humanist Association, υποστηρίζει πως τα σχολεία πίστης οδηγούν σε αυξημένο

¹¹⁴ Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted). Είναι το γραφείο για τα πρότυπα στην εκπαίδευση, τις υπηρεσίες και τις δεξιότητες των παιδιών. Αποτελεί μη υπουργικό τμήμα της βρετανικής κυβέρνησης, αναφέρεται στο Κοινοβούλιο και είναι υπεύθυνο για την επιθεώρηση διάφορων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών σχολείων και ορισμένων ανεξάρτητων σχολείων. Επίσης, επιθεωρεί τη φροντίδα των παιδιών, την υιοθεσία και την ενίσχυση των οργανισμών και την αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και ρυθμίζει μια σειρά πρωτοβάθμιων και παιδικών υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας.

¹¹⁵ A good question: Do faith schools have a future? Reform magazine. April 2014. Retrieved from:

<https://www.reform-magazine.co.uk/2014/03/a-good-question-do-faith-schools%E2%80%A8have-a-future/>

διαχωρισμό. «Δυστυχώς, νομίζω ότι τα σχολεία πίστης έχουν μέλλον, επειδή ζούμε σε μια κοινωνία όπου η επιλογή θεωρείται ένα αναμφισβήτητο όφελος και "η βελτίωση" της εκπαίδευσης μοιάζει περισσότερο με τη συσσώρευση των δομών και της ιδιοκτησίας των σχολείων παρά με τη βελτίωση του προγράμματος σπουδών, της σχολικής ηγεσίας και της διδασκαλίας. Η επιλογή των σχολείων, όπως και με άλλα αγαθά, εξαρτάται από την πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα. Αυτό λειτουργεί καλά με υπολογιστές ή φασόλια, αλλά λίγοι είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν για κενές θέσεις στα σχολεία, με αποτέλεσμα τα δημοφιλή σχολεία, για οποιονδήποτε λόγο - προσβασιμότητα, εγκαταστάσεις, καθεστώς, πίστη, θέση πίνακα τραπεζιού - να υπερκαλύπτονται και μπορούν να επιλέξουν τους μαθητές τους και όχι το αντίστροφο. Είναι σίγουρο ότι δεν είναι σωστό να αρνηθεί κανείς στα παιδιά να εισέλθουν στο τοπικό τους σχολείο που χρηματοδοτείται από το δημόσιο, επειδή οι γονείς τους ακολουθούν "λάθος" θρησκεία ή δεν έχουν θρησκεία, παρόλα αυτά, αυτή η επιλογή φαίνεται να είναι ο λόγος που τα σχολεία πίστης μεταξύ των μεσαίων τάξεων γονέων, συνδέονται με καλά εκπαιδευμένους μαθητές και καλά αποτελέσματα. Η επιλογή και οι συνοδευτικές υποκρισίες της, η επέκταση των σχολών πίστης τις τελευταίες δεκαετίες πιστεύω ότι είναι ατυχής επειδή οδηγεί σε αυξημένο διαχωρισμό μειονοτικών ομάδων και λιγότερη επαφή μεταξύ παιδιών όλων των θρησκειών. Η ιστορική μας αποδοχή μεγάλου αριθμού χριστιανικών σχολείων που χρηματοδοτήθηκαν από το κράτος οδήγησε, κατά τρόπο κατανοητό, σε απαιτήσεις μειονοτικών θρησκειών για τα δικά τους κρατικά χρηματοδοτούμενα σχολεία, πράγμα που σημαίνει ότι ακόμη και η μειοψηφία των σχολών πίστης με ανοιχτές πολιτικές εισδοχής έχει ελάχιστη ή καθόλου εισροή άλλων θρησκειών και έτσι παραμένουν μονοθεϊστικά. Θέλουμε πραγματικά μια κοινωνία όπου τα Μουσουλμανικά ή Σιχ ή Εβραϊκά παιδιά, για παράδειγμα, να μεγαλώνουν χωρίς να γνωρίσουν παιδιά από άλλο θρησκευτικό ή μη θρησκευτικό υπόβαθρο - και αντίστροφα; Θα ήταν δύσκολο, στο σημερινό πολιτικό και οικονομικό κλίμα, να απαγορευτούν ή να εθνικοποιηθούν όλες οι σχολές πίστης.

Αλλά εάν τα υπάρχοντα σχολεία της πίστης γίνονταν αληθινά περιεκτικά - χωρίς να ευνοούν την πίστη τους, μια ευρεία και ισορροπημένη θρησκευτική εκπαίδευση και καμία εξαίρεση από το εθνικό πρόγραμμα σπουδών - θα μπορούσαν να συνεισφέρουν πιο θετικά σε μια αρμονική πολυπολιτισμική κοινωνία. Και αν τα συνηθισμένα κρατικά σχολεία κατέβαλαν περισσότερες προσπάθειες για να ικανοποιήσουν τις μειονοτικές θρησκευτικές ανάγκες, η επιθυμία για διαχωρισμό των παιδιών θα μπορούσε να εξαφανιστεί. Παρά τις δυσκολίες, αυτό το ευρέως διαδεδομένο εναλλακτικό όραμα για τα μελλοντικά μας σχολεία αξίζει σίγουρα να υλοποιηθεί».¹¹⁶

Ο Jonathan Romain, ραβίνος και πρόεδρος του «Accord Coalition», αναφέρει: «Τα σχολεία πίστης είναι απόλυτη περιφρόνηση σε μια εποχή που η κοινωνία γίνεται πιο ποικίλη. Μιλάω ως κάποιος που εκτιμά την πίστη - τόσο τη δική μου όσο και αυτή των άλλων. Λόγω αυτής της θρησκευτικής προοπτικής, θα ήμουν απογοητευμένος εάν τα σχολεία της θρησκείας συνέχιζαν με τη σημερινή μορφή τους, η οποία είναι διακριτή και διχαστική. Κοιτάξτε τις πολιτικές αποδοχής τους - πολλοί από αυτούς δίνουν ρητά προτεραιότητα σε αυτούς της δικής τους πίστης, αν και χρηματοδοτούνται από το κράτος και πρέπει να εξυπηρετούν την ευρύτερη κοινότητα. Τι είδους κοινωνία θα παράγει αυτό το σύστημα; Ένα γκέτο. Πρόκειται για καθαρή θρησκεία σε μια εποχή που η κοινωνία γίνεται όλο και πιο ποικίλη. Τα σχολεία πρέπει να είναι εκεί όπου τα παιδιά όλων των συστημάτων πεποιθήσεων μεγαλώνουν μαζί με αμοιβαία κατανόηση. Επίσης, εναντιώνεται στην εντολή να «αγαπάς τον πλησίον σου ως τον εαυτό σου», κάτι που μπορείς να κάνεις μόνο αν συναντάς τον πλησίον σου - όχι αν είσαι διαχωρισμένος. Πολλοί άνθρωποι της πίστης αισθάνονται αμηχανία στην ιδέα ότι ένα θρησκευτικό ήθος μπορεί να υποστηριχθεί μόνο μέσω διακρίσεων. Τι μήνυμα δίνουν στα παιδιά όταν είναι χωρισμένα το ένα από το άλλο στην σχολική πόρτα; Υπάρχει επίσης ένα πρόβλημα σχετικά με αυτό που διδάσκεται σε πολλές σχολές

¹¹⁶ Στο ίδιο

πίστης - κάποια μαθήματα της θρησκευτικής εκπαίδευσης αγνοούν άλλες θρησκείες και ακόμη και άλλες ονομασίες μέσα στην ίδια τους την πίστη που θεωρούνται λανθασμένες. Οι γονείς πρέπει να είναι σε θέση να μεταδώσουν τη θρησκευτική τους κληρονομιά, αλλά αυτό δεν πρέπει να γίνεται μέσω κρατικών σχολείων, πρέπει να γίνεται μέσω της ζωής στο σπίτι ή μέσω εκδηλώσεων λατρείας. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι συναρπαστικό να δούμε τι συμβαίνει στη Βόρεια Ιρλανδία, όπου υπάρχει μεγάλη αύξηση των γονέων που εγκαταλείπουν ξεχωριστές καθολικές και προτεσταντικές σχολές και επιλέγουν ολοκληρωμένα σχολεία στα οποία τα παιδιά αλληλεπιδρούν και μαθαίνουν μαζί παρά τις θρησκευτικές διαιρέσεις. Παρ' όλα αυτά, εμφανίζονται κάποια ελπιδοφόρα σημάδια: Το 2011 ο Επίσκοπος της Οξφόρδης, Τζον Πρίτσαρντ, πρότεινε τα σχολεία της εκκλησίας της Αγγλίας να περιορίσουν το ποσοστό των μαθητών που επιλέγουν για θρησκευτικούς λόγους στο 10% της πρόσληψής τους. Πέρυσι, ο Αρχιεπίσκοπος του Καντέρμπουρι, Τζέισον Βέλμπι, μίλησε για μια σταθερή απομάκρυνση από τις πολιτικές εισόδου που βασίζονται στην πίστη. Προς το παρόν, πρόκειται για φιλοδοξίες και όχι για πραγματικότητες, αλλά αναγνωρίζουν σαφώς ότι η ενσωμάτωση είναι μια θρησκευτική αξία και ότι τα σχολεία πίστης θα πρέπει να αλλάξουν χαρακτήρα για να δικαιολογήσουν το μέλλον τους».¹¹⁷

Ενδιαφέρουσα είναι και η τοποθέτηση του Harry Brighouse, καθηγητή φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Wisconsin - Madison. «Είναι αδύνατο να πιστέψουμε ότι θα εξυπηρετηθούμε καλύτερα από αποκλειστικά κοσμικά σχολεία. Η καλύτερη περίπτωση σε μια πολύπλοκη και πολυπολιτισμική κοινωνία είναι να έχουν τα παιδιά το δικαίωμα σε ένα ανοιχτό μέλλον: το δικαίωμα να μην έχουν τις δικές τους βαθύτερες αξίες δεσμεύσεις που καθορίζονται από τους γονείς τους ή από άλλες θεσμικές δυνάμεις πέρα από τον έλεγχό τους. Δικαίωμα στην εκπαίδευση που τους επιτρέπει να κατανοούν και να υιοθετούν παραδόσεις, πρακτικές και δεσμεύσεις πέρα από εκείνες που έχουν υιοθετήσει οι γονείς τους.

¹¹⁷ Στο ίδιο

Ο φόβος που έχουν οι άνθρωποι σχετικά με τα σχολεία της πίστης είναι ότι θα ενισχύσουν τη γονική επιρροή, αναστέλλοντας έτσι παρά επεκτείνοντας τις ικανότητες του παιδιού για προβληματισμό. Αυτός ο φόβος είναι λογικός και χωρίς αμφιβολία ορισμένα σχολεία πίστης αποτυγχάνουν με μερικά παιδιά ενισχύοντας αδικαιολόγητα τη γονική επιρροή. Αλλά για να καταστήσουμε την υπόθεση ενάντια στα σχολεία πίστης καθοριστικά, χρειαζόμαστε περισσότερα επιχειρήματα. Πρώτον: Πώς συμπεριφέρονται πραγματικά τα σχολεία της πίστης; Τα περισσότερα από αυτά δεν επιδιώκουν να εισάγουν τα παιδιά σε ένα στενό σύνολο θρησκευτικών πεποιθήσεων και πρακτικών, θεωρούν ότι παρέχουν εκπαίδευση με πνευματική διάσταση, επιδιώκοντας να ενσταλάξουν μια εκτίμηση της ιδιαίτερης θρησκευτικής παράδοσής τους, αλλά και να προωθήσουν το σεβασμό προς τους άλλους και μη πιστούς. Οι πρακτικές και το κλίμα των σχολείων αντικατοπτρίζουν αυτές τις αξίες, όχι οι στενοί διδακτικοί στόχοι που θέλουν να φανταστούν κάποιοι κοσμικοί. Δεύτερον, πρέπει να εξετάσουμε τις αξίες και τις πρακτικές των κοσμικών σχολείων. Εάν θέσουν τον πήχυ αρκετά υψηλά, προωθώντας προσεκτικά και συναισθηματικά ευαίσθητο κριτικό προβληματισμό για τις ληφθείσες απόψεις του σπιτιού και της κοινωνίας, τότε ακόμη και πολλά φιλελεύθερα σχολεία πίστης υπολείπονται. Η ερευνητική βάση για το θέμα αυτό είναι μικρή. Λόγω της απουσίας συστηματικής έρευνας, η εμπειρία δείχνει ότι πολλά κοσμικά σχολεία, εκτός από το να θέτουν τον πήχη ψηλά, συμμετέχουν πολύ μη-αντικειμενικά στις υλιστικές αξίες της κυρίαρχης κοινωνίας και αφήνουν τις γονικές επιρροές σε μεγάλο βαθμό αναμφισβήτητες. Η αποδυνάμωση των σχολών πίστης θα μπορούσε να επιδεινωθεί, μειώνοντας την ποικιλομορφία και την ολοκλήρωση του συστήματος... Οι αρχιτέκτονες του νόμου του 1944 του βρετανικού κοινοβουλίου σχεδιάζουν να είναι κοσμικά όλα τα κρατικά σχολεία. Διακυβεύονται για οικονομικούς λόγους. Το κράτος είχε περιορισμένους πόρους και οι εκκλησίες είχαν ανέκαθεν τα σχολεία. Αλλά δυσκολεύομαι να πιστεύω ότι οι σωστοί φιλελεύθεροι κοσμικοί στόχοι θα είχαν εξυπηρετηθεί καλύτερα από το αρχικό σχέδιο των αρχιτεκτόνων και θα ήταν

αδύνατο να πιστέψουμε ότι θα εξυπηρετούσαν καλύτερα τώρα επιστρέφοντάς το σε αυτό. Τα σχολεία πίστης θα είναι μέρος του συστήματος για μεγάλο χρονικό διάστημα και είναι επίσης καλό».¹¹⁸

Μελετώντας τις παραπάνω απόψεις λειτουργών της Βρετανικής εκπαίδευσης διαπιστώνουμε ότι ερωτηματικό αποτελεί το ποιά μορφή θα λάβουν τα νέα – μελλοντικά εκκλησιαστικά σχολεία. Μέχρι σήμερα παρατηρούμε ότι η επίσημη Αγγλικανική Εκκλησία ακολουθεί την εκπαιδευτική πολιτική του κράτους. Ωστόσο, ο εκπαιδευτικός κόσμος αλλάζει ραγδαία και η εκάστοτε κυβερνητική εκπαιδευτική πολιτική μιλάει μόνο για εξειδικευμένα, μονοδιάστατα Χριστιανικά Εκκλησιαστικά σχολεία. Επομένως, ίσως είναι καταλληλότερο να αναλάβει η Αγγλικανική ή η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία το προβάδισμα σε αυτά τα εκπαιδευτικά θέματα. Έτσι, τα σχολεία της δεν θα είναι μόνο προμαχώνες πίστης αλλά επίσης θα ικανοποιούν τις ανάγκες συγκεκριμένων περιοχών. Για παράδειγμα, ορισμένα σχολεία της πόλης θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ως επαγγελματικά και τεχνικά κέντρα. Έτσι, οι γονείς θα επιλέγουν πού θα φοιτήσει το παιδί τους και δε θα κάνουν την εγγραφή με βάση τη δηλωμένη διεύθυνση κατοικίας τους. Ως συνέπεια, θα υπάρξει οικοδόμηση κέντρων ακαδημαϊκής αριστείας ακόμα και σε φτωχές ή αραιοκατοικημένες περιοχές, έτσι ώστε η εκπαιδευτική πρόοδος να μην αποφασίζεται μόνο από τον ταχυδρομικό κώδικα κατοικίας του κάθε μαθητή. Αξιοσημείωτο γεγονός είναι πως οι γονείς συχνά δηλώνουν διαφορετική διεύθυνση κατοικίας ή εργασίας ή χρησιμοποιούν νομικές φόρμουλες ώστε το παιδί τους να φοιτήσει σε κάποιο αξιολογότερο σχολείο από εκείνο στο οποίο κατανέμονταν κανονικά.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην Αγγλία τα εκκλησιαστικά σχολεία πέρασαν κρίση στην δεκαετία 1960-1970 με αποτέλεσμα πολλά να εγκαταλειφθούν. Στη συνέχεια, άλλαξε ο εκπαιδευτικός νόμος και δόθηκε έμφαση στη θέση της

¹¹⁸ Στο ίδιο

θρησκευτικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα της Αγγλίας.¹¹⁹ Αργότερα, επικράτησε η άποψη ότι ένα προσυμφωνημένο πρόγραμμα σπουδών πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις κύριες θρησκείες της χώρας. «Μία εμπειρική μελέτη προσπάθησε να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα της θρησκευτικής εκπαίδευσης που διδάσκει τον αριθμό των θρησκειών της χώρας. Αυτή η μελέτη έδειξε ότι οι μαθητές που έμαθαν περισσότερες από τέσσερις θρησκείες ήταν πιο πιθανό να μπερδευτούν από εκείνους που είχαν μελετήσει δύο ή τρεις θρησκείες. Το αποτέλεσμα όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά μας διδάσκονται θρησκευτική αγωγή μπορεί να είναι κάπως χειρότερος από ότι μέχρι το 1988».¹²⁰

¹¹⁹ Burn J. Marks J. Pilkington P. Thompson P. *Faith in Education...* ό.π. σελ.57

¹²⁰ Στο ίδιο, σελ. 73

Κεφάλαιο III. Αξιολόγηση της πρότασης ένταξης του Θεσμού των σχολείων πίστης «faith schools» στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ακολουθήσει μια συνοπτική αναφορά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αναφορικά με το θέμα της ήδη λειτουργίας εκκλησιαστικών σχολείων στη χώρα μας, προκειμένου να εισαχθεί ο αναγνώστης/αναγνώστρια της εργασίας μου στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, έτσι ώστε να είναι κατανοητή η σημασία της πρότασης μου για ίδρυση και λειτουργία και στην Ελλάδα Faith Schools, σύμφωνα με το πρότυπο των Faith Schools των θρησκευτικών κοινοτήτων του Ηνωμένου Βασιλείου.

3.1. Η λειτουργία των Εκκλησιαστικών σχολείων στην Ελλάδα

Τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια και Λύκεια αποτελούν τμήμα της Δημόσιας Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας μας, για το λόγο αυτό το ωρολόγιο πρόγραμμά τους περιλαμβάνει, κοινά μαθήματα με τις αντίστοιχες τάξεις των Γυμνασίων και Γενικών Λυκείων της δημόσιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς επίσης και μαθήματα θρησκευτικής εξειδίκευσης (Θέματα από την Αγία Γραφή, Λειτουργική Ζωή της Εκκλησίας, Εκκλησιαστική Ιστορία και Πατέρες και Θεολόγοι της Εκκλησίας, Βυζαντινή Μουσική, Εικονογραφία, Στοιχεία Λειτουργικής και Τελετουργικής, Θέματα Δογματικής Θεολογίας).

Οι προαγωγικοί και απολυτήριοι τίτλοι σπουδών τους είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους των Γυμνασίων και των Γενικών Λυκείων, ως εκ τούτου, οι απόφοιτοι των Γενικών Εκκλησιαστικών Λυκείων έχουν όμοια δυνατότητα πρόσβασης στις Σχολές και στα Τμήματα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης με τους αποφοίτους των Γενικών Λυκείων.

Επίσης, τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια -Γενικά Εκκλησιαστικά Λύκεια και τα Γενικά Εκκλησιαστικά Λύκεια έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε όλες τις δραστηριότητες, τα Προγράμματα (ευρωπαϊκά και μη), τις εκδηλώσεις και τις εκπαιδευτικές επισκέψεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, που προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία για τα σχολεία της Γενικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Επισημαίνεται ότι η επιλογή φοίτησης σε Εκκλησιαστικό Σχολείο δεν περιορίζεται από την περιοχή διαμονής του μαθητή/τριας ή των γονέων/κηδεμόνων του. Για το λόγο αυτό άρρενες μόνο μαθητές μπορούν– υπό προϋποθέσεις – να διασφαλίσουν τη δωρεάν διαμονή και σίτισή τους στα οικοτροφεία των Περιφερειακών Εστών Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.

Οι γονείς/κηδεμόνες που επιθυμούν να εγγράψουν τα παιδιά τους σε ένα από τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια ή Εκκλησιαστικά Λύκεια, οφείλουν να ενημερώσουν τους διευθυντές των δημοτικών και των γυμνασίων, κατά περίπτωση, ώστε να αποστείλουν αυτοί τους απολυτήριους τίτλους στο εκκλησιαστικό σχολείο.

... Σχετική αίτηση,

... Σύντομο βιογραφικό σημείωμα,

... Συστατική επιστολή του επιχώριου με το Σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης ή την περιοχή καταγωγής του/της μαθητή/τριας Μητροπολίτη.

3.2. Ο κατάλογος των δέκα δημοσίων Εκκλησιαστικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα¹²¹

ΑΘΩΝΙΑΔΑ ΕΚΚΛ/ΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ (ΛΥΚΕΙΟ - ΓΥΜΝΑΣΙΟ), ΚΑΡΥΕΣ ΑΓ. ΟΡΟΥΣ

ΓΕΝ. ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

¹²¹ Σχολεία δευτεροβάθμιας εκκλησιαστικής εκπαίδευσης. 23/06/2021. Ανακτήθηκε από: <https://edu.klimaka.gr/sxoleia/ekklhsastika/441-katalogos-ekklhsastika-scholeia>

ΓΕΝ. ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ & ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΛΑΜΙΑΣ

ΓΕΝ. ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ & ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΘΕΣ/ΚΗΣ

ΓΕΝ. ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ & ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΞΑΝΘΗΣ

ΓΕΝΙΚΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ -ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΑΤΜΟΥ

ΓΕΝ. ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΓΕΝ. ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΓΕΝ. ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ & ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΡΗΤΗΣ ΓΕΝΙΚΟ ΕΚΚΛ/ΚΟ ΛΥΚΕΙΟ & ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΑΝΙΩΝ

3.3. Η δομή και η λειτουργία της Εκκλησιαστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Ν.3432/06 (ΦΕΚ 14/2006)¹²²

3.3.1. Γενικές Διατάξεις. Άρθρο 1. Διάρθρωση της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης

1. Η Εκκλησιαστική Εκπαίδευση παρέχεται στα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια (Ε.Γ.), στα Ενιαία Εκκλησιαστικά Λύκεια (Ε.Ε.Λ.), στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες (Α.Ε.Α.) και στα Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Ι.Σ.Δ.Ε.). Οι εκπαιδευτικές αυτές μονάδες είναι παραγωγικές σχολές της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα και εποπτεύονται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

¹²² Δομή και λειτουργία της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης Ν.3432/06, ΦΕΚ 14/2006. Εφημερίδα της κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος πρώτο, αρ. φύλλου 14, 3 Φεβρουαρίου 2006. Ανακτήθηκε από: <https://edu.klimaka.gr/sxoleia/ekklhsiaastika/1524-3432-fek-14-2006-domh-leitourgia-ekklhsiaastikh-ekpaidevsh>

2. Τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια και τα Ενιαία Εκκλησιαστικά Λύκεια ανήκουν στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, οι Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες στην Ανώτατη Εκπαίδευση και τα Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας αποτελούν φορείς δια βίου εκπαίδευσης.

3.3.2. Άρθρο 2. Σκοπός της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης

Σκοπός της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης είναι η ανάδειξη και κατάρτιση Κληρικών και Λαϊκών Στελεχών της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα, υψηλού μορφωτικού επιπέδου και χριστιανικού ήθους.

3.4. Η δευτεροβάθμια εκκλησιαστική εκπαίδευση και η Εκκλησιαστική εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας

3.4.1. Άρθρο 19. Εκκλησιαστικά Γυμνάσια

1. Τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια εξακολουθούν να διέπονται ως προς την εν γένει οργάνωση και λειτουργία τους από τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 5 του άρθρου 69 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167 Α').

2. Τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια μπορούν να λειτουργούν μαζί με τα Ενιαία Εκκλησιαστικά Λύκεια έχοντας ενιαία διοίκηση, κατά τα οριζόμενα, με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από πρόταση του Εποπτικού Συμβουλίου Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.

3. Οι διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά για την ίδρυση, οργάνωση και εν γένει λειτουργία των Ενιαίων Εκκλησιαστικών Λυκείων έχουν εφαρμογή και για τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια.

3.4.2. Άρθρο 20. Ενιαία Εκκλησιαστικά Λύκεια

1. Τα Ενιαία Εκκλησιαστικά Λύκεια διέπονται ως προς την ίδρυση, οργάνωση και εν γένει λειτουργία τους από τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 2525/1997 (ΦΕΚ

188 Α'), όπως ισχύουν κάθε φορά, και των προεδρικών διαταγμάτων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου αυτού. Για την έκδοση των προεδρικών αυτών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων απαιτείται σύμφωνη γνώμη του Εποπτικού Συμβουλίου Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.

2. Η φοίτηση στα Ενιαία Εκκλησιαστικά Λύκεια ορίζεται σε τρία (3) έτη. Στους αποφοίτους χορηγείται απολυτήριο ισότιμο με αυτό των Ενιαίων Λυκείων, παρέχοντάς τους δικαίωμα συμμετοχής στο εκάστοτε ισχύον σύστημα εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση.

3.4.3. Άρθρο 21. Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας

1. Θεσμοθετούνται Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας. Τα Σχολεία αυτά ιδρύονται με απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομίας και Οικονομικών, κατόπιν γνώμης του Εποπτικού Συμβουλίου Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, έχουν δε ως ειδικότερο σκοπό να καταρτίζουν κληρικούς ή υποψήφιους κληρικούς.

2. Στα Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας εφαρμόζονται προγράμματα διетуός κύκλου εκκλησιαστικής εκπαίδευσης και μπορούν να εγγράφονται και να φοιτούν κληρικοί ή και λαϊκοί που έχουν υπερβεί το 18ο έτος της ηλικίας τους, υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α. Στον Α' κύκλο εγγράφονται και φοιτούν κληρικοί ή και λαϊκοί, απόφοιτοι της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι απόφοιτοι του Α' κύκλου χειροτονούμενοι, κατατάσσονται στη Γ' μισθολογική κατηγορία Εφημερίων.

β. Στο Β' κύκλο εγγράφονται και φοιτούν κληρικοί ή και λαϊκοί, απόφοιτοι της υποχρεωτικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και Μέσων Εκκλησιαστικών Φροντιστηρίων, καθώς και απόφοιτοι του Α' κύκλου εκκλησιαστικής εκπαίδευσης των Ιερατικών Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Οι απόφοιτοι του Β' κύκλου έχουν δικαίωμα εγγραφής στα Εκκλησιαστικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης

και αφού αποκτήσουν το Δίπλωμα Επαγγελματικής Κατάρτισης, κατατάσσονται στη Β' μισθολογική κατηγορία Εφημερίων.

3. Διευθυντές στα Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, κατόπιν σύμφωνης γνώμης του Εποπτικού Συμβουλίου Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, στο οποίο, για τη συγκεκριμένη λειτουργία, μετέχει και εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

4. Οι ανάγκες των Ιερατικών Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας σε εκπαιδευτικό προσωπικό καλύπτονται με αποσπάσεις, κατά προτεραιότητα από εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκκλησιαστικής εκπαίδευσης και εφόσον αυτοί δεν επαρκούν από εκπαιδευτικούς της δημόσιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι αποσπάσεις διενεργούνται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, κατόπιν γνώμης του Υπηρεσιακού Συμβουλίου Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, στο οποίο, για τη συγκεκριμένη λειτουργία, μετέχει εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

5. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, κατόπιν σύμφωνης γνώμης του Εποπτικού Συμβουλίου Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, στο οποίο, για τη συγκεκριμένη λειτουργία, μετέχει εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ρυθμίζονται τυχόν λεπτομέρειες για τα Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας.

3.4.4. Άρθρο 22. Δικαιώματα μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και Ιερατικών Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας

Οι μαθητές των σχολικών μονάδων της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και όσοι φοιτούν στα Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας δικαιούνται τις παροχές και τις διευκολύνσεις, που προβλέπονται από τις κείμενες

διατάξεις για τους μαθητές της δευτεροβάθμιας δημόσιας εκπαίδευσης και για όσους φοιτούν σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας αντιστοίχως, ιδίως σε ό,τι αφορά στη χορήγηση δωρεάν διδακτικών βιβλίων ή άλλων βοηθημάτων, στις μετακινήσεις και στις υποτροφίες. Με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από πρόταση του Εποπτικού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, στο οποίο συμμετέχει κατά περίπτωση και εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων, προσαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας των σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και των Ιερατικών Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας.

3.4.5. Άρθρο 23. Εκπαιδευτικό Προσωπικό

1. Το μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης κατέχει οργανικές θέσεις, που ανήκουν σε κλάδους αντίστοιχους με τους προβλεπόμενους στη Δημόσια Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις ως προς τους κλάδους, τα τυπικά προσόντα, τα θέματα βαθμολογικής, μισθολογικής και εν γένει υπηρεσιακής κατάστασης και εξέλιξης, όπως και τα θέματα πειθαρχικού δικαίου του εκπαιδευτικού προσωπικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, εφαρμόζονται αναλόγως και στο εκπαιδευτικό προσωπικό της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.

2. Οι διορισμοί του εκπαιδευτικού προσωπικού της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης πραγματοποιούνται από πίνακες διοριστέων, που καταρτίζονται ανά κλάδο, μετά από σχετική δημόσια προκήρυξη. Οι πίνακες που καταρτίζονται διακρίνονται σε πίνακες διοριστέων, πίνακες επιτυχόντων και πίνακες απορριπτέων.

Οι πίνακες διοριστέων ισχύουν για δύο (2) σχολικά έτη, οι πίνακες επιτυχόντων για τρία (3) σχολικά έτη και ο διορισμός γίνεται ανάλογα με τις υφιστάμενες ανάγκες και τον εγκεκριμένο κάθε φορά προγραμματισμό πλήρωσης των θέσεων.

3. Η αξιολόγηση των υποψηφίων γίνεται από εννεαμελές ειδικό Συμβούλιο το οποίο συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, με την οποία ορίζεται και ο γραμματέας του Συμβουλίου. Το Συμβούλιο απαρτίζεται: α) από τρία (3) μέλη που ορίζονται από την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα, δύο από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος, εκ των οποίων το ένα Αρχιερέας, ο οποίος και προεδρεύει του Συμβουλίου, και ένα από την Ιερά Επαρχιακή Σύνοδο της Εκκλησίας της Κρήτης και β) τέσσερα (4) μέλη που ορίζονται από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μεταξύ μελών Δ.Ε.Π. ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, Συμβούλων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Σχολικών Συμβούλων και Διευθυντών Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και γ) τους δύο (2) αιρετούς εκπροσώπους του Υπηρεσιακού Συμβουλίου της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης. Η θητεία του Συμβουλίου είναι διετής.

4. Από τους πίνακες διοριστέων και επιτυχόντων προσλαμβάνονται και οι αναπληρωτές και ωρομίσθιοι καθηγητές για την κάλυψη των αναγκών των σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης.

5. Για το διορισμό μόνιμων εκπαιδευτικών και τις προσλήψεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών στην Αθωνιάδα Εκκλησιαστική Ακαδημία από τους πίνακες διοριστέων και επιτυχόντων απαιτείται και έγκριση της Ιεράς Επιστάσης του Αγίου Όρους, σύμφωνα με την Υ.Α. Φ.7626/6/ΑΣ/1785/1987 (ΦΕΚ 765 Β').

6. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από σύμφωνη γνώμη του Εποπτικού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις διενέργειας της προκήρυξης διορισμού εκπαιδευτικού προσωπικού, τα κριτήρια επιλογής, στα οποία υποχρεωτικώς συμπεριλαμβάνεται ως πρόκριμα και συνέντευξη, καθώς και οι συντελεστές βαρύτητας, η διαδικασία επιλογής και κάθε άλλο ειδικότερο θέμα.

7. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μετά από σύμφωνη γνώμη του Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και με προσαρμογή των διατάξεων που ισχύουν για το εκπαιδευτικό προσωπικό της Δευτεροβάθμιας Δημόσιας Εκπαίδευσης ρυθμίζονται οι μεταθέσεις, αποσπάσεις, μετατάξεις, εκπαιδευτικές άδειες, επιμόρφωση, μετεκπαίδευση και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και λοιπά θέματα υπηρεσιακής κατάστασης αυτών.

8. Η επιλογή Διευθυντών και Υποδιευθυντών στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης γίνεται από το Συμβούλιο της παραγράφου 3 του άρθρου αυτού. Για τα προσόντα, τα κριτήρια και τη διαδικασία επιλογής εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις που εκάστοτε ισχύουν για την επιλογή Διευθυντών και Υποδιευθυντών της Δημόσιας Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Με τη διαδικασία της παραγράφου 6 του άρθρου αυτού προσαρμόζονται οι ρυθμίσεις της παρούσας παραγράφου στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας των σχολείων.

3.4.6. Άρθρο 24. Εποπτικό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης

1. Συνιστάται στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Εποπτικό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, το οποίο αποτελείται από:

α) έναν (1) Αρχιερέα, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος, ως Πρόεδρο,

β) έναν (1) Αρχιερέα, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από την Ιερά Επαρχιακή Σύνοδο της Εκκλησίας της Κρήτης,

γ) έναν (1) Σύμβουλο ή Πάρεδρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ή Σχολικό Σύμβουλο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ειδικότητας ή κλάδου Θεολόγων, ο

οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,

δ) ένα (1) μέλος της Συνοδικής Επιτροπής Εκκλησιαστικής Εκπαιδεύσεως και Επιμορφώσεως του Εφημεριακού Κλήρου, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος,

ε) έναν (1) καθηγητή Ανώτατης Εκπαίδευσης, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, στ) ένα (1) Διευθυντή σχολικής μονάδας της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και ζ) τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και Θρησκευτικής Αγωγής του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ή το νόμιμο αναπληρωτή του.

2. Τα μέλη του Συμβουλίου διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Με την απόφαση διορισμού ορίζεται και ο γραμματέας του Συμβουλίου, ο οποίος είναι μόνιμος διοικητικός υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, κατά προτίμηση της Γενικής Γραμματείας Θρησκευμάτων.

3. Η θητεία των μελών του Συμβουλίου είναι τριετής.

4. Το Εποπτικό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης είναι αρμόδιο να προτείνει ή να γνωμοδοτεί για θέματα σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης σχετικά με: α) την ίδρυση, συγχώνευση, κατάργηση και μεταφορά της έδρας σχολικών μονάδων, β) την κατάρτιση ή αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών, γ) την προκήρυξη και συγγραφή ειδικών βιβλίων για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, δ) τις εγγραφές, μετεγγραφές, φοίτηση, ποινές, εξετάσεις, διαδικασία αξιολόγησης των μαθητών και την οργάνωση της μαθητικής ζωής εν γένει, ε) τη μελέτη κάθε

εκπαιδευτικού θέματος, το οποίο παραπέμπεται σε αυτό από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και αφορά γενικώς στη λειτουργία της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και στ) κάθε άλλο συναφές θέμα.

3.4.7. Άρθρο 25. Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης

1. Συνιστάται στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, το οποίο αποτελείται από:

α) έναν (1) Αρχιερέα, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος, ως Πρόεδρο,

β) έναν (1) Αρχιερέα, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από την Ιερά Επαρχιακή Σύνοδο της Εκκλησίας της Κρήτης,

γ) έναν (1) Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, από τους υπηρετούντες στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τον Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

δ) έναν (1) Σύμβουλο ή Πρόεδρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ή Σχολικό Σύμβουλο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ειδικότητας ή κλάδου Θεολόγων, ο οποίος ορίζεται με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,

ε) τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και Θρησκευτικής Αγωγής του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ή το νόμιμο αναπληρωτή του και

στ) δύο (2) αιρετούς εκπροσώπους του Εκπαιδευτικού Προσωπικού της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης κατά προτίμηση με βαθμό Α'.

Όταν συζητείται θέμα διοικητικού προσωπικού, αντί των παραπάνω αιρετών μελών, συμμετέχουν δύο (2) αιρετοί εκπρόσωποι του διοικητικού προσωπικού της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης. Οι αιρετοί εκπρόσωποι εκλέγονται με ισάριθμους αναπληρωτές, κατά τις κείμενες διατάξεις.

2. Τα μέλη του Συμβουλίου διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Με την απόφαση διορισμού ορίζεται και ο γραμματέας του Συμβουλίου, ο οποίος είναι μόνιμος διοικητικός υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

3. Η θητεία των μελών του Συμβουλίου είναι διετής.

4. Το Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης έχει γενική αρμοδιότητα επί υπηρεσιακών και πειθαρχικών θεμάτων του εκπαιδευτικού προσωπικού των σχολικών μονάδων της δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, καθώς και του διοικητικού προσωπικού όλων των βαθμίδων της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης. Ειδικότερα το Συμβούλιο είναι αρμόδιο για θέματα σχετικά με:

α) τις μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των εκπαιδευτικών από μία σχολική μονάδα σε άλλη ή κατά περίπτωση σε υπηρεσίες και φορείς, όπου τούτο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις,

β) τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών,

γ) τη βαθμολογική και εν γένει υπηρεσιακή κατάσταση όλου του διοικητικού προσωπικού της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, καθώς και τα θέματα μετατάξεων,

δ) τα θέματα πειθαρχικού δικαίου για το προσωπικό της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης των πιο πάνω κατηγοριών,

ε) κάθε άλλο θέμα που προβλέπεται από ειδικές διατάξεις.

3.5 Προσωπικές επισημάνσεις - παρατηρήσεις περί του Ν.3432/06 (ΦΕΚ 14/2006)

Όπως διαφαίνεται από τον προαναφερθέντα νόμο με τον όρο εκκλησιαστική εκπαίδευση νοείται η εκπαίδευση που παρέχεται από το ελληνικό κράτος στα εκπαιδευτικά ιδρύματα που δημιουργεί, με σκοπό τη μόρφωση των υποψηφίων μελλοντικών ιερέων ή την επιμόρφωση των εν ενεργεία, των ιεροψαλτών, των αγιογράφων, των κατηχητών, των επιτρόπων, των ιεραποστόλων, των εκκλησιαστικών υπαλλήλων των μητροπόλεων, των στελεχών των εκκλησιαστικών φιλανθρωπικών ιδρυμάτων κτλ. ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν με επιτυχία στα πολύπλευρα, απαιτητικά καθήκοντά τους. Γι' αυτό θεωρήθηκε απαραίτητο, ήδη από τις απαρχές της εκκλησιαστικής οργάνωσης, οι κληρικοί να έχουν τόσο ειδική μόρφωση, θεολογική και εκκλησιαστική, όσο και εγκυκλοπαιδική, φιλολογική και φιλοσοφική.

Η εκπαιδευτική πολιτική στην εκκλησιαστική εκπαίδευση, από το 2006 έως σήμερα, ασκείται από το ελληνικό κράτος διά της εκάστοτε κυβερνήσεως, και μέσω του αρμόδιου Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ο ρόλος της θεσμικής Εκκλησίας, σε αυτό το χρονικό διάστημα, είναι άλλοτε ουσιαστικός στη λήψη αποφάσεων και άλλοτε γνωμοδοτικός. Η εκπαιδευτική πολιτική και σε αυτό το πεδίο ενυλώνεται με την έκδοση και εφαρμογή Νόμων, Διαταγμάτων, Υπουργικών Αποφάσεων και Εγκυκλίων, το σύνολο των οποίων απαρτίζει τη σχετική εκπαιδευτική νομοθεσία. Η τάση που αναδεικνύεται είναι αυτή της πλήρους ενσωμάτωσης του εκπαιδευτικού συστήματος κάτω από τις αποφάσεις του κράτους. Η ενσωμάτωση του εκπαιδευτικού συστήματος ως ενός τομέα των κρατικών πολιτικών και ο πλήρης έλεγχος έχει ως αποτέλεσμα την επέκταση της εκπαίδευσης σε όλη την κοινωνία, ενώ την ίδια στιγμή τα εκπαιδευτικά συστήματα νομιμοποιούν το πολιτικό σύστημα και την πολιτική δράση.

Όμως δε διαφαίνεται στο κείμενο του νόμου, ο σημαντικός ρόλος που πρέπει να διαδραματίζουν τόσο οι εκπονητές ή/και εισηγητές μιας εκπαιδευτικής πολιτικής για τα εκκλησιαστικά σχολεία, που μπορεί να είναι είτε ένα πρόσωπο είτε ένα συλλογικό σώμα όπως το ΙΕΠ (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής), η Ιερά Σύνοδος, η ΠΕΘ (Πανελλήνια Ένωση Θεολόγων), οι Θεολογικές σχολές των Πανεπιστημίων, οι τοπικές μητροπόλεις και άλλοι φορείς όσο και οι αποδέκτες της εκπαιδευτικής πολιτικής, άμεσοι και έμμεσοι όπως τα εκκλησιαστικά σχολεία, που υιοθετούν διάφορες στάσεις προς αυτήν.

Επιπλέον, ο νόμος αυτός διαμορφώθηκε δεκαέξι χρόνια πριν, μέσα στην τότε κοινωνία, με τη συγκεκριμένη κοινωνική δομή και το αντίστοιχο κοινωνικό πλαίσιο. Επηρεασμένος από συγκεκριμένες θεωρητικές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις τόσο των εμπλεκόμενων ατόμων, όσο και των συλλογικών φορέων, των ενδιαφερόμενων ομάδων, αλλά και των πολιτικών σχηματισμών. Έπειτα όμως από την ανάπτυξη του θεωρητικού πλαισίου που περιλάμβανε τις διαδικασίες διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού θεσμού της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο, σε σχέση με την αντίληψη της κοινωνικής δομής και τη λειτουργική σχέση με τους άλλους θεσμούς, η εκκλησιαστική εκπαίδευση απέκτησε τον επιδιωκόμενο ρόλο της μέσα στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα; Ο μικρός αριθμός των δημόσιων εκκλησιαστικών σχολείων, μόλις δέκα στην Ελληνική επικράτεια, προδίδει ότι δεν καλύπτουν όλη τη γεωγραφική έκταση της χώρας, δεν είναι από τις πρώτες επιλογές των γονέων – κηδεμόνων, όπως επίσης παρατηρούμε πως εκλείπουν παντελώς από την προσχολική αγωγή και την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τα δεδομένα της Ελληνικής κοινωνίας αλλάζουν και επηρεάζονται από ποικίλους παράγοντες, οπότε επιβάλλεται μια ευρύτερη αναθεώρηση των ρητών και άρρητων σχέσεων του σχετικού νόμου και κατ' επέκταση του εκπαιδευτικού μας συστήματος με τα υπόλοιπα επιμέρους συστήματα της κοινωνίας, το πολιτικό, το οικονομικό, της ελεύθερης αγοράς, το μεταναστευτικό, των μειονοτικών κοινωνικών ομάδων κλπ.

Κλείνοντας, πιστεύω πως πρέπει να αναθεωρηθεί ο σχετικός νόμος και να επικαιροποιηθεί με βάση τις τρέχουσες εκπαιδευτικές και ποιμαντικές ανάγκες στη χώρα μας, ανοίγοντας το δρόμο στην ένταξη των faith schools στην Ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα.

3.6. Τα Ιδιωτικά εκπαιδευτήρια πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς

Αξίζει να επισημάνω πως ιδιωτικά εκπαιδευτήρια πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (παιδικό σταθμό, νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο), μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, έχει ιδρύσει η Μητρόπολη Πειραιώς. Αυτές οι σχολικές μονάδες αποτελούν μία ξεχωριστή και ολοκληρωμένη πρόταση ελληνορθόδοξης αγωγής, στοχεύουν αφενός στο να προσφέρουν γνώσεις και τρόπους μάθησης, αφετέρου να εμψυχήσουν στους μαθητές όλων των βαθμίδων την ελληνορθόδοξη παιδεία, που στοχεύει στην ολόπλευρη πνευματική, ψυχική και σωματική καλλιέργειά τους. Τα σχολεία της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς, ως σχολεία της ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας, με την ευλογία και την καθοδήγηση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη κ.κ. Σεραφείμ, λειτουργούν με εκπαιδευτική και πολιτιστική ταυτότητα, που εμπνέεται από το μήνυμα του Ευαγγελίου και δρα ως συνεργάτης της εκκλησίας στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνίας. Αποτελούν μικρές κοινωνίες «εν τω κόσμω τούτω», που συμμετέχουν ενεργά στη ζωή της Εκκλησίας με όραμά τους το λόγο του Ευαγγελιστή Ιωάννη: «Γνώσεσθε την αλήθειαν και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς». Επομένως παρέχεται ανθρωπιστική παιδεία και αγωγή. Μέσω αυτής ο άνθρωπος οδηγείται στη θέωση, που είναι άλλωστε και ο βαθύτερος σκοπός της ύπαρξής του. Μια Παιδεία με εκκλησιολογικό προσανατολισμό, δε βρίσκεται έξω από τον κόσμο, αλλά είναι ο κατεξοχήν κόσμος του κόσμου.¹²³

¹²³ Εκπαιδευτήρια της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς. 15/03/2021. Ανακτήθηκε από: <https://imp.gr/padikos-sta8mos-nhpiagwgeio-2/>

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, εδώ η τοπική Εκκλησία (Ιερά Μητρόπολη Πειραιώς), επί της ουσίας ασκεί πολιτικό έργο, αφού το ενδιαφέρον της για την πόλη του Πειραιά και ευρύτερα της Αθήνας και για τον πολίτη σχετίζεται με το όραμα για τη μεταμόρφωση της επίγειας και τη βίωση της ουράνιας πολιτείας. Αφουγκράζεται τις εξελισσόμενες ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας και στοχεύει στο να προσφέρει στους μαθητές τους σύγχρονη εκπαίδευση και πολλαπλές επιλογές στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής τους πορείας. Θέλει τους μαθητές τους κριτικά και σφαιρικά σκεπτόμενους, με ενεργό εμπλοκή στα γεγονότα που τους καθορίζουν. Οραματίζεται να πλαισιώσει τα σχολείο τους με μαθητές που είναι ερευνητές, ανοιχτόμυαλοι μα πάνω από όλα γεμάτοι από αγάπη για τον άνθρωπο.¹²⁴

Το πρόγραμμα σπουδών του λυκείου περιλαμβάνει διευρυμένο πρόγραμμα ωρών διδασκαλίας, προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας και μετασχολικής μελέτης, επιπλέον δραστηριότητες και πλήρη προετοιμασία για τις πανελλαδικές Εξετάσεις.

Παράλληλα, οι μαθητές τους καλλιεργούν τις δεξιότητες και τα таланτά τους μέσα από τεχνικές της θεωρίας της πολλαπλής νοημοσύνης συμμετέχοντας σε πολλαπλές δραστηριότητες όπως: θέατρο, ρομποτική-νέες τεχνολογίες, αθλητικοί όμιλοι και χορός, χορωδία, εκμάθηση μουσικών οργάνων, καινοτόμες δράσεις και προγράμματα. Επομένως, ως Ιδιωτικό Λύκειο παρέχεται στους μαθητές ένα πλήρες εκπαιδευτικό πρόγραμμα, προσαρμοσμένο στις σύγχρονες απαιτήσεις, μέσα σ' ένα ασφαλές, οικογενειακό περιβάλλον.

Η επιτυχία των μαθητών/τριών τους στις πανελλαδικές εξετάσεις και τα υψηλά ποσοστά επιτυχίας σε αυτές προκύπτουν από το οργανωμένο πρόγραμμα, τη μεθοδική εξέλιξη των μαθητών/τριών, το έμπειρο και προσοντούχο εκπαιδευτικό

¹²⁴ Γυμνάσιο – Λύκειο Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς. Ίδρυση και σκοπός. 15/03/2021 Ανακτήθηκε από: <https://ekpaideutiria-imp.gr/gimnasioneu/en/component/k2/item/298-idrisi-kai-skopos>

προσωπικό και την κατάλληλη προετοιμασία. Οι απόφοιτοι/ες των Εκπαιδευτηρίων της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς ακολουθούν ανώτατες σπουδές στην Ελλάδα και το εξωτερικό με ιδιαίτερες επιτυχίες και σπουδαία επιστημονική, επαγγελματική και προσωπική πρόοδο.

Εν κατακλείδι, το μεγάλο στοίχημα σε αυτά τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια είναι η συναισθηματική και κοινωνική νοημοσύνη και η πνευματικότητα των παιδιών. Στόχος για κάθε ημέρα είναι οι μαθητές να δρουν ομαδικά περισσότερο, να συνεργάζονται περισσότερο, να εμπνέονται, να προσφέρουν, να μοιράζονται, να δείχνουν αλληλεγγύη, να συγχωρούν, να ενδυναμώνουν ακόμα περισσότερο τους συναισθηματικούς δεσμούς αυτής της μεγάλης οικογένειας που αποτελούν τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς.¹²⁵

3.7. Ο παράγοντας του κρατικού συγκεντρωτισμού στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

«Στο συγκεντρωτικό σύστημα υπάρχει μία και μοναδική κεντρική εξουσία στην κορυφή της διοικητικής μηχανής. Οι διάφορες δομές του συστήματος ουσιαστικά δεν έχουν αρμοδιότητες και εξουσία, είναι υποταγμένες στην κεντρική εξουσία. Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές διορίζονται και εξαρτώνται από το κράτος. Έτσι, η συγκέντρωση εμπεριέχει την ιεραρχία, την οργανωμένη διοίκηση».¹²⁶ Το Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων αποφασίζει για τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος μέσω ενός πολύπλοκου συνόλου εγκυκλίων, νόμων, κανόνων, οδηγιών που δεν επιτρέπουν παρέκκλιση ή πρωτοβουλία και

¹²⁵ Ανθρωπιστική Παιδεία και Αγωγή για τη διαμόρφωση ισορροπημένων προσωπικοτήτων με αρχές και ήθος. 15/03/2021. Ανακτήθηκε από: <https://imp.gr/%ce%bb%cf%85%ce%ba%ce%b5%ce%b9%ce%bf/>

¹²⁶ Λυμπέρης Λ. *Συγκεντρωτισμός και αποκέντρωση στη Διοίκηση του Εκπαιδευτικού Συστήματος: Θεωρητικός Προβληματισμός - Πρακτικές Δυτικών Χωρών*. Τα Εκπαιδευτικά. Τεύχος 103-104. 2012. Σελ.134. Ανακτήθηκε από: http://www.taekpaideutika.gr/ekp_103-104/11.pdf

υποτάσσουν τις διοικητικές αρχές να εκτελούν τις εντολές της κεντρικής διοίκησης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω το Ελληνικό εκπαιδευτικό σχολικό σύστημα είναι ένα συγκεντρωτικό σύστημα διότι ελάχιστες ουσιαστικές αρμοδιότητες διοίκησης έχουν μεταφερθεί σε τοπικό/σχολικό επίπεδο. Στο διοικητικό τρίγωνο στην κορυφή βρίσκεται το Υπουργείο Παιδείας ενώ οι διευθυντές των σχολείων ελάχιστα διοικούν, κυρίως εκτελούν εντολές. Οι αρμοδιότητές τους αφορούν την καθημερινότητα της λειτουργίας του σχολείου, τον «λειτουργικό προγραμματισμό, στην αποτελεσματικότερη οργάνωση του σχολείου και του προσωπικού, στην καθοδήγηση και παρακίνηση του προσωπικού αλλά και στον έλεγχο των λειτουργιών του σχολείου».¹²⁷ Επομένως «το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από συγκεντρωτισμό, σαφείς ιεραρχικές σχέσεις, εκτεταμένη νομοθεσία, πολυνομία και φορμαλισμό».¹²⁸ Οι βασικοί λόγοι που το σχολικό σύστημα κατατάσσεται σε αυτήν την κατηγορία είναι: η κρατική χρηματοδότηση σχολείων, το αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων που καθορίζεται κρατικά, η δωρεάν από το κράτος παροχή βιβλίου που αντιστοιχεί σε κάθε μάθημα, η επιλογή σχολείου που κρίνεται από τη διεύθυνση κατοικίας του μαθητή.

Το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα επηρεάστηκε από το Γερμανικό και το Γαλλικό που ήταν συγκεντρωτικά. Τη δεκαετία του '80 προωθήθηκε η αποκέντρωση λόγω προσαρμογής με τα διεθνή δεδομένα η οποία συνεχίζεται ως σήμερα και θεωρεί την «Αυτοαξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου, ένα

¹²⁷ Κουτούζης Μ. *Εκπαιδευτικοί Οργανισμοί και Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα*. Στο: Αθανασούλα-Ρέππα, Α., Δακοπούλου, Α., Κουτούζης, Μ., Μαυρογιώργος, Γ., Χαλκιώτης, Δ. Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων (2η εκδ.). Τόμος Α'. 2008. σελ. 40-44. Πάτρα: ΕΑΠ.

¹²⁸ Κουτούζης Μ. *Διοίκηση - Ηγεσία – Αποτελεσματικότητα: Αναζητώντας Πεδίο Εφαρμογής στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα*. Στο: Παπαδιαμαντάκη, Γ., Θεριανός, Κ., Φωτόπουλος, Ν., Μπρίνια, Β., Καρακατσάνη, Δ., Προβατά, Α., Παπαδιαμαντάκη, Γ., Φραγκούλης, Γ., Παπαλόη, Ε., Μπουραντάς, Δ., Αθανασούλα-Ρέππα, Α., Χατζηπαναγιώτου, Π., Κουτούζης, Μ., Παύλος, Χ. *Σύγχρονα Θέματα Εκπαιδευτικής Πολιτικής*. 2012. Σελ. 211-225. Αθήνα: Επίκεντρο.

καινοτόμο εγχείρημα υποστήριξης της αλλαγής των δομών, διαδικασιών, σχέσεων και κουλτούρας προς την κατεύθυνση της σταδιακής αποσυγκέντρωσης και την ενίσχυση της σχετικής αυτονομίας των Σχολικών Μονάδων της γενικής εκπαίδευσης της χώρας». ¹²⁹

«Στην Ελλάδα οι προσπάθειες για αποκέντρωση στον έλεγχο και τη διοίκηση του εκπαιδευτικού συστήματος ξεκίνησαν με το ν.1566/85, η συζήτηση συνεχίστηκε και εντάθηκε ειδικά μετά την έκθεση εμπειρογνομώνων του ΟΟΣΑ (1996) αλλά παρόλες τις νομοθετικές προσπάθειες του Ν.2525/1997 και του Ν.2986/2002 το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παραμένει ιδιαίτερα συγκεντρωτικό και η εκπαιδευτική μονάδα παραμένει ο τελικός αποδέκτης των αποφάσεων για την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής». ¹³⁰ Στη χώρα μας παρατηρείται επίσης το πολιτικό μοντέλο του κορπορατισμού¹³¹ που συνδέεται απλώς με τη δράση ορισμένων οργανωμένων επαγγελματικών ομάδων του ευρύτερου εκπαιδευτικού χώρου. Για παράδειγμα, συνδικαλιστικές ενώσεις εκπαιδευτικών όπως οι: Δ.Ο.Ε. Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας, ΑΔΕΔΥ Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων, ΟΛΜΕ Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης, ΠΟΣΔΕΠ Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού, ΟΣΕΠΤΕΙ Ομοσπονδία Συλλόγων Εκπαιδευτικού Προσωπικού Τ.Ε.Ι., ΟΙΕΛΕ Ομοσπονδία Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Λειτουργών Ελλάδος οι οποίες, αν και προβάλλουν τις θέσεις τους, δέχονται επίσημα ή ανεπίσημα τον κρατικό

¹²⁹ Λυμπέρης Λ. *Συγκεντρωτισμός και αποκέντρωση στη Διοίκηση του Εκπαιδευτικού Συστήματος...* ό.π. σελ. 133-144

¹³⁰ Κατσαρός Ι. *Αποκέντρωση και Αποσυγκέντρωση: Κριτική Θεώρηση του Γενικού Πλαισίου και των Σχετικών Τάσεων στο Χώρο της Εκπαίδευσης*. Επιστημονικό Βήμα. Τεύχος 9. 2008. Σελ. 88-108. Ανακτήθηκε από: http://www.syllogosperiklis.gr/ep_bima/epistimoniko_bima_9/katsaros.pdf

¹³¹ Το κορπορατιστικό μοντέλο εκπαιδευτικής πολιτικής αναγνωρίζει τη δυναμική των ομάδων με ενδιαφέρον σε θέματα εκπαίδευσης και τους επιτρέπει να δρουν ανεξάρτητα, αρκεί να υπόκεινται στον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού και της εκάστοτε κυβέρνησης, σύμφωνα με το ευρύτερο αντίστοιχο μοντέλο λειτουργίας του κράτους.

έλεγχο και τους περιορισμούς που τους τίθενται από την κεντρική κυβέρνηση και έτσι τελικώς καθίστανται ολικώς ή μερικώς αναποτελεσματικές.

3.8. Πρόταση εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής στα Ελληνικά faith schools

Όσον αφορά την «εκπαιδευτική πολιτική» στη χώρα μας, με τη ρητή αναφορά της παραγράφου 2 του άρθρου 16 του ισχύοντος Συντάγματος ορίζεται ότι «η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλαση τους σε ελεύθερους και υπευθύνους πολίτες.». Έτσι η κυβέρνηση, ασκεί κρατική εξουσία εκφράζοντας τη βούληση του ελληνικού λαού και είναι υπεύθυνη για τη διαμόρφωση των πολιτικών της, δια του αρμόδιου Υπουργείου Παιδείας καταθέτει στη Βουλή των Ελλήνων, προς ψήφιση, τα μέτρα που θα λάβει στον τομέα της εκπαίδευσης, και προβαίνει σε όλες τις ρυθμίσεις εκείνες που κινούνται μέσα στα πλαίσια των ανωτέρω συνταγματικών δεσμεύσεων καθώς και των προεκλογικών τους προτάσεων, οι οποίες αποτελούν την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική. Η επίσημη «εκπαιδευτική πολιτική» αναφέρεται στο σύνολο των επιλογών, των ενεργειών και των θεσμικών μέσων, που εκφράζουν το εκπαιδευτικό σύστημα με στόχο την επίτευξη συγκεκριμένων εκπαιδευτικών στόχων, οι οποίοι συνάδουν με τη γενικότερη κυβερνητική πολιτική. Επομένως, η σωστή εκπαιδευτική πολιτική παρέχει τη σταθερή βάση, στην οποία στηρίζεται η ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος.

Αρχικά, ένα σημαντικό ζήτημα στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής θεωρείται η διαδικασία μέσα από την οποία προτείνονται, συζητούνται και θεσπίζονται όλα εκείνα τα μέτρα, μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό πλαίσιο και σε μια συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, που αφορούν τόσο στη γενική φιλοσοφία της εκπαίδευσης, όσο και στους επιμέρους ρυθμιστικούς κανόνες λειτουργίας των διάφορων εκπαιδευτικών οργανισμών. Θεωρείται

σημαντικό, σε μια δημοκρατική πολιτεία, η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων στη διαμόρφωση και αποτύπωση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Η διαδικασία αυτή δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε αυτονόητη.

Αν και όπως προείπαμε στο κέντρο της διαδικασίας διαμόρφωσης της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι η κυβέρνηση και η πολιτική της, υπάρχει πάντα ένα μεγάλο κοινωνικό σώμα, το οποίο συμπεριλαμβάνει διάφορους φορείς δράσης της κοινωνίας όπως τους γονείς-κηδεμόνες, τους εκπαιδευτικούς, τα επαγγελματικά συνδικάτα, τους ειδικούς επιστήμονες, που βρίσκεται σε παράλληλη σχέση αλληλεπίδρασης με την κυβέρνηση, το κυβερνών και τα υπόλοιπα πολιτικά κόμματα. Η επίδραση που ασκεί η δομή, δηλαδή οι άλλοι θεσμοί, οι υπερεθνικοί οργανισμοί κτλ, παραμένει πάντα ισχυρή. Η αλληλεπίδραση όλων των παραπάνω οδηγεί σε μια δημόσια- ανοιχτή- δημοκρατική διεργασία, η οποία με τη σειρά της καταλήγει στην κοινοβουλευτική διαδικασία που γεννά την εκπαιδευτική πολιτική στην νομοκειμενική της μορφή. Αυτή η μορφή συνιστά τους νέους κανόνες του εκπαιδευτικού θεσμού σε παραδειγματικό επίπεδο. Ωστόσο, φτάνουμε στην τελική μορφή της εκπαιδευτικής πολιτικής μόνο όταν λάβει χώρα η διαδικασία εφαρμογής της. Και το πρώτο κριτήριο που είναι απαραίτητο για την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι η συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης και όλων των ενδιαφερόμενων μερών κατά τη διαδικασία διαμόρφωσής της. Μόνο τότε ολοκληρώνονται οι κανόνες και σε συνταγματικό επίπεδο. Βέβαια, ο κάθε φορέας διαθέτει διαφορετικούς πόρους και βαρύτητα σε αυτή τη χρονοβόρα διαδρομή. Όλοι οι φορείς σε όλα τα στάδια της διαδικασίας βρίσκονται πάντα σε αλληλεπίδραση με τον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο, ο οποίος λειτουργεί περισσότερο ως βήμα δημοσίου διαλόγου αλλά και ως διαμορφωτής της κοινής γνώμης. Επιπλέον, έως τώρα διαφαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί, ως ατομικοί φορείς δράσης, δεν έχουν ιδιαίτερη συμμετοχή στη διαδικασία διαμόρφωσης. Η Δ.Ο.Ε. Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας, ως συλλογικός φορέας και οι υπόλοιπες

συνδικαλιστές οργανώσεις που προαναφέραμε, ως μεταφορές, κατά κύριο λόγο συμμετέχουν και επηρεάζουν τη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Αυτό δεικνύει ότι η συζήτηση γίνεται σε υψηλότερο (μακρο) επίπεδο και δεν φτάνει στους μικρο-φορείς οι οποίοι καλούνται να την εφαρμόσουν – ή οι προτάσεις φτάνουν επεξεργασμένες με τέτοιο τρόπο που ακόμη και η πιθανότητα της τελικής απόρριψής τους είναι μηδαμινή. Συνοψίζοντας, καταλαβαίνουμε ότι οι βελτιωτικές αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική, όσο ριζικές και αν είναι, δεν γίνονται αυτόματα, αντιθέτως επισυμβαίνουν σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αλληλεπιδρούν δρώντα άτομα, συλλογικοί φορείς, ομάδες συμφερόντων, κοινωνικά δίκτυα. Παρατηρείται λοιπόν ένα ολόκληρο πλέγμα σχέσεων της εκπαίδευσης με ολόκληρη την κοινωνία. Η σχέση αυτή είναι αμφίδρομη, η κοινωνία με την πολιτική της έκφραση καθορίζει την εκπαίδευση και η εκπαίδευση, με τη σειρά της, επηρεάζει σε ένα βαθμό την κοινωνία.

Επομένως, παρατηρούμε ότι η διαδικασία διαμόρφωσης και εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι μια πολυπαραγοντική, χρονοβόρα και διαρκής διαδικασία. Είναι γνωστό ότι οι εκπαιδευτικές αλλαγές που προτείνονται και υλοποιούνται από το Υπουργείο Παιδείας εντάσσονται μέσα στο ευρύτερο πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο του κυβερνώντος κόμματος και της εκάστοτε κυβερνητικής πλειοψηφίας. Η σχέση κράτους και εκπαίδευσης, άλλωστε, είναι πολύπλευρο ζήτημα. Η εκπαίδευση διαχρονικά φαίνεται ότι αντανάκλα και ενσωματώνει ένα περίπλοκο και πολλές φορές αντιφατικό σύνολο κοινωνικο-οικονομικών και ιδεολογικών ρόλων. Παρακάτω επισημαίνονται ορισμένα χαρακτηριστικά που θεωρώ πως θα πρέπει να διαθέτει μια διαδικασία διαμόρφωσης και εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής στα Ελληνικά faith schools, ώστε να έχει αυξημένες πιθανότητες επιτυχίας. Δηλαδή:

... ουσιαστικός διάλογος με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη-φορείς-εκπαιδευτικά συνδικάτα

... κοινή συμφωνία, η οποία θα είναι το αποτέλεσμα του διαλόγου

... ικανά, καταξιωμένα και αποδεκτά από όλους στελέχη εκπαίδευσης που επιλέγονται με σταθερό και αδιάβλητο - αξιοκρατικό σύστημα,

... αναγκαιότητα σαφήνειας των ρυθμίσεων και των ρόλων του κάθε εμπλεκόμενου παράγοντα,

... ταχύτητα στη λήψη όλων των αναγκαιών αποφάσεων για την εφαρμογή της και ευελιξία της σχολικής μονάδας με υιοθέτηση πρωτοβουλιών,

... συστηματική παρακολούθηση της εφαρμογής της με βάση τους αρχικούς στόχους,

... αποτίμηση της πολιτικής μετά από κάποια χρόνια αναλόγως του εύρους της, και

... επαναπροσδιορισμός των κατευθύνσεών της.¹³²

Τονίσαμε παραπάνω ότι η ολοκληρωμένη μορφή της εκπαιδευτικής πολιτικής δεν είναι αυτή που αποτυπώνεται στα θεσμικά κείμενα, αλλά παρατηρείται το φαινόμενο να συνεχίζει να διαμορφώνεται συνεχώς και κατά τα στάδια της εφαρμογής της. Επομένως, μετά από αρκετό διάστημα εφαρμογής προκύπτει η τελική μορφή της εκπαιδευτικής πολιτικής. Πάντα υπάρχουν αυξημένες πιθανότητες να μην εφαρμοστεί μια πολιτική αν δεν είναι απολύτως σαφής και με ξεκάθαρους στόχους όπως και αν δεν υπάρχει συμφωνία από τα εμπλεκόμενα μέρη κατά τη φάση της διαμόρφωσής της.

Κατά τη γνώμη μου, πέρα από την εθνική εκπαιδευτική πολιτική, πρέπει η σχολική μονάδα να έχει ελευθερία κινήσεων και πρωτοβουλιών, οπότε να ορίζει η ίδια τον προσφορότερο τρόπο οργάνωσης και διοίκησης της όπως και να εφαρμόζει σύστημα διαχείρισης της ποιότητας ISO ώστε να παρέχει

¹³² Κελεσιδης Ε. *Η εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση τη δεκαετία του '80. Κοινωνική δυναμική, Διαδικασίες διαμόρφωσης, Θεσμοί και Εφαρμογή* (διδακτορική διατριβή). Θεσσαλονίκη 2014. Ανακτήθηκε από:
<http://ikee.lib.auth.gr/record/135458/files/Kelesidis.pdf>

πιστοποιημένες εκπαιδευτικές υπηρεσίες. Με την αποκεντρωμένη μορφή διοίκησης θα μπορεί η κεντρική διοίκηση να χαράσσει την εκπαιδευτική πολιτική, να συνδιαλέγεται με τις εκπαιδευτικές συνδικαλιστικές οργανώσεις και τους άλλους επιστημονικούς φορείς, να δίνει οδηγίες για την οργάνωση και τη λειτουργία των εκπαιδευτικών μονάδων αλλά οι επιμέρους αποφάσεις θα παίρνονται σε επίπεδο περιφέρειας ή δήμου ανάλογα με κάθε θέμα. Η κεντρική διοίκηση θα μπορεί να ελέγχει τις σχολικές μονάδες μέσω του θεσμού των επιθεωρητών εκπαίδευσης, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Άλλωστε, μέσα σε μία ελεύθερη αγορά παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών υπάρχει συνεχής αξιολόγηση και μόνο οι πιο αποτελεσματικοί και καινοτόμοι πάροχοι εκπαίδευσης τελικά επιβιώνουν.

Ελπίζω να αναδείχθηκαν όλα εκείνα τα στοιχεία που θα επιτρέπουν τον μελλοντικό νομοθέτη να τα λαμβάνει υπόψη του, ώστε οι σχεδιαζόμενες ή θεσπισμένες εκπαιδευτικές πολιτικές να αξιολογούνται, να εφαρμόζονται, να τροποποιούνται, να βελτιώνονται μέσα ένα διαρκώς εξελισσόμενο πολυπολιτισμικό και απαιτητικό εκπαιδευτικό περιβάλλον. «Τα Εκπαιδευτικά ζητήματα δεν είναι απλώς επιστημονικά, επιλυόμενα μόνον δια της θεωρίας και του ορθού λόγου, αλλά κυρίως ζητήματα κοινωνικά... Η παιδεία ως ζων οργανισμός έχει ανάγκη διαρκούς επαγρυπνήσεως, αλλαγής, συμπληρώσεως...»¹³³

3.9. Κυβερνητικοί στόχοι¹³⁴

Κατά κανόνα η κάθε κυβέρνηση θέλει κάθε παιδί να αποκτήσει άρτια εκπαίδευση, ανεξάρτητα από το οικογενειακό, οικονομικό, κοινωνικό υπόβαθρό

¹³³ Φράγκος Χ. Επιστημονική Σκέψη. Μάης -Ιούνης 1981. σελ. 14

¹³⁴ Guide for people wishing to set up a new school outside a competition. School Organisation Unit. Department for Children, Schools and Families. May 2007. Retrieved from: <http://dera.ioe.ac.uk/11237/1/New%20school%20promoters%20guide%20amended%202010-01-18.doc>

του. Βασικό μέρος αυτού του οράματος είναι η δημιουργία ενός διαφοροποιημένου εκπαιδευτικού τομέα όπου:

... Ένα σύνολο ατόμων, ομάδων, οργανισμών και ιδρυμάτων μπορούν να συμμετέχουν

στη δημιουργία σχολείων, φέρνοντας νέες ιδέες και δεξιότητες

... Τα σχολεία μπορούν να έχουν το δικό τους χαρακτήρα και το ήθος

... Η αριστεία και η επιλογή είναι ο κανόνας – γνώμονας.

3.10. Νέος ρόλος για τις τοπικές αρχές

Μπορεί να χαραχθεί νέα εκπαιδευτική στρατηγική, όπου οι τοπικές αρχές εκτός από τη βασική παροχή εκπαίδευσης μπορούν να αποκτήσουν πιο στρατηγικό ρόλο ως επίτροποι - σύμβουλοι εκπαιδευτικών υπηρεσιών, προωθώντας:

... υψηλά εκπαιδευτικά πρότυπα μέσω συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας ISO

και εκπλήρωση του εκπαιδευτικού δυναμικού κάθε παιδιού

... την ποικιλομορφία στις σχολικές παροχές και τη διεύρυνση των επιλογών που έχουν

οι γονείς

... δίκαιη πρόσβαση για όλους.

3.11. Εστίαση στους γονείς

Επίσης βαρύνουσα θέση μπορούν να έχουν οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων καθώς μπορούν να ενθαρρυνθούν ώστε να παίρνουν πρωτοβουλίες, να συντάσσουν προτάσεις εκπαιδευτικών προγραμμάτων, να κάνουν παρεμβάσεις στην τοπική κοινωνία, να συμμετέχουν σε κοινωφελή έργα, ακόμα και να δημιουργήσουν νέα σχολεία στην περιφέρειά τους. Πιστεύω πως οι ενέργειες και

οι στάσεις των γονέων μπορούν να έχουν τεράστια επιρροή στην αναβάθμιση των μαθησιακών επιτευγμάτων, στην απόκτηση γνώσεων, εμπειριών και δεξιοτήτων αλλά και κατ' επέκταση στην αλλαγή κλίματος της τοπικής κοινωνίας. Επομένως, κατά τη γνώμη μου ο γονεϊκός ρόλος μπορεί να ενισχυθεί και να ευεργετήσει τόσο την τοπική κοινότητα όσο και το μικροκλίμα εντός του σχολείου. Για να εξυπηρετήσει τους παραπάνω σκοπούς η κατά τόπους δημοτική αρχή ή περιφέρεια μπορεί να λειτουργήσει γραφείο σχολικών επιτρόπων που θα εξασφαλίσει ότι οι αρχές θα ακούνε και θα ανταποκρίνονται στις απόψεις και τις προτάσεις των γονέων και θα υποστηρίξουν επισήμως κάθε ομάδα γονέων για την υποβολή αίτησης ίδρυσης νέου σχολείου. Με αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί η εκπαιδευτική ποικιλομορφία και θα ενθαρρυνθούν περισσότεροι άνθρωποι να δημιουργήσουν νέα σχολεία. Έτσι, κάνουμε ένα βήμα εξέλιξης και προόδου αφού ξεφεύγουμε από τη νοοτροπία ότι αποκλειστικά το επίσημο κράτος έχει την ευθύνη ίδρυσης και λειτουργίας των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έτσι, γίνεται ευρέως αντιληπτό ότι είναι ευθύνη και χρέος όλων μας να διαμορφώσουμε ένα κλίμα εκπαιδευτικής αναγέννησης.

3.12. Πιθανοί ιδρυτές σχολείων πίστης

Επιπροσθέτως, μια ενδιαφέρουσα προοπτική είναι η ίδρυση αυτοδιοικούμενων σχολείων από φιланθρωπικά – μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που να έχουν την πλειοψηφία στο διοικητικό – μετοχικό συμβούλιο. Έτσι θα μπορούν να υλοποιούν και πρόσθετες κοινωφελείς δράσεις και να αναπτύσσουν πρωτοποριακές και μακροπρόθεσμες εκπαιδευτικές συνεργασίες με τοπικές επιχειρήσεις, πανεπιστήμια, πολιτιστικούς συλλόγους και εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού, διευρύνοντας την ποικιλία εμπειριών, δεξιοτήτων και προωθώντας την εκπαιδευτική καινοτομία.

Η πρόταση μου για τα είδη των υποψηφίων που ενδείκνυνται για δημιουργία σχολείων πίστης περιλαμβάνει:

- τους γονείς και τους τοπικούς συλλόγους γονέων και κηδεμόνων
- δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια / κολέγια
- τις φιλανθρωπικές οργανώσεις εκπαίδευσης και τα επιχειρηματικά ιδρύματα
- εθελοντικές και θρησκευτικές ομάδες - συλλόγους, συμπεριλαμβανομένων των κοινοτήτων των εκκλησιών, ενοριών και των πιστών
- υφιστάμενα δημόσια / ιδιωτικά σχολεία ή κοινοπραξίες σχολείων.

3.13. Πρόγραμμα σπουδών και αξιολόγηση

Όλα τα σχολεία πίστης κατά τη γνώμη μου πρέπει:

- να παρέχουν το εθνικό πρόγραμμα σπουδών
 - να συμμετέχουν στην αξιολόγηση των εθνικών προγραμμάτων σπουδών, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγικών, απολυτήριων, πανελλαδικών εξετάσεων
 - να παρέχουν θρησκευτική αγωγή και συλλογική λατρεία
- ... να παρέχουν υπηρεσίες υγειονομικής φροντίδας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και μια βασική σεξουαλική αγωγή στις πρώτες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

3.14. Εισαγωγή – εγγραφή μαθητών

Η διαδικασία επιλογής των μαθητών που θα φοιτήσουν στα σχολεία πίστης μπορούν να διαφέρουν κατά περίπτωση ανάλογα με τη μορφή και τη σύσταση του διοικητικού –μετοχικού συμβουλίου. Αν έχει τη μορφή ιδρύματος μπορεί αρμόδιο να είναι ένα διοικητικό συμβούλιο, διαφορετικά μπορεί να συσταθεί μια επιτροπή από την τοπική αρχή που εποπτεύει το σχολείο. Σημαντική είναι κατά τη γνώμη μου και η μέθοδος της συνέντευξης από τον τοπικό επίσκοπο, η αξιολόγηση portfolio του μαθητή και η σύσταση της ενορίας στην οποία

υπάγονται οι μαθητές. Η αρμόδια αρχή θα είναι υπεύθυνη να αποφασίζει κάθε χρόνο και να τροποποιεί το καθεστώς εγγραφών του σχολείου. Θεμελιώδους σημασίας είναι για μένα να υπάρχει ένας σαφής, προκαθορισμένος κανονισμός λειτουργίας του σχολείου ώστε να τηρούνται αυστηρές, νόμιμες, δίκαιες και αντικειμενικές διαδικασίες. Από τη μέχρι τώρα εκπαιδευτική εμπειρία μου, ως καθηγήτρια θεολογίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τα τελευταία έντεκα έτη και ως διευθύντρια του ιδιωτικού γυμνασίου «Αυτενεργώ» για τα σχολικά έτη 2013-2019, βλέπω ότι ο κανονισμός λειτουργίας αποτελεί μια μεγάλη δέσμευση από όλους τους ενδοσχολικούς εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς λειτουργούς και τους διοικητικούς υπαλλήλους του σχολείου αλλά συνάμα ορίζει τα κριτήρια, λύνει διαφορές, διαφωνίες, δίνει ξεκάθαρη εικόνα για την ποιότητα υπηρεσιών που παρέχονται από το συγκεκριμένο σχολείο και προλαμβάνει αδικίες, αστοχίες και παραλείψεις. Εκεί προβλέπονται και οι ρυθμίσεις εισδοχής του σχολείου που καθορίζουν τη βάση για την κατανομή των θέσεων και ανάλογη πρόβλεψη εάν υπάρχουν περισσότερα ενδιαφερόμενα παιδιά από τις διαθέσιμες θέσεις. Τα σχολεία πίστης έχω τη γνώμη πως πρέπει να έχουν προβλέψει εξ αρχής για τις παρακάτω περιπτώσεις.

- τα παιδιά από σωφρονιστικά ιδρύματα όπως και εκείνα που έχουν φιλοξενηθεί μακροχρόνια σε προνοιακά/νοσηλευτικά ιδρύματα πρέπει να έχουν προτεραιότητα
- ο κανονισμός λειτουργίας να καθορίζει και να προασπίζει τις εκδηλώσεις συλλογικής λατρείας καθώς ο θρησκευτικός χαρακτήρας του σχολείου δίνει προτεραιότητα σε παιδιά που έχουν την πίστη του σχολείου και προβλέπει και τη δημιουργική απασχόληση όσων παιδιών δεν έχουν δηλωμένη πίστη ή δε θέλουν να συμμετέχουν στις λατρευτικές εκδηλώσεις.
- Τα σχολεία με θρησκευτικό χαρακτήρα που δεν μπορούν να καλύψουν όλες τις θέσεις τους με παιδιά της πίστης τους, πρέπει να δέχονται άλλους υποψηφίους.

- Τα σχολεία πίστης μπορούν να διαθέτουν ετησίως υποτροφίες για συγκεκριμένες θέσεις φοίτησης ανά βαθμίδα εκπαίδευσης , είτε μέσω ενδοσχολικών γραπτών εξετάσεων, είτε με κοινωνικά – οικονομικά κριτήρια.

3.15. Εκπαιδευτική διοίκηση

Είναι κατανοητό ότι από την ίδρυση του σχολείου και τη σύνταξη του καταστατικού λειτουργίας πρέπει να οριστεί ένα λειτουργικό διοικητικό συμβούλιο που θα έχει τον ρόλο του βασικού διοικητικού οργάνου σε όλες τις ενδοσχολικές εκπαιδευτικές διαδικασίες. Έτσι, θα έχει πρωταρχικό ρόλο στην εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και θα προσφέρει το καλύτερο δυνατό επίπεδο εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές του. Μεταξύ άλλων, το διοικητικό όργανο θα είναι υπεύθυνο για:

- να καθορίζει ξεκάθαρους, προκαθορισμένους στόχους επίτευξης των μαθητών,
- να αναλαμβάνει την ευθύνη διαμόρφωσης και βελτίωσης της κοινωνικότητας και της συμπεριφοράς των μαθητών του σχολείου,
- να διασφαλίζει ότι το πρόγραμμα σπουδών είναι σε γενικές γραμμές ισορροπημένο και ακολουθεί τις κατευθυντήριες γραμμές του Υπουργείου Παιδείας και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ),
- να διαχειρίζεται το διαθέσιμο προϋπολογισμό του σχολείου με αξιοπιστία, συνέπεια και νόμιμες διαδικασίες.

3.16. Ίσες ευκαιρίες στα σχολεία πίστης

Τα σχολεία πίστης ως πρότυπα δεν πρέπει να κάνουν διακρίσεις εις βάρος των μαθητών ή των υποψήφιων μαθητών με βάση:

- το φύλο
- την αναπηρία
- τη θρησκεία ή τις θρησκευτικές πεποιθήσεις

- τον γενετήσιο προσανατολισμό των μαθητών

... την εθνικότητα, τη γλώσσα ή τη φυλή

Στόχος είναι η εξάλειψη των παράνομων διακρίσεων και η προώθηση της ισότητας ευκαιριών για όλους τους μαθητές. Έτσι θα αναπτυχθεί μια πολιτική ισότητας για τη φυλή, την αναπηρία, το φύλο, την κοινωνική – οικονομική τάξη. Ως αποτέλεσμα, θα προαχθούν οι γόνιμες σχέσεις μεταξύ των παραπάνω ομάδων, τα σχολεία πίστης θα ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες κάθε μαθητή όσον αφορά την προσωπική ανάπτυξη, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και άλλες ευκαιρίες ζωής και θα προσφέρουν ίσες ευκαιρίες σε αγόρια και κορίτσια.

3.17. Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Σε κάθε σχολείο της χώρας υπάρχουν παιδιά που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μάλιστα ορισμένα από αυτά τα παιδιά έχουν επίσημη γνωμάτευση από τους αρμόδιους φορείς. Τα σχολεία πίστης θα πρέπει να μπορούν να δεχτούν τις αιτήσεις εγγραφής αυτών των μαθητών και πρέπει να εξετάσουν και να υιοθετήσουν τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους παροχής υποστήριξης για ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στους μαθητές που πραγματικά το χρειάζονται.

3.18. Κοινωνική συνοχή

Απαραίτητη αρχή λειτουργίας των σχολείων πίστης κατ' εμέ είναι η υποχρέωση προώθησης της συνοχής της κοινότητας, δηλαδή να εκπαιδεύουν τα παιδιά και τους νέους ώστε να ζουν και να εργάζονται σε μια εθνικά, πολιτισμικά και κοινωνικά διαφορετική χώρα. Τα σχολεία μπορούν να επιτύχουν αυτό το σκοπό:

- διδάσκοντας τους μαθητές να κατανοούν τους άλλους, να έχουν ενσυναίσθηση, προωθώντας τη συζήτηση και το διάλογο για τις κοινές αξίες και τη διαφορετικότητα,

- με την άρση των φραγμών πρόσβασης στην εκπαίδευση, με την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους τους μαθητές να πετύχουν στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο,
- με την παροχή ευκαιριών για τα παιδιά, τους νέους και τις οικογένειές τους να αλληλεπιδρούν με άλλους από διαφορετικό υπόβαθρο.

3.19. Σχεδιασμός ίδρυσης ενός σχολείου πίστης

Η δημιουργία ενός νέου σχολείου πάντα απαιτεί χρόνο, ίσως και πολύ περισσότερο από ό,τι θα ανέμενε κάποιος. Στην πράξη φαίνεται ότι η όλη διαδικασία δημιουργίας ενός σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να διαρκέσει από δύο έως και πέντε χρόνια, από την αρχική ιδέα, το σχεδιασμό λειτουργίας, την κτιριακή κατασκευή, τις απαραίτητες άδειες. Τα δημοτικά σχολεία είναι γενικά μικρότερα έργα και ενδέχεται να χρειάζονται λιγότερο χρόνο. Φυσικά κάθε σχέδιο έργου είναι διαφορετικό και μπορεί να προκύψουν ζητήματα που χρειάζονται χρόνο για την αποτελεσματική επίλυσή τους. Καθοριστικό για την πορεία των εργασιών είναι το σωστά προκαθορισμένο σχέδιο ίδρυσης ενός σχολείου πίστης ώστε να γίνει γόνιμα η διαχείριση, ο συντονισμός και η παρακολούθηση του έργου μέχρι να αποπερατωθεί και να είναι έτοιμο να λειτουργήσει.

Κατά την προετοιμασία του σχεδίου, πρέπει να λαμβάνουμε υπ' όψιν μας ότι ορισμένα καθήκοντα εξαρτώνται από άλλους. Τα χρονοδιαγράμματα συνήθως αθετούνται λόγω των γραφειοκρατικών διαδικασιών και της πληθώρας των τεχνιτών που εμπλέκονται στη διαδικασία. Αν μάλιστα χρειαστούν και δημόσιοι πόροι για να φτιαχτεί το σχολείο, ο απαιτούμενος χρόνος αυξάνεται και θα πρέπει όλες οι υποβολές αιτήσεων, τιμολογίων να υποβάλλονται έγκαιρα.

Στην αρχή της διαδικασίας κρίσιμη είναι και η συζήτηση με την τοπική αρχή για να διαπιστωθεί αν μπορεί:

- να παρέχει έναν διαθέσιμο ιστότοπο

- να παρέχει κάποια επιδότηση, δωρεά, μίσθωση ακινήτου, ένταξη σε επιδοτούμενο ευρωπαϊκό πρόγραμμα ή την κεφαλαιακή χρηματοδότηση που μπορεί να χρειαστεί.

3.20. Αναζήτηση περαιτέρω πληροφοριών

Λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας σε δημιουργία νέων σχολείων, καταλυτική μπορεί να είναι η αναζήτηση συμβουλών μέσω του συνδέσμου ιδιωτικών σχολείων ή μέσω των συμβούλων του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Είναι χρήσιμη η ανταλλαγή απόψεων με άλλους που έχουν περάσει από την ίδια ακριβώς διαδικασία. Πριν ξεκινήσει το έργο, η υπογραφή συμβάσεων, η σύνταξη καταστατικού, η σύσταση εταιρείας κτλ. πρέπει να προϋπάρχει καλή κατανόηση της όλης διαδικασίας για τη δημιουργία του νέου σχολείου και των ρόλων που θα διανεμηθούν σε συγκεκριμένα πρόσωπα.

Παράγοντες που πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη είναι το μέγεθος του σχολείου, το ηλικιακό εύρος των μαθητών, το φύλο των μαθητών, το σχολικό ήθος, το διευρυμένο ωράριο, η ενισχυτική διδασκαλία, η ενδοσχολική μελέτη, η παράλληλη στήριξη μαθητών, η συνεργασία με πανεπιστημιακούς φορείς / τοπικές επισκοπές / τοπική αυτοδιοίκηση.

3.21. Χαρακτηριστικά σχολείων με θρησκευτικό χαρακτήρα

Ξεκάθαρος θα πρέπει να είναι και ο θρησκευτικός χαρακτήρας του σχολείου πίστης, κάτι που μπορεί να διαφαίνεται και μέσω της ονομασίας του. Τα σχολεία με θρησκευτικό χαρακτήρα - συχνά αποκαλούμενα σχολεία πίστης - έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από τα άλλα εκπαιδευτικά ή εθελοντικά ιδρύματα. Έχουν εξειδικευμένο προσωπικό, για παράδειγμα η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έχει ιδρύσει πανεπιστημιακές σχολές για να έχει έμπειρο εκπαιδευτικό προσωπικό με διακεκριμένο θρησκευτικό ήθος στα Ρωμαιοκαθολικά σχολεία πίστης του Ηνωμένου Βασιλείου. Έχουν εντάξει τη

σχολική συλλογική λατρεία μέσα στο ωρολόγιο σχολικό πρόγραμμα. Καλύπτουν τις διαθέσιμες θέσεις με μαθητές της πίστης του σχολείου αλλά μπορούν να δεχτούν και άλλους αιτούντες. Προωθούν τη συνοχή της κοινότητας μέσω της προσέγγισής τους.

3.22. Τρόποι προώθησης της συνοχής της κοινότητας

Πρέπει να εξεταστούν ορισμένα στοιχεία κοινοτικής συνοχής κατά την ανάπτυξη των προτάσεων για το νέο σχολείο πίστης. Η προσέγγιση του σχολείου πρέπει να αντικατοπτρίζει τη φύση του πληθυσμού του σχολείου και την κοινότητα που εξυπηρετεί, γιατί υπάρχουν διαφορές από σχολείο σε σχολείο και από κοινότητα σε κοινότητα. Η προσέγγισή θα περιλαμβάνει μια σειρά δραστηριοτήτων:

- μέσα στο σχολείο, ενδοσχολικά
- με άλλα σχολεία
- με τους γονείς – κηδεμόνες και την τοπική και ευρύτερη κοινότητα.

Το σχολείο μπορεί να προωθήσει τη συνοχή της κοινότητας με πολλούς τρόπους. Μερικά παραδείγματα είναι:

3.22.1. Διδασκαλία και εκμάθηση

- Διδασκαλία και παροχή προγραμμάτων σπουδών υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου που υποστηρίζει υψηλά πρότυπα επιτυχίας, προάγει αξίες και ενισχύει την κατανόηση των μαθητών σχετικά με την ποικιλομορφία της σύγχρονης κοινωνίας.
- μαθήματα στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών που βοηθούν τους μαθητές να εκτιμήσουν τις μεταξύ τους διαφορές και να ξεπεράσουν τις παγιωμένες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα.
- ένα πρόγραμμα δραστηριοτήτων βασισμένων στο πρόγραμμα σπουδών που εμπλουτίζει την κατανόηση της κοινότητας και της διαφορετικότητας από τους

μαθητές μέσω βιωματικών εργασιών, διδακτικών επισκέψεων και συναντήσεων με μέλη διαφορετικών ομάδων και κοινοτήτων.

- υποστήριξη στους μαθητές που μαθαίνουν τα αγγλικά ως ξένη γλώσσα ώστε να επιτύχουν στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο την μάθησή της.

3.22.2. Αριστεία

- εστίαση στην εξασφάλιση υψηλών προτύπων επίτευξης - επιτυχίας για όλους τους μαθητές ανεξαρτήτου εθνικότητας ομάδας και κοινωνικο - οικονομικής κατάστασης,
- αποτελεσματικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση περιπτώσεων στοχοποίησης, προκατάληψης, εκφοβισμού και παρενόχλησης μαθητών,
- ξεκάθαρες και διάφανες διαδικασίες - ρυθμίσεις εισδοχής μαθητών που προάγουν τη συνοχή της κοινότητας και την κοινωνική δικαιοσύνη.

3.22.3. Δέσμευση και ήθος

Μέσα στο σχολικό περιβάλλον:

- συνεργασία μεταξύ των σχολείων ίδιας βαθμίδας για την ανταλλαγή ορθών πρακτικών και προσφορά στους μαθητές της ευκαιρίας να συναντηθούν και να μάθουν από άλλους νέους ανθρώπους από διαφορετικό υπόβαθρο.
- συνεργασία μέσω συμμετοχής σε διακρατικά – διεθνή προγράμματα εργασίας, βασισμένα στο πρόγραμμα σπουδών με μαθητές που δουλεύουν μαζί σε ένα κοινό έργο ή δραστηριότητα,
- κοινή χρήση των σχολικών εγκαταστάσεων ώστε να παρέχεται στους μαθητές η δυνατότητα να αλληλεπιδρούν.

Σε συνεργασία του σχολείου με τους γονείς και την τοπική κοινότητα:

- συνεργασία με εκπροσώπους της κοινότητας

- δημιουργία ισχυρών δεσμών και πολυεπίπεδης συνεργασίας μεταξύ του σχολείου και άλλων τοπικών φορέων, όπως τα γραφεία νεότητας των μητροπόλεων, την Ελληνική αστυνομία, την τροχαία, την πυροσβεστική, τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους επαγγελματίες της υγείας,

- τη δημιουργία δεσμών με τους γονείς και κηδεμόνες μέσω συχνών συναντήσεων, σχολές γονέων, ομιλίες, βραδιές ποίησης - λογοτεχνίας, ημερίδες παιδοψυχολογίας.

... παροχή εκτεταμένων υπηρεσιών και κοινοτική χρήση εγκαταστάσεων για δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός σχολικών ωρών, συμπεριλαμβανομένης της εκμάθησης πληροφορικής, τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών και ξενόγλωσσων μαθημάτων για ομιλούντες άλλες γλώσσες.

3.23. Έρευνα ζήτησης και ενδιαφέροντος

Πριν αποφασιστεί το μέγεθος του σχολείου, πρέπει να ληφθεί υπόψη η πιθανή ζήτηση θέσεων στη συγκεκριμένη περιοχή. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να γίνει ευρεία διαβούλευση με την περιφέρεια, τις τοπικές αρχές, τα γραφεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το ληξιαρχείο ώστε να υπολογιστούν οι γεννήσεις και να συνεκτιμηθούν όλες οι σχετικές πληροφορίες. Οι δημογραφικές πληροφορίες είναι πολύ σημαντικές ώστε να εκτιμηθεί αν μελλοντικά θα αυξηθούν οι θέσεις φοίτησης ή θα μειωθούν. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα παρατηρούμε ότι οι γεννήσεις έχουν μειωθεί σημαντικά την τελευταία δεκαετία με αποτέλεσμα πολλά σχολεία να συγχωνευτούν, τα τμήματα ανά τάξη να μειωθούν και οι μαθητές απομακρυσμένων περιοχών να μεταφέρονται καθημερινά σε αστικά ή ημιαστικά σχολεία.

Σημείο αναφοράς αποτελεί και η γεωγραφική του θέση. Αν δηλαδή μπορούν να αντληθούν μαθητές από μία μεγάλη γεωγραφική περιοχή, αν οι γύρω περιοχές είναι πεδινές, ημιορεινές ή ορεινές ή αν είναι κοντά στα σύνορα με άλλο νομό. Όλες αυτές οι πληροφορίες θα γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας ώστε να

αποφασιστεί αν θα υπάρχει υπηρεσία παραλαβής – παράδοσης των μαθητών μέσω δρομολογίων σχολικών λεωφορείων και πόσος χρόνος και κόστος απαιτείται.

Φυσικά, επειδή το σχολείο πίστης δίνει προτεραιότητα σε υποψηφίους συγκεκριμένης πίστης ή ονομασίας, θα πρέπει να αξιολογηθεί και η πιθανή ζήτηση θέσεων από τους γονείς της συγκεκριμένης πίστης ή του δόγματος. Εν κατακλείδι, όλοι οι παραπάνω παράγοντες θα επηρεάσουν τον αριθμό των μαθητών που θα ενδιαφερθούν μελλοντικά να εγγραφούν σε ένα σχολείο πίστης και θα καταδείξουν αν αυτό πρόκειται να είναι βιώσιμο μακροπρόθεσμα.

3.24. Πληροφορίες για άλλα σχολεία της περιοχής

Ακόμη πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ανταγωνισμός, δηλαδή τα άλλα σχολεία στην ευρύτερη περιοχή που αφορούν την ίδια ηλικιακή ομάδα. Για να καθοριστεί η έκταση που καταλαμβάνουν πρέπει να λάβουμε υπόψη:

- τον τύπο τους (θρησκευτικός χαρακτήρας, ενιαίο φύλο, ειδικό σχολείο, τεχνικό, πολυπολιτισμικό),
- τη γεωγραφική θέση τους,
- τον αριθμό των θέσεων που παρέχουν.

3.25. Δημιουργία ιστότοπου

Με κοινοτική ή ιδιωτική χρηματοδότηση χρήσιμο είναι να δημιουργηθεί ένας διαδικτυακός ιστότοπος ώστε να προβάλλεται η διαδικασία ίδρυσης, δόμησης του σχολείου, η πορεία των εργασιών καθώς και ο σχεδιασμός του οργανογράμματος λειτουργίας, το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών, ο κανονισμός λειτουργίας, οι μελλοντικές συνεργασίες με ιδρύματα – πανεπιστήμια, οι παροχές και οι εξωσχολικές δραστηριότητες, το ενδοσχολικό πρόγραμμα μελέτης, το σύστημα διασφάλισης ποιότητας υπηρεσιών, τα διδάκτρα ανά τάξη και βαθμίδα, τα

βιογραφικά των στελεχών και των εκπαιδευτικών, ώστε κάθε ενδιαφερόμενος να έχει σαφή και πλήρη εικόνα για το έργο που πρόκειται να υλοποιηθεί. Έτσι, θα έχει τον χρόνο να κάνει έρευνα αγοράς και στα υπόλοιπα σχολεία και να επιλέξει εκείνο που συνδυάζει γόνιμα την ποιότητα παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών με την καλύτερη τιμή.

Τα στοιχεία επικοινωνίας θα πρέπει να είναι ευδιάκριτα, να περιλαμβάνουν τα ονόματα των εκπροσώπων του σχολείου, την ταχυδρομική διεύθυνση επικοινωνίας και την ηλεκτρονική διεύθυνση αλληλογραφίας. Η κατηγορία του σχολείου θα πρέπει να είναι καθορισμένη και να διευκρινίζεται ότι πληροί όλες τις νόμιμες προδιαγραφές. Πληροφορίες σχετικά με τις εκτεταμένες – ολοήμερες - εξωσχολικές υπηρεσίες (περίπατοι, ποδηλασία, τοξοβολία, αθλήματα, εκπαιδευτικά ταξίδια, προγράμματα ανταλλαγής μαθητών με σχολεία του εξωτερικού κ.α.) θα πρέπει να προβάλλονται. Οι παρεχόμενες βαθμίδες εκπαίδευσης, ο αριθμός των μαθητών που μπορεί να εγγράψει το σχολείο και οι ηλικιακές ομάδες μαθητών θα πρέπει να έχουν προκαθοριστεί και να αναφέρονται. Επίσης, θα πρέπει να διαφαίνεται ο θρησκευτικός - ηθικός χαρακτήρας του σχολείου μέσω της ονομασίας του και μέσω του κανονισμού λειτουργίας που μπορεί να επισυνάπτεται στον ιστότοπο. Οριοθετημένες πρέπει να είναι οι περιοχές, οι κοινότητες και οι νομοί που θα εξυπηρετεί το σχολείο. Σχετικά με την προσιτότητα και τη διασφάλιση της ισότητας, θα πρέπει να αναφέρονται τα αντικειμενικά – δίκαια κριτήρια εγγραφής, για παράδειγμα αν δίνεται προτεραιότητα στα παιδιά της θρησκείας ή της θρησκευτικής ονομασίας του σχολείου, αν γίνονται δεκτές αιτήσεις μαθητών απόρων οικογενειών, άλλων θρησκειών ή θρησκευτικών δογμάτων ή παιδιών χωρίς θρησκευτικές πεποιθήσεις. Ο κάθε ενδιαφερόμενος θα πρέπει να έχει εικόνα για το πότε θα ανοίξει το σχολείο, ποιες βαθμίδες, ποια τμήματα θα παρέχει από την αρχή λειτουργίας του και τι θα ολοκληρωθεί τα επόμενα έτη ώστε να μπορεί να κάνει οικογενειακό προγραμματισμό. Μια ακόμα παράμετρος

που πρέπει να προβλεφθεί είναι αν θα δοθεί επίσημο βήμα διαλόγου, δηλαδή αν θα μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να αποστέλλουν τυχόν ερωτήματα, αντιρρήσεις, σχόλια, προτάσεις, αν αυτά θα έχουν απάντηση και αν θα λαμβάνονται τελικώς υπόψη στην υλοποίηση του έργου.

3.26. Γονείς και κοινότητα

Ένα άλλο κρίσιμο σημείο είναι οι δημόσιες σχέσεις που θα πρέπει να αναπτύξει το σχολείο. Θα πρέπει να διαβουλευέται με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς που εξυπηρετεί (κυρίως τους γονείς – κηδεμόνες και την τοπική κοινότητα) ώστε να εξασφαλίσει την υποστήριξή τους. Αυτή η διαδικασία πιθανώς να περιλαμβάνει:

- παροχή γραπτής πληροφόρησης (ακόμα και σε διάφορες γλώσσες, εάν χρειάζεται)
- συζήτηση προτάσεων – ιδεών
- οργάνωση τακτικών συναντήσεων κατά τη διάρκεια των διαφόρων σταδίων της ανάπτυξης του έργου για να γίνεται ανατροφοδότηση και να διασφαλιστεί ότι προχωρούν όλα βάση του αρχικού σχεδίου και του προγραμματισμού εργασιών.

3.27. Άλλες ομάδες, φορείς ή πρόσωπα

Πρέπει επίσης να συμβουλευέται άλλες ομάδες, υπηρεσίες, φορείς, οργανώσεις ή πρόσωπα που ενδέχεται να έχουν ενδιαφέρον για το σχολείο, όπως:

- οι μαθητές, τα σχολεία, οι τεχνικές σχολές της ευρύτερης περιοχής
- τα τοπικά παραρτήματα των σωμάτων ασφαλείας, ώστε να συμμετέχουν ενεργά στην υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- η αρχιεπισκοπή, η τοπική επισκοπή με καθοδηγητή τον επίσκοπο και οι ενορίες
- το υπουργείο Παιδείας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

... το τοπικό παράρτημα της Τροχαίας και η τοπική αυτοδιοίκηση, εάν υπάρχουν οδικές ή κυκλοφοριακές παρεμβάσεις – τροποποιήσεις.

- άλλες ομάδες πίστης της τοπικής κοινότητας

... φορείς που μπορούν να συμβάλλουν στη χρηματοδότηση του έργου, όπως η Περιφέρεια.

... η τοπική αρχή και οι γειτονικές αρχές αφού μπορεί να υπάρξει διασυνοριακή διακίνηση των μαθητών

... τα διοικητικά όργανα, οι εκπαιδευτικοί και το λοιπό προσωπικό οποιουδήποτε άλλου σχολείου που ενδέχεται να επηρεαστούν

... οι οικογένειες σε οποιοδήποτε άλλο σχολείο που ενδέχεται να επηρεαστούν, συμπεριλαμβανομένων ενδεχομένως των γονέων μαθητών στα σχολεία τροφοδοσίας πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

... οι συνδικαλιστικές οργανώσεις που μπορεί να εκπροσωπούν το προσωπικό στο σχολείο και οι εκπρόσωποι οποιουδήποτε συνδικαλιστικού σωματείου οποιουδήποτε προσωπικού σε άλλα σχολεία που ενδέχεται να επηρεαστούν

- οι βουλευτές των οποίων οι εκλογικές περιφέρειες περιλαμβάνουν το σχολείο που αποτελεί το αντικείμενο των προτάσεων

... η εθνική ομάδα άλλων θρησκειών που τυχόν παρέχει το σχολείο.

3.28. Χρηματοδότηση

Εξαρχής είναι καθοριστικό να έχει γίνει σαφές ποιός θα παρέχει τον εκπαιδευτικό ιστότοπο, το οικόπεδο, τα κτίρια, τα έπιπλα και τον εξοπλισμό. Εδώ πρωταρχικό ρόλο έχει η τοπική αρχή, η μητρόπολη και οι κατά τόπους ενορίες ώστε να παρέχουν χρηματοδότηση κεφαλαίων για τον κοινωφελή αυτό σκοπό. Πρέπει να πεισθούν ότι το προτεινόμενο σχολείο πίστης θα προωθήσει υψηλά πρότυπα, θα αξίζει τη στήριξη, θα ευθυγραμμίζεται με τους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής της κυβέρνησης, θα αυξήσει τις επιλογές των γονέων –

κηδεμόνων και την ποικιλομορφία των σχολείων. Ιδιαίτερα οι τοπικές αρχές έχουν καθήκον να προωθούν την επιλογή και την ποικιλομορφία και να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των γονέων για τα νέα σχολεία. Εάν οι παραπάνω φορείς συμφωνούν να χρηματοδοτήσουν το έργο θα πρέπει να οργανώσουν ένα προσχέδιο και να εξασφαλίσουν τις σχετικές εγκρίσεις.

3.29. Τα σχολεία εθελοντικής βοήθειας

Στον συγκεκριμένο τύπο σχολείου πίστης η χρηματοδότηση κεφαλαίων είναι γενικά η ίδια όπως και για άλλες κατηγορίες σχολείων, αλλά:

- έως το 90% του κόστους του κεφαλαίου του έργου μπορεί να καλυφθεί από δημόσιους πόρους
- τουλάχιστον 10% του κόστους καλύπτεται από ιδιωτικό κεφάλαιο
- η τοπική αρχή πρέπει να παράσχει τους χώρους παιχνιδιού - διαλείμματος, γηπέδων και τα απαιτούμενα κτίρια.

3.30. Επίδραση στα πρότυπα και συμβολή στην ποικιλομορφία

Η ίδρυση ενός σχολείου πίστης κατά τη γνώμη μου:

- θα βελτιώσει την ποιότητα των εκπαιδευτικών υπηρεσιών στην περιοχή , θα συμβάλει στην αναβάθμιση των προτύπων και της εκπαιδευτικής καινοτομίας , θα βελτιώσει τη μαθητική επίδοση και θα περιορίσει το χάσμα επιτυχίας για τις μαθητικές ομάδες με χαμηλές επιδόσεις
- θα βελτιώσει την ποικιλομορφία των εκπαιδευτικών υπηρεσιών και την ανταγωνιστικότητα στην περιοχή
- θα παρέχει ευρύ και ισορροπημένο πρόγραμμα σπουδών, επίσημο εθνικό πρόγραμμα σπουδών, θρησκευτική εκπαίδευση, υγειονομικές παροχές και στα σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σεξουαλική εκπαίδευση

- θα βοηθήσει κάθε παιδί και νέο στο σχολείο να επιτύχουν το πλήρες δυναμικό τους, για παράδειγμα μέσω της προσωπικής ανάπτυξης, της πρόσβασης στην ακαδημαϊκή και επαγγελματική κατάρτιση και της άρσης των πιθανών φραγμών συμμετοχής
 - θα καταβάλει προσπάθεια να ανταποκριθεί άρτια στις προσδοκίες των γονέων – κηδεμόνων, της τοπικής κοινότητας και όσων πίστεψαν στο όραμα αυτό και το υποστήριξαν με κάθε δυνατό τρόπο
- ... θα προάγει την κοινοτική συνοχή και την ένταξη των μειονοτικών ομάδων μέσω της συνεργασίας όλων των θρησκευτικών, κοινωνικών, φυλετικών και πολιτιστικών ομάδων
- ... θα αναπτύξει δημιουργικές συνεργασίες με άλλα σχολεία, ιδρύματα, κολέγια και άλλους παρόχους εκπαίδευσης
- ... θα αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με τις οικογένειες και την τοπική κοινότητα μέσω σχολών γονέων και υποστηρικτικών συμβουλευτικών υπηρεσιών
- ... θα μπορεί να παρέχει νέες εξειδικεύσεις που πιθανόν λείπουν από την αγορά εργασίας
- ... θα παρέχει ίσες ευκαιρίες σε θέματα όπως το φύλο, η φυλή, οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας, παραβατικότητας, απορίας κ.α.

Επίλογος

Συμπερασματικά, μετά από δύο έτη μελέτης για τον θεσμό των σχολείων πίστης στη Μεγάλη Βρετανία, διαπιστώνω ότι αποτελούν «σημείο αντιλεγόμενο». Δηλαδή, η σχετική βιβλιογραφική έρευνα δείχνει ότι έχουν διχάσει έως ένα βαθμό τη Βρετανική κοινωνία. Έχουν υπέρμαχους υποστηρικτές αλλά και ισχυρούς πολέμιους. Θετικός οiwνός είναι ότι η αρνητική κριτική έχει αποτελέσει κίνητρο για γόνιμες αλλαγές και δημιουργικό διάλογο μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι τα σχολεία πίστης καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των δημοσίων Βρετανικών σχολείων και έχουν ηγετικό ρόλο στο Βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Θεωρούνται από τους γονείς, τους εκπαιδευόμενους και τους απόφοιτους ως ιδιαίτερα αποτελεσματικά, καθώς παρέχουν υψηλό επίπεδο σπουδών, ουσιαστική βελτίωση των ικανοτήτων, δεξιοτήτων και γνώσεων των μαθητών τους και μελλοντική επαγγελματική και κατά συνέπεια οικονομική αποκατάσταση. Ας δούμε πιο αναλυτικά, παρακάτω, τα θέματα που αναλύθηκαν στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία:

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρθηκε στα Βρετανικά σχολεία πίστης και τη μέχρι τώρα λειτουργία τους. Έγινε μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην ίδρυση τους, την κατά καιρούς αναμόρφωση τους και παρουσιάστηκε η σημερινή θέση τους και η μορφή τους μέσα στο ευρύτερο σχολικό σύστημα της Μ. Βρετανίας. Παρουσιάστηκαν συνοπτικά τα Αγγλικανικά σχολεία πίστης, τα Εβραϊκά Σχολεία Πίστης, τα Ινδουιστικά Σχολεία Πίστης, τα Μουσουλμανικά Σχολεία Πίστης, και τέλος τα Ρωμαιοκαθολικά σχολεία πίστης. Στη συνέχεια επισημάνθηκαν τα βασικά στοιχεία του Βρετανικού αναλυτικού προγράμματος σπουδών, ο ρόλος και το περιεχόμενο του μαθήματος των θρησκευτικών (religious education) στα κρατικά Βρετανικά σχολεία και στα faith schools. Παρουσιάστηκαν, η πολιτική ανταμοιβών και κυρώσεων, οι πολιτικές εισδοχής, οι τακτικοί έλεγχοι που διενεργούνται και το νομικό πλαίσιο λειτουργίας των σχολείων πίστης. Εκτέθηκαν απόψεις – προτάσεις για επέκταση των σχολείων πίστης, προβλήθηκαν τα οφέλη από ένα

θρησκευτικό σχολείο και επισημάνθηκαν τα μειονεκτήματα των σχολείων πίστης. Ακολούθησε η παράθεση απόψεων σύγχρονων εκπροσώπων και ερευνητών του παιδαγωγικού χώρου για τα faith schools του Ηνωμένου Βασιλείου με σκοπό να κριθεί η χρησιμότητα και η αποτελεσματικότητα τους και να διαφανεί το μέλλον των σχολείων πίστης.

Το δεύτερο κεφάλαιο ήταν αφιερωμένο στη διερεύνηση του ρόλου των εκκλησιών στην εκπαίδευση και στην παρουσία των εκκλησιαστικών σχολείων στην τρίτη χιλιετία. Για το σκοπό αυτό μελετήθηκε εκτενώς και παρουσιάστηκε η έκθεση «Ο δρόμος προς τα εμπρός: Τα σχολεία της Εκκλησίας της Αγγλίας στη Νέα Χιλιετία», στην οποία επιχειρήθηκε μια κριτική πολλών σημερινών πρακτικών στα Βρετανικά – Αγγλικανικά εκκλησιαστικά σχολεία. Σε αυτά, προτεραιότητα φάνηκε να αποτελεί ξεκάθαρα η διαμόρφωση διακεκριμένου Χριστιανικού ήθους. Για τη μελλοντική μορφή των σχολείων πίστης βαρύνουσας σημασίας είναι η προσωπική οπτική του John Burn που δίνει τις μελλοντικές κατευθύνσεις για τα Αγγλικανικά σχολεία πίστης, που περιλαμβάνουν τη Χριστιανική λατρεία, το βιβλικό αλφαριθμητισμό, τη Χριστιανική ηθική, έχοντας υψηλά ακαδημαϊκά πρότυπα και επιλέγοντας και καταρτίζοντας Χριστιανούς εκπαιδευτικούς.

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο επιχειρήθηκε η αξιολόγηση της πρότασης ένταξης του θεσμού των σχολείων πίστης «faith schools» στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Παρατέθηκε η μέχρι σήμερα λειτουργία των Εκκλησιαστικών σχολείων στην Ελλάδα, ο κατάλογος των δέκα δημοσίων Εκκλησιαστικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και παρουσιάστηκε η δομή και η λειτουργία της Εκκλησιαστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Ν.3432/06 (ΦΕΚ 14/2006) καθώς και η δευτεροβάθμια εκκλησιαστική εκπαίδευση και η Εκκλησιαστική εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας. Εκτέθηκαν κάποιες προσωπικές μου επισημάνσεις - παρατηρήσεις περί του Ν.3432/06 (ΦΕΚ 14/2006), όντας ιδιωτική εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τα τελευταία δώδεκα έτη και επί εξαετίας διευθύντρια ιδιωτικού

γυμνασίου. Σημαντική παρουσιάστηκε να είναι η παρουσία στον Ελλαδικό χώρο των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς, αφού αποτελεί μια καινοτόμο ορθόδοξη χριστιανική πρόταση στο χώρο της Ελληνικής εκπαίδευσης. Ακολούθως επισημάνθηκε ο παράγοντας του κρατικού συγκεντρωτισμού στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και ακολούθησε μία πρόταση εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής στα Ελληνικά faith schools. Προτάθηκαν νέοι κυβερνητικοί στόχοι, νέος ρόλος για τις τοπικές αρχές, εστίαση στους γονείς - κηδεμόνες, πιθανοί ιδρυτές σχολείων πίστης, αναδομημένο πρόγραμμα σπουδών και αξιολόγηση σχολικών μονάδων και εκπαιδευτικών, ενισχυμένα κριτήρια εισαγωγής – εγγραφής μαθητών, ξεκάθαρη πολιτική εκπαιδευτικής διοίκησης, παροχή ίσων ευκαιριών στα σχολεία πίστης, εξειδίκευση σε ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μαθητών και προώθηση της κοινοτικής συνοχής. Κομβικά σημεία ανάλυσης αποτέλεσαν, ο αρχικός σχεδιασμός ίδρυσης ενός σχολείου πίστης, η αναζήτηση περαιτέρω πληροφοριών, ο ορισμός των χαρακτηριστικών των σχολείων με θρησκευτικό χαρακτήρα, οι πιθανοί τρόποι προώθησης της συνοχής της κοινότητας, η συνεχής έρευνα ζήτησης και ενδιαφέροντος, η καταγραφή και επεξεργασία πληροφοριών για άλλα σχολεία της περιοχής, η δημιουργία σύγχρονου και λειτουργικού ιστότοπου, η ενδυνάμωση των σχέσεων των γονέων – κηδεμόνων με την κοινότητα και άλλες ομάδες, φορείς ή πρόσωπα και οι πιθανές μορφές της χρηματοδότησης. Εν κατακλείδι, προτείνεται η ίδρυση Ελληνικών σχολείων εθελοντικής βοήθειας, στα πρότυπα εκείνων της Μ. Βρετανίας, που θα ασκήσουν γόνιμη επίδραση στα Ελληνικά εκπαιδευτικά πρότυπα και θα συμβάλουν στην εκπαιδευτική ποικιλομορφία.

Πιστεύω ότι το συγκεκριμένο θέμα έχει προεκτάσεις και θα μπορούσε να αποτελέσει θέμα διδακτορικής διατριβής. Μία ανάλογη έρευνα θα μπορούσε στο μέλλον να επεκταθεί και σε άλλες χώρες όπου λειτουργούν τα σχολεία πίστης, σε περιοχές με διαφορετικές θρησκευτικές ομάδες πληθυσμού που πιθανότατα να

αντιμετωπίζουν ίδια ή παρόμοια εκπαιδευτικά προβλήματα με μικρές παραλλαγές. Πολύ χρήσιμο θα ήταν να υπάρξει μια πλήρης εικόνα του τρόπου που οι ίδιοι/ες οι εκπαιδευόμενοι/ες εκλαμβάνουν το αποτελεσματικό σχολείο πίστης, ώστε μέσω των κατάλληλων παρεμβάσεων να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη λειτουργία τους, η βελτίωση της παρεχόμενης γνώσης και η σύνδεσή τους με την αγορά εργασίας. Επιπροσθέτως ενδιαφέρον θα είχε η διερεύνηση των απόψεων των εργοδοτών/τριών σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των εργαζομένων τους που είναι απόφοιτοι/ες των σχολείων πίστης. Σε μεταπτυχιακό και διδακτορικό επίπεδο διεθνώς έχουν πραγματοποιηθεί σχετικές έρευνες, αυτός είναι και ο λόγος που η βιβλιογραφία της εργασίας μου είναι σε μεγάλο βαθμό ξενόγλωσση. Υπάρχει ελπίδα για την Εκκλησιαστική εκπαίδευση στην Ελλάδα, αν στον διάλογο κατέλθουμε με καθαρές, τεκμηριωμένες απόψεις – προτάσεις. Όχι απλά λοιπόν, να προσαρμοστεί για να επιβιώσει, αλλά να ανοίξει η ίδια η Εκκλησιαστική εκπαίδευση δρόμους σε νέα εκπαιδευτικά μοντέλα, όπως αυτό του Ηνωμένου Βασιλείου, να αναμορφωθεί και να αναβαθμίσει τα υπάρχοντα Ελληνικά εκπαιδευτικά πρότυπα.

Βιβλιογραφία

Αδαμίδης Κ. *Η Πολιτική για την Εκκλησιαστική εκπαίδευση στη μεταπολιτευτική Ελλάδα*.

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα 2017.

Ανακτήθηκε από: <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/1952290/theFile>

A good question: Do faith schools have a future? Reform magazine. April 2014. Retrieved from:

<https://www.reform-magazine.co.uk/2014/03/a-good-question-do-faith-schools%E2%80%A8have-a-future/>

Ameen R., Hassan N. *Are faith schools educationally defensible?* Research in teacher education.

Vol. 3, No. 1. April 2013

Ανθρωπιστική Παιδεία και Αγωγή για τη διαμόρφωση ισορροπημένων προσωπικοτήτων

με αρχές και ήθος. 15/03/2021

Ανακτήθηκε από: <https://imp.gr/%ce%bb%cf%85%ce%ba%ce%b5%ce%b9%ce%bf/>

Archbishops' Council Church Schools Review Group.

The Way Ahead: Church of England schools in the new millennium, (Dearing Report).

London: Church House Publishing 2001

Arthur J., Moulin-Stožek D., Metcalfe J., Moller F. *Religious Education Teachers and Character:*

Personal Beliefs and Professional Approaches (Report) 2019

Benefits of a religious school. Gilmour Academy. 13-09-2021.

Retrieved from: <https://www.gilmour.org/page/faith/benefits-of-a-religious-school>

Berkeley R. with research by Vij S. *Right to Divide? Faith Schools and Community Cohesion.*

A Runnymede Trust Report Summary. December 2008

Burn J., Marks J., Pilkington P., Thompson P. *Faith in Education The role of the churches in*

education: a response to the Dearing Report on church schools in the third millennium,

Civitas: Institute for the Study of Civil Society London. September 2001

Busby E. *Faith schools: Complaints over admissions rise as number of selective religious*

schools set to increase. Independent news website. 26-02-2018.

Retrieved from: [https://www.independent.co.uk/news/](https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/faith-school-admissions-selective-conservatives-cap-a8225796.html)

[education/education-news/faith-school-admissions-selective-conservatives-cap-a8225796.html](https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/faith-school-admissions-selective-conservatives-cap-a8225796.html)

Church Schools Review Group. *The Way Ahead*. 2001

Collective worship. Retrieved from:

<http://www.teachernet.gov.uk/management/atoz/c/collectiveworship/>

Γυμνάσιο – Λύκειο Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς. Ίδρυση και σκοπός. 15/03/2021

Ανακτήθηκε από:

<https://ekpaideutiria-imp.gr/gimnasionew/en/component/k2/item/298-idrisi-kai-skopos>

Δομή και λειτουργία της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης Ν.3432/06, ΦΕΚ 14/2006.

Εφημερίδα της κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος πρώτο,

αρ. φύλλου 14. 3 Φεβρουαρίου 2006.

Ανακτήθηκε από:

<https://edu.klimaka.gr/sxoleia/ekklhsastika/1524-3432-fek-14-2006-domh-leitourgia-ekklhsastikh-ekpaidevsh>

Εκπαιδευτήρια της Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς. 15/03/2021.

Ανακτήθηκε από: <https://imp.gr/padikos-sta8mos-nhpiagwgeio-2/>

Ferrisi S. *Self-Discipline: The Catholic School Advantage*. *National Catholic Register website*.

28-06-2018. Retrieved from:

<http://www.ncregister.com/daily-news/self-discipline-the-catholic-school-advantage>

Goff H. Call to offer faith class choice. British Broadcasting Corporation. BBC News website. 24-03-2008.

Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/7311178.stm

Grammar schools and faith schools get green light to expand.

BBC News website. 11-05-2018. Retrieved from: <https://www.bbc.co.uk/news/education-44067719>

Grierson J. *Why are some people worried about faith schools?*

The Guardian news website. 02-03-2018.

Retrieved from: <https://www.theguardian.com/education/2018/mar/02/why-are-some-people-worried-about-faith-schools>

Grimmitt M. *When is 'commitment' a problem in religious education?*

British Journal of Educational Studies. 1981. doi:10.1080/00071005.1981.9973584

Guide for people wishing to set up a new school outside a competition.

School Organisation Unit. Department for Children, Schools and Families. May 2007. Retrieved from:

<http://dera.ioe.ac.uk/11237/1/New%20school%20promoters%20guide%20amended%202010-01-18.doc>

Hand M. *A Philosophical Objection to Faith Schools*, Theory and Research in Education,

University of London, SAGE Publications. March 2003

Hermansen M. K. *The conclusive argument from God*. Islamabad: Islamic Research Institute. 2003

Inspecting faith schools. Briefing for section 5 inspection. The Office for Standards in Education,

Children's Services and Skills (Ofsted). No. 100142. 2014. Retrieved from:

<https://www.secularism.org.uk/uploads/inspecting-faith-schools-2014-7.pdf>

Jesson D. *Why faith schools top the tables*. The Telegraph news website. 06-12-2007.

Retrieved from:

<https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1571683/Why-faith-schools-top-the-tables.html>

Κατσαρός Ι. *Αποκέντρωση και Αποσυγκέντρωση: Κριτική Θεώρηση του Γενικού Πλαισίου και των Σχετικών*

Τάσεων στο Χώρο της Εκπαίδευσης. Επιστημονικό Βήμα. Τεύχος 9. 2008 Ανακτήθηκε από:

http://www.syllogosperiklis.gr/ep_bima/epistimoniko_bima_9/katsaros.pdf

Kay W. and Smith L. *Religious Terms and Attitudes in the Classroom*. Parts 1 and 2. BJRE.

Spring and Summer 2000. Vols. 22, 2 and 22, 3

Κελεσιδης Ε. *Η εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*

τη δεκαετία του '80. Κοινωνική δυναμική, Διαδικασίες διαμόρφωσης, Θεσμοί και Εφαρμογή

(διδακτορική διατριβή). Θεσσαλονίκη 2014. Ανακτήθηκε από:

<http://ikee.lib.auth.gr/record/135458/files/Kelesidis.pdf>

Key features of the education system. Published on Eurydice. December 2020

Retrieved from: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice>

Κουτούζης Μ. *Διοίκηση - Ηγεσία – Αποτελεσματικότητα: Αναζητώντας Πεδίο Εφαρμογής στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα*. Στο: Παπαδιαμαντάκη, Γ., Θεριανός, Κ., Φωτόπουλος, Ν., Μπρίνια, Β., Καρακατσάνη, Δ., Προβατά, Α., Παπαδιαμαντάκη, Γ., Φραγκούλης, Γ., Παπαλόη, Ε., Μπουραντάς, Δ., Αθανασούλα-Ρέππα, Α., Χατζηπαναγιώτου, Π., Κουτούζης, Μ., Παύλος, Χ. *Σύγχρονα Θέματα Εκπαιδευτικής Πολιτικής*. 2012. Σελ. 211-225. Αθήνα: Επίκεντρο.

Κουτούζης Μ. *Εκπαιδευτικοί Οργανισμοί και Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα*.

Στο: Αθανασούλα-Ρέππα, Α., Δακοπούλου, Α, Κουτούζης, Μ., Μαυρογιώργος, Γ., Χαλκιώτης, Δ. *Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων* (2η εκδ.). Τόμος Α'. 2008: ΕΑΠ.

Levinson M. *The Development of Autonomy in the Demands of Liberal Education*.

Oxford: Oxford University Press. 2002

Louden L. *Distinctive and Inclusive. The National Society and Church of England*

Schools 1811–2011. Published 2012 by the National Society. Retrieved from: <https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-12/2012%20Distinctive%20and%20Inclusive%20-%20The%20National%20Society%20and%20Church%20of%20England%20Schools%201811%20-%202011.pdf>

Λυμπέρης Λ. *Συγκεντρωτισμός και αποκεντρωση στη Διοίκηση του Εκπαιδευτικού*

Συστήματος: Θεωρητικός Προβληματισμός - Πρακτικές Δυτικών Χωρών.

Τα Εκπαιδευτικά. Τεύχος 103-104. 2012 Ανακτήθηκε από:

http://www.taekpaideutika.gr/ekp_103-104/11.pdf

Maussen M., Bader V. *Non-governmental religious schools in Europe: institutional opportunities,*

associational freedoms and contemporary challenges. Comparative Education.

Volume 51. Issue 1. 19-09-2014. DOI: 10.1080/03050068.2014.935581. Retrieved from:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050068.2014.935581?journalCode=cced20>

Metcalf J. & Moulin-Stožek D. *Religious Education Teachers. Perspectives on Character*

Education. British Journal of Religious Education. 2020 doi:10.1080/01416200.2020.1713049

Moulin D., Robson J. *Doing God in a liberal democracy*.

Oxford Review of Education. Volume 38. Issue 5. October 2012

Moulin-Stožek D. & Metcalfe J. *Mapping the Moral Assumptions of Multi-faith Religious Education*.

British Journal of Religious Education. 2018

OFSTED. *Inspecting faith schools: briefing for section 5 inspection April 2014*. No. 100142

Περσελής Ε. *Σχολική θρησκευτική αγωγή*. Μελετήματα. Αθήνα:εκδ. Γρηγόρη 1998

Περσελής Ε. *Τάσεις και κατευθύνσεις της αγγλικής σχολικής θρησκευτικής αγωγής από το 1960 μέχρι σήμερα. Σύντομη ανάλυση και κριτική αποτίμηση με βάση τα σύγχρονα δεδομένα της αντίστοιχης ελληνικής σχολικής θρησκευτικής αγωγής*.

Πρακτικά συνεδρίου – 2ο διεθνές συμπόσιο προσχολικής παιδαγωγικής

«Μετασχηματιστική Παιδαγωγική και Μάθηση στην Παιδική Ηλικία».

Επιστημονική επιμέλεια έκδοσης: Μαρία Σακελλαρίου. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 15-17 Μαΐου 2015.

Σελ. 164 Ανακτήθηκε από: http://e-pediobooks.gr/image/data/e-book/2o_diethnes_symposio.pdf

Περσελής Ε. *Το μάθημα των Θρησκευτικών υπό το φως των αποφάσεων*

του Σ.τ.Ε. των ετών 2018-19 Παιδαγωγική προσέγγιση. Νομοκανονικά Επιθεώρηση

Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου. Τεύχος 1, Εκδόσεις Σακκουλά. Μάιος 2020

Περσελής Ε. *Χριστιανική Αγωγή και Σύγχρονος Κόσμος. Θέματα θεωρίας και πράξης*

της Χριστιανικής Αγωγής. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός. 1994

Pike M. *Christianity and character education: faith in core values?* Journal of Beliefs and Value.

Studies in Religion & Education. Volume 31. Issue 3. December 2010

Pros and cons of faith schools, BBC News Website, 6 February 2002 Retrieved from:

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/1804427.stm

Qualifications and Curriculum Authority. Religious Education: non-statutory framework.

National Curriculum. 2004. Retrieved from:

<http://www.nc.uk.net/webdav/harmonise?Page%2F%40id=6004&Subject%2F%40id=7881>

Recollective worship and the right to withdraw. Retrieved from:

<http://www.teachernet.gov.uk/management/atoz/r/recollectiveworshipandtherighttowithdraw/>

Scott S. & McNeish D. *Leadership and faith schools: issues and challenges*.

Nottingham: National College for School Leadership. December 2012

Σχολεία δευτεροβάθμιας εκκλησιαστικής εκπαίδευσης. 23/06/2021. Ανακτήθηκε από:

<https://edu.klimaka.gr/sxoleia/ekklhsiaastika/441-katalogos-ekklhsiaastika-scholeia>

Tan C. *Teaching without indoctrination: Implications for Values education*.

Sense Publishers. Rotterdam. 2008. Retrieved from:

https://www.academia.edu/16528024/Teaching_without_Indoctrination_Implications_for_Values_Education

Thompson R. *Ten facts about faith schools*. 23-06-2014 Retrieved from:

<http://humanistlife.org.uk/2014/06/23/ten-facts-about-faith-schools/>

Types of school. Faith schools. GOV.UK website. Retrieved from:

<https://www.gov.uk/types-of-school/faith-schools&prev=search>

Φράγκος Χ. Επιστημονική Σκέψη. Μάης -Ιούνης 1981

What is a faith school. 13-09-2021. Retrieved from:

<https://www.theschoolrun.com/what-are-faith-schools>

Wilby P. *Not a question of faith. Control over admissions is what makes a difference to a school*.

The Guardian News website. 06-01-2009. Retrieved from:

<https://www.theguardian.com/education/mortarboard/2009/jan/06/faith-schools-advantage>

Wilkins L. *School worship: from sports to death*. BBC News website. 24-07-2005. Retrieved from:

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4693129.stm

Zipfel R. *Who do we serve and what do we offer? Race, equality and Catholic Schools*,

in McLaughlin, T. H.; O'Keefe J. & O'Keefe B. (eds). *The Contemporary Catholic School:*

context, identity and diversity. London. Falmer. 1996